

Sveriges lantbruksuniversitet

Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

ATT UNDERSÖKA STADENS RUM

TRE BÖCKER LÄNGS GÖTA LANDSVÄG

TO INVESTIGATE PLACES IN THE CITY
TREE BOOKS ALONG GÖTA LANDSVÄG

MARTA WÄNNMAN

Master's Thesis • 30 hec • Advanced level, A2E

Landskapsarkitektprogrammet / Landscape Architecture programme

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Alnarp 2013

ATT UNDERSÖKA STADENS RUM TRE BÖCKER LÄNGS GÖTA LANDSVÄG

TO INVESTIGATE PLACES IN THE CITY
TREE BOOKS ALONG GÖTA LANDSVÄG

Författare: Marta Wännman

Handledare: Peter Dacke, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning

Bitr. handledare: Sabina Jallow, SLU, Institutionen för landskapsarki-
tektur, planering och förvaltning

Examinator: Eva Gustavsson, SLU, Institutionen för landskapsarkitek-
tur, planering och förvaltning

Bitr. examinator: Jitka Svensson, SLU, Institutionen för landskapsarki-
tektur, planering och förvaltning

Arbete: Examensarbete i landskapsarkitektur

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: Avancerad nivå, A2E

Kurstitel: Examensarbete i landskapsarkitektur

Kurskod: EX0734

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Ämne: Landskapsarkitektur

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: Juni 2013

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: vandra, landskap, plats, område, mellanrum, process, me-
tod, Göta landsväg.

SLU, Swedish University of Agricultural Sciences

Faculty of Landscape Planning, Horticulture and Agricultural Sciences

Department of Landscape Architecture, Planning and Management

ATT UNDERSÖKA STADENS RUM

TRE BÖCKER LÄNGS GÖTA LANDSVÄG

FORMALIAN

Förord

I din hand håller du tre små böcker som är resultatet av ett halvårs vandrande, funderande, läsande och pysslande. Att det skulle bli tre böcker visste jag inte från början, det var faktiskt nästan ingenting som jag visste från början. Jag beslöt att det fick vara så.

När jag bestämde mig för att skriva mitt examensarbete i landskapsarkitektur hade jag inte någon bestämd idé om vad jag ville göra, jag utgick i stället ifrån vad jag skulle vilja arbeta med under dessa drygt fyra månader, och lät arbetet växa fram utifrån det. Jag har arbetat på ett fritt och prövande sätt vilket har varit roligt och svårt, ensamt och härligt. Resultatet är dessa tre böcker, *formalian*, *vandringen* och *processen*.

Jag vill tacka mina handledare Sabina Jallow och Peter Dacke. Tack för fina samtal. Det har varit roligt att arbeta med er vägledning.

Marta Wännman,
Stockholm 29 april 2013

Sammanfattning

Det här är resultatet av ett antal vandringar längs en historisk vägsträcka i Stockholm.

Arbetet handlar om en väg; En historisk väg i Stockholm; En väg som en form att röra sig längs för att hitta exempel på stadens rum; Min väg under arbetet med mitt examensarbete i landskapsarkitektur.

En gammal väg har förlorat sin ursprungliga funktion, den har lämnats som ett spår, en anad historia. De flesta sträckor av denna väg har helt försvunnit, de finns mer som riktningar, platsen i rummet har övertagits av andra vägar och funktioner. Min undersökning har gått ut på att följa vägen, och läsa de tecken tiden har lämnat längs den.

Längs vägen har jag valt sju platser som fångat min uppmärksamhet. Dagens människor har satt sin prägel på dessa platser, liksom dåtidens människor. Vägen och platserna blir en länk mellan det som varit och det som är. De platser jag valt är alla olika former av mellanrum, de överbryggar hinder, de befinner sig under eller mellan, de har lämnats som rester efter tidigare verksamheter. Vissa av dessa platser används, som boplatser eller som pulkabackar, några väntar på att ingå i stadens nya planer.

Parallellt med mina vandringar har jag läst teoretiska texter som på olika sätt rör det jag upplevt längs med vägen, samt texter om att vandra och om landskapets förändring.

Med hjälp av historiska kartor och texter om områdets historia har jag undersökt vägen och platserna, för att försöka förstå vad som hänt där tidigare och därigenom få ledtrådar till varför där ser ut som det gör idag. Det historiska materialet berättar om landskapets förändring, hur det varit för människor att leva här, hur stadens ytterområden gått från att vara landsbygd till att bli förort och så småningom stad. Hur försörjningen har sett ut med betesmark, odlingsmark, koloniområden och industrier.

Arbetet är sammanställt i tre böcker. *Formaliam*, *Vandringen och Processen*. *Formaliam* ger en introduktion till arbetet. Den innehåller en genomgång av den metod jag använt mig av för att undersöka stadens rum, en del där vägen och platserna sammanvävs med mina tolkningar av några teorier gällande område och plats och en reflektion över arbetet. *Vandringen*, innehåller

den historiska berättelsen om Göta landsväg och det omgivande landskapets förutsättningar och förändringar. Den här delen innehåller även den vandring jag gjort längs Göta landsväg för att hitta exempel på platser. Längs vandringen har jag stannat på de sju platserna *Slussbron, under stora bron, Allén, oplanerade ytan, Slänten, rester som möts* och *Brännkyrka kyrka*. *Processen*, handlar om min väg i examensarbetet. Från mina första skissande tankar fram till resultatet med de tre böckerna, och om de upptäckter och lärdomar jag fått under resans gång.

Abstract

This is the result of a number of walks along a historic piece of road in Stockholm.

This work is about a road, a historic road in Stockholm, a road as a shape to move along in search of examples of spaces in the city, and during the course of my degree work- my road.

This old road has lost its original function but there is still traces left of it, a hint of a history. Most stretches of this road has completely disappeared, they exist only as directions, in their place are other roads and functions. My work has been about following this road and discovering the signs time has left along it.

Along the road I've chosen seven places that's captured my attention. The people of today has made their mark on these places, as has the people of yesterday. The road and these places become a link between what has been and what is. The places I've chosen are all different kinds of interspaces, they bridge barriers, they exist under and in-between, they've been left as remains of earlier activity. Some of these places are used, for housing or for sledge riding, some are waiting to be included into the cities new plans.

Parallel to my walks I've read theories that touch upon what I've experienced along the road in different ways, as well as books on walking and about changing landscapes.

With the help of historic maps and texts about the history of the area I've investigated the road and these places along it, trying to understand what's happened there before, and by doing so- find clues on why they are what they are today. The historic material tells of the changing landscape, how it's been for people to live there, how the outskirts of the city has gone from country-side to suburb to eventually becoming part of the outer-city. It tells of the supply of grazing, cultivated lands, allotment areas and industries.

This work is compiled into three books. The first book, *Formaliaman*, gives an introduction to the work. It contains a review of the method I've used to investigate the city room, a part where the road and the places along it are interwoven with my interpretations of theories of space and place, as well as a retro

spect on my work. The second book, *Vandringen*, contains the historic tale of Göta landsväg and the surrounding areas conditions and changes. This part also contains an account of my own walks along the road in search of exemplary places. Along the walk I've stopped at seven places, *Slussbron*, *Under stora bron*, *Allén*, *Oplanerade ytan*, *Slänten*, *Rester som möts* and *Brännkyrka kyrka*. The third book, *Processen*, is about my own path through this degree work. From my first loose thoughts through to the resulting three books. The discoveries and lessons I've learnt on the journey.

Innehållsförteckning

INLEDNING	17
Bakgrund	18
Frågeställning	18
Mål och Syfte	18
Läsanvisning	19
Avgränsning	20
ATT UNDERSÖKA STADENS RUM	23
Konsten att vandra	24
Janet Cardiff	26
Läsa	28
Kartor	30
Att söka efter spår	30
Fotografera	32
Minneskartor	32
Modell	33
Skriva	33
Reflekterande dagbok	33
VÄGEN OCH PLATSERNA	35
Vägen som Område	38
Platserna som Plats	40
Platserna som Mellanrum	43
Platserna som Rester	45
DISKUSSION	47
Avslutande reflektion	55
REFERENSER	56

Inledning

I inledningen berättar jag om bakgrunden till de här böckerna, varför jag har gjort dem och vad jag har velat undersöka med det här arbetet. Inledningen innehåller även en läsanvisning där jag förklarar hur jag har tänkt att arbetet ska läsas och de avgränsningar jag gjort.

BAKGRUND

I kursen *Into The Wild* på KTH arbetade vi med en plats som låg lite utanför byn Ammarnäs i Lappland. Jag läste mycket om samernas kultur och jag blev alldeles uppslukad av deras historia och deras sätt att förhålla sig till landskapet. Fjällen är fyllda med berättelser; om de människor som levt i och använt landskapet, i små spår i marken och i kunskapen om hur saker och ting ska göras. I namnen på platserna, i sångerna, i myterna och i minnena fanns ett lager av detta landskap, osynligt för en besökare utan kunskap.

Varje plats har sin historia, sina minnen och används på sitt speciella sätt. Att känna att man är sann mot platsen, att kunna förstå den och att förvalta det man finner på ett bra sätt har jag sett som en viktig del av landskapsarkitektens yrke. Det här arbetet har sin utgångspunkt i att jag vill öka min förståelse för hur jag ska kunna var sann mot de platser jag kommer möta som verksam landskapsarkitekt.

Jag är intresserad av process, jag tycker om de sökande momenten och att få tid att fundera. Jag kommer därför dokumentera min egen process under arbetet med detta examensarbete.

FRÅGESTÄLLNING

Kan jag lära mig mer om begreppet plats genom att undersöka platser längs en sträcka i staden.

MÅL OCH SYFTE

Målet har varit att lära mig mer om begreppet plats och reflektera över landskapets föränderlighet. Jag har följt en historisk vägsträcka, Göta landsväg, för att söka efter exempel på olika platser. Jag har genom egen upplevelse tillsammans med text- och kartstudier sökt lager av tid, rester och spår längs vägen och på de sju platserna.

Jag kommer med detta arbete lära mig mer om hur platser kan undersökas och förstås samt pröva sätt att dokumentera och representera en plats.

LÄSANVISNING

Arbetet är uppdelat i tre delar och sammanställt i bok form. En bok innehåller formalian. Här går jag igenom bakgrunden, målet och syftet med detta arbete. Jag berättar om de metoder jag använt mig av för att undersöka stadens rum och sätter in vägen och platserna i ett teoretiskt sammanhang. Den första boken avslutas med en reflektion.

Boken *Vandringen* innehåller berättelsen om vägen, som historiskt dokument och den vandring jag gjort mellan Slussbron och Brännkyrka kyrka för att söka exempel på stadens rum. Vandringen rör sig längs den historiska vägsträckan, ibland kan vi gå längs vägen, två bitar finns bevarade, men större delen rör vi oss längs den riktning vägen en gång tog, men nu genom nya stadsrum och på andra vägar. Vandringen är inte uppbyggd kronologiskt i tid, utan rumsligt, som en sträcka mellan Slussbron och Brännkyrka kyrka. Det jag ser längs vägen kommer jag berätta för dig om.

Längs vägen stannade jag på sju platser, bron och kyrkan inräknade. Dessa platser valdes för att de på olika sätt fångade mitt intresse. På grund av sin form, stämning, historia eller som fenomen. Det gemensamma för alla platser är att de är mellanrum, eller glapp mellan objekt, antingen i tid eller i plan.

En stor del av arbetet har handlat om att formulera uppgiften, att hitta den bärande strukturen. Det är om det den tredje delen berättar om, en form av processdagbok, med arbetets fortskridande, vecka för vecka.

Jag tänker mig att böckerna ska läsas parallellt. På det sättet blir vägen länken som binder samman dåtid med samtid. Vandringen, landskapet, platserna, staden, mina undersökningar.

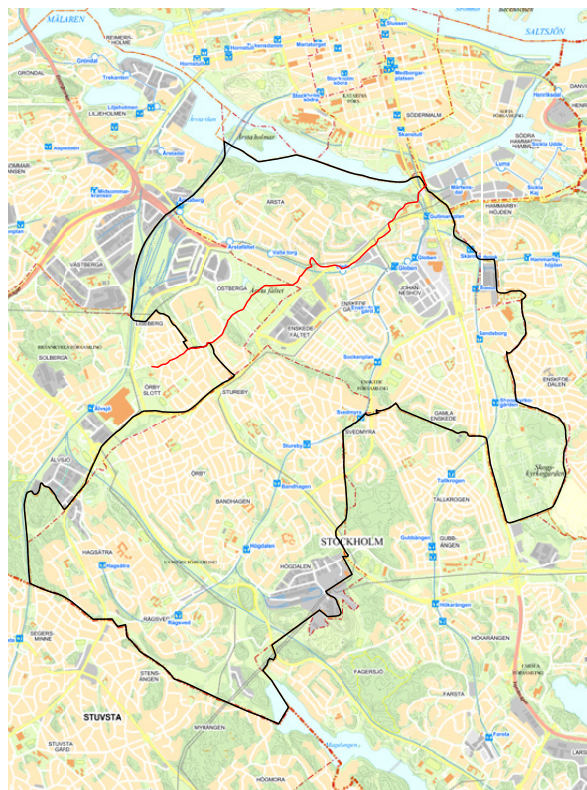
AVGRÄNSNING

Jag arbetade i Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsområde¹ under sommaren 2012. Jag har vandrat och cyklat längs vägarna, genom parkerna och skogsdungarna för att inventera all grönyta och kontrollera att entreprenaden följer kontraktet. Jag tänkte att det var intressant att fortsätta undersöka i samma del av staden men med andra glasögon på.

I början hade jag hela stadsdelen som område. För att begränsa undersökningen rumsligt valde jag att följa en historisk vägsträcka genom Årsta, Östberga och Liseberg i södra Stockholm, Göta landsväg.

När jag hade valt att följa denna väg, började jag gå och dokumentera det jag såg. Jag valde ut en delsträcka mellan Slussbron vid Skanstull och Brännkyrka kyrka. Då vägen har använts av människor för att ta sig till Brännkyrka kyrka (Söderström, 2003:274) kändes det naturligt att gå fram till kyrkan, även om den ligger i ett annat stadsdelsområde, vandringen kändes mer hel så. Jag bestämde att jag skulle börja gå vid Skanstull, där staden en gång slutade. På så sätt fick jag en sträcka som jag kunde gå under en två till tre timmars promenad. Då vandringarna utfördes under hösten och vintern var en begränsad tid viktig, för att kunna hålla värmen och fokus.

Jag har tittat på stadens planer för områden längs med vägen men valt att inte fördjupa mig i dessa då det skulle bli ett för stort arbete, och ett arbete av annan karaktär än det jag valt att göra.

Karta från Stockholms stad

Karta över Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsområde, den svarta linjen är stadsdelsgränsen. Den röda linjen är Göta Landsvägs sträckning.

¹ Enskede Årsta Vantörs stadsdelsområde ugörs av stadsdelarna Bandhagen, Dalen, Enskedefältet, Enskede Gärd, Gamla Enskede, Hagsätra, Högdalen, Johanneshov, Rågsved, Stureby, Årsta, Örby och Östberga och ligger i södra Stockholm. I stadsdelen bor det 104 674 personer. (<http://www.statistikomstockholm.se/index.php/omradesfakta>)

Att undersöka stadens rum

I det här avsnittet redogör jag för de metoder jag använt mig av för att undersöka stadens rum.

Några av de angreppsätt och metoder som jag har använt för att undersöka sträckan och platserna har jag lånat från konsten. I Monica Sands (2008) doktorsavhandling, *Konsten att gunga, experiment som aktiverar mellanrum* från KTH läser jag att lån från andra områden är en klassisk konstnärlig strategi. Vidare skriver Sand (2008:58) att det blir intressant när konstnärliga metoder används av andra yrkesgrupper.

Arbetet tillåts vara sökande för att jag är intresserad av processen. Lena Hopsch skriver i sin avhandling *Rytmens estetik, formens kraft* att "Det laborativa arbetssättet eller experimenterandet är ett av de grundläggande konstnärliga arbetssätten." (2002:12). Det laborativa arbetssättet för min del ligger i att jag tillåter mig att pröva olika metoder och tillvägagångssätt, fotografera, bygga modeller, rita kartor, vandra, för att undersöka en vägsträcka och sju platser längs denna.

KONSTEN ATT VANDRA

Som kulturell handling har vandringen sina rötter i romatiken, vid denna tid blir naturen synlig på ett nytt sätt och idealiseras som kulturens motsatts. Att gå i naturen blir en motreaktion mot det moderna livet. Under 1800 talets senare del övergår vandrandet från att vara något sammanlänkat med naturen till att bli ett utforskande av stadsrummet (Jörngården, 2013:10)

Som konstnärlig strategi har vandrandet utvecklats med intentionen att se staden på nya sätt, med Baudelaire och Benjamins flanerande som pådrivande faktorer (Magnusson, 2003:4, 10-11). Den Italienske arkitekten Francesco Careri (2002) har skrivit boken *Walkscapes* om vandringens historia, från tiden då människan vandrade i landskapet för att söka efter mat, till dagens Stalker grupper via Dadaisterna, Situationisterna och Land Art rörelsen under 1960 talet.

Careri skriver att vandrandet uppfattades genom hela den första delen av 1900 talet som en form av icke konst. Första gången som konsten begav sig ut i staden för att ta tillbaka stadsrummet, som en motsättning till de tilldelade platser som museer och gallerier utgjorde, var när de exkursioner till vardagliga platser i Paris som konstnärgruppen Dadaisterna utförde under 1920 talet. (2002:21) Under tidigt 1950-tal såg Lettrist International, som sedan kom att bli Situationist International, att gå vilse i staden som en konkret uttrycksfull möjlighet till icke-konst. De skapade den nya termen *La derivé*, drivandet. (Careri, 2002:90)

Situationisterna vände sig emot det modernistiska stadsplanerandet som de tyckte skapade utslätade miljöer, med *La derivé* ville de samla stämningar, upplevelser och berättelser kopplade till platsen. (Jörngården, 2013:10). *La derivé* blev ett sätt att se staden på nytt, ett sätt att förändra sättet att se samt en protest mot rådande samhällssystem (Paletten, 3003:4)

Guy Debord skriver att *La derivé* är en teknik för att hastigt förflytta sig genom skiftande omgivningar och stämningar. Begreppet är oskiljaktigt kopplat till utforskning via psykogeografisk natur och en lekfull systematisk syn, vilket skiljer den från att resa eller promenera. *La derivé* utförs av en eller flera personer som under en kortare eller längre tid avstår från sina vanliga skäl till förflyttning och ger efter för terrängens uppmaningar

och möten. (Ibid., 2003:14)

Jag har använt mig av vandring som ett sätt att röra mig i staden för att söka efter platser. Att vandra är troligtvis det vanligaste sättet för oss människor att förflytta oss på, samtidigt är det ett sätt att dokumentera vår tid på, det jag ser och det jag finner när jag vandrar genom staden berättar mycket om vår samtid. Vandringen blir ett redskap att försöka förstå platserna och deras historia. En annan viktig aspekt av att använda vandring som metod för att utforska stadsrummet är att jag är närvarande på den plats som jag vill lära mig mer om.

Jag tycker att vandra är bra för att jag då rör mig i en hastighet där jag kan ta in rummet. Hur det ser ut och vad som händer runt om mig. Det är enkelt att stanna, vända om, gå på sidan av. När jag går känner jag markmaterialet under mina fötter, även med skor så kan jag känna om det är grus, gräs eller asfalt under sulorna. När jag går får jag en uppfattning av avståndet och tiden. Efter att ha gått några kilometer så känns det i benen. När jag går kan jag även dokumentera.

Först prövade jag att cykla men jag märkte då att jag cyklade mellan platser som jag kände till sedan innan. Jag tyckte även att det gick för fort, jag hann inte att se ordentligt. Det som var bra med att cykla var att jag kunde täcka in större ytor, och därigenom förstå platsernas lägen i landskapet.

Jag prövade att gå i stället, jag gick lite på måfå utan mål. Jag gick på små stigar och ibland bara rakt fram eller mot något som fängade mitt intresse. Jag tyckte att upplevelsen blev bättre i gångtakt. Jag kände dofter, materialet jag gick på, och jag kunde röra mig fritt i landskapet, upp och ner, fram och tillbaka.

Jag prövade sedan att följa en bäck. Jag märkte att jag koncentrerade mig bättre när jag hade något som styrde min vandringsriktning. Jag tittade på möten, hur bäcken mötte omgivningen, hur den uppförde sig. Efter det bestämde jag mig för att hitta en form att följa. Tillsammans med mina handledare bestämde jag mig för att leta fram den gamla Göta landsvägen och gå längs den, att historien skulle bli min form. Genom historien skulle jag titta på samtiden.

Första vandringen fokuserade jag på vägens sträckning. I den andra vandringen började jag undersöka platserna som jag passerade längs vägen. Det fortsatte jag med under den tredje vand-

ringen. Jag märkte att jag tänkte på vägen som platser på rad med vägsträcka mellan. Att jag tänkte så beror nog mycket på att det inte finns någon väg kvar och att vägen så som den en gång gick passerar genom olika rum, som under bron, över skolgården och genom Grynkvarnsparken. Då jag inte ser vägen utan bara följer den som en osynlig riktning genom rummet blir det naturligt att titta på det omgivande rummet. Där vägen finns som en fysisk lämning blir själva rörelsen längs vägen viktigare.

Några gånger tog jag med mig en vän längs vägen, men oftast gick jag själv. Med sällskap blev vandringen mer som en promenad och jag tror att det var bra att jag rörde mig längs vägen även på detta sätt. Jag hade en tanke om att jag vill ta med mig olika människor som jag tycker är intressanta som sällskap längs vägen, som kunde berätta vad de såg men jag gjorde inte så. Jag kände mig lite osäker på hur roligt det skulle vara för sällskapet.

JANET CARDIFF

Jag åkte till konsthallen Artipelag på Värmdö för att se utställningen *Platsens själ*. I det lilla häftet där konstnärerna presenteras läste jag om Mats Leiderstams verk *Efter bild*. Leiderstams verk bygger på den tradition som finns inom konsthistorien där man kopierar en mästare eller en förebild, dels för att lära sig den kopierades teknik och dels som en hyllning till konstnären. (Jessica Höglund, 2012, *På plats* (utställnings häfte)). Jag har också tittat på den Kanadensiska vandringskonstnären Janet Cardiffs verk och försökt lära mig av hennes sätt att genom vandringen locka fram det dolda på platserna.

Cardiff arbetar med vandringar genom parker, bibliotek, och stadsdelar runt om i värden. Genom hörlurar eller en videokamera får åhöraren följa med Cardiff på en vandring. Ljud inspelade från platsen blandas med ljud från andra tider och platser samtidigt som Cardiff berättar om de miljöer som åhöraren går igenom. (Schaub, 2005). Den som deltar får en Ipod eller Ipad och uppmanas att följa Cardiffs röst, hon berättar vart du ska gå och vad du ska fästa din uppmärksamhet på. I bakgrunden hörs Cardiffs fotsteg, fåglar och andra ljud som har spelats in på platsen. (Ibid., 2005:14-15).

Cardiff observerar allt, var sitter människorna, var vilar duvorna, var leker barnen, var kysser kärleksparen varandra och sen pekar hon ut detta för lyssnaren. Om den hemlöse mannen sitter på bänken precis när Cardiff säger det tar upplevelsen andan ur dig skriver Tom Eccles i *The walk book*. (Ibid., 2005:47)

Cardiff beskriver sin arbetsprocess med verket *Her long black hair* för The Public Art Found i Central Park, New York. Cardiff skriver att hon besökte parken flera gånger, tillsammans med sin samarbetspartner och man George Bures Miller. De promenerade flera dagar i parken för att hitta en bra väg. Cardiff berättar att det är viktigt att vägen slingrar sig i sidled, upp och ner, ovan och under mark, vandringen behöver små rum, stora rum, delar med ljud och tysta delar. (Ibid., 2005:33)

Her long black hair tar deltagaren på en slingrande, mystisk vandring genom Central Park. I verket undersöks plats, tid, ljud och kroppen i en halvt sann, halvt uppdiktad, berättelse. I verket sammanflätas det Cardiff observerat med fakta och med fiktion, historia blandas med opera och gospel. Cardiffs röst guidar lyssnaren genom parken, ibland ombeds deltagaren att plocka fram en av de bilder från platsen som deltagaren har fått med sig. Bilderna får deltagaren att reflektera över relationen mellan bilder och föreställningar, förlust, historia och skönhet. Bilderna sammankopplar även lyssnaren med Cardiff, och med historien. De rör sig alla i samma fysiska miljö, men i olika tider, du som lyssnar är här nu, Cardiff var här i vintras och bilderna är från ett mer avlägset förflutet. (Cardiff & Miller. 2004)

Manuset till *Her long black hair* skrev Cardiff på i över ett år, hon hade då skrivit 35 versioner. Året då parken verkställdes 1858 är en grundsten som de andra elementen i manuset byggs upp kring. (Schaub, 2005::34)

Cardiff vill ha med en viss del av sig själv i manuset, en viss del sanning, utan det blir det bara en berättelse. Det är i skärningspunkten mellan sanning och fiktion som hon tycker att det blir intressant. (Ibid., 2005:156)

Cardiff och Miller medverkade på årets Dokumenta (13) i Kassel med ett videoverk på stationen Alter Bahnhof. Åtta minuter finns tillgängliga via deras hemsida². De har här iscensatt

2 <http://www.cardiffmiller.com/artworks/walks/bahnhof.html>

en vandring som förmedlas till åskådaren genom en Ipod. Genom hörlurarna ber Cardiff dig att hålla jämna steg med henne när hon tar dig med på en promenad, medan ni går genom Kassells tågstation berättar hon stadens historia. I den Ipad du får låna spelas en video från platsen upp, där fiktion och verklighet blandas. Cardiff tar deltagaren med till ett minnesverk över de judiska människor som deporterades under andra världskriget. Verket står i ett hörn av stationen och består av en vagn med lådor. I varje låda ligger stenar omslagna med nedskrivna berättelser om de människor som skickades från den här stationen till koncentrationslägren. Verket får deltagaren att reflektera över minne och historia.

Cardiff gör väldigt fina vandringar, hon gör den som vandrar hennes vandring uppmärksam och förstärker stämningar genom ljud och det hon berättar. Cardiff skapar flera lager till vandringen, hon berättar och gör det spännande, som sagor eller drömmar. Till det har hon inspelade ljud, från platsen och från andra platser och tider. Vandringarna får betraktaren att reflektera över både samtid och historia.

Boken *The Walk Book* (2005), som handlar om Cardiffs arbete, är upplagd som en vandring där läsaren vandrar genom olika nivåer av arbetsprocessen, varvat med teoretiska avsnitt, textutdrag ur vandringar, skisser och foton. Jag har lånat denna uppläggning till mitt eget arbete.

LÄSA

Parallellt med mina vandringar har jag läst teoretiska texter som på olika sätt rör det jag upplevt längs med vägen. Textstudien har omfattat tre delar, en har behandlat Göta landsväg och Stockholms historia, en har behandlat teorier gällande plats, rum och mellanrum och en har behandlat olika sätt att undersöka och representera. Dessa delar har ibland gått in i varandra. Texterna hämtas främst från arkitekturen, konsten och historieböcker om Stockholm.

För att förstå plats och rum (place and space) har jag läst *Space And Place: The Perspective of Experience* av Yi-Fu Tuan, och *A global sense of Place* av Doreen Massey (1991), område (site) har jag använt *Site Matters: Design Concepts, Histories and Strategies*

(2005) av Carol Burns och Andrea Kahn och mellanrum i Monica Sand avhandling *Konsten att gunga, experiment som aktiverar mellanrum* (2008).

Jag har läst om metoder för att undersöka platser och valt vandring efter att ha läst *Walkscapes* av Francesco Careri (2002), *The Walk Book* av Mirjam Schaub (2005) om vandringskonstnären Janet Cardiff och *Konsten att gunga; experiment som aktiverar mellanrum* av Monica Sand. Boken *Distance and Engagement* (2010) från kontoret Vogt handlar om deras process och metoder i arbetet med landskapsarkitekturprojekt och denna bok har jag inspirerats av i arbetet med processdagboken.

För att lära mig om det område Göta landsväg passerar började jag med att söka på internet med sökordet Göta landsväg. Jag har hittat information om vägen på wikipedia, Botkyrka kommuns hemsida, Brännkyrka hembygdsförenings hemsida och på Stockholms stads hemsida. De texter som finns på dessa sidor refererar till böcker om Brännkyrka, Göta landsväg, och de gårdar och gravfält som finns i området. Dessa böcker har jag kunnat hitta på Stockholms stadsmuseums bibliotek. Jag började med att läsa i *Stockholm utanför tullarna, Förort på vykort* och *Brännkyrka och Enskedes hembygdsförenings småskrifter* som finns på Stockholms stadsmuseum i faktarummet.

För att hitta ytterligare information sökte jag i Stockholms Stadsmuseums digitala arkiv på Göta landsväg och hittade några forskningsrapporter och arkeologiska rapporter. Jag har i dessa rapporter kunnat läsa om hur Stockholm växt fram sedan stenåldern och om de gårdar som funnits i området. Texterna refererar till boken *Brennikyrka sochen*, där det går att läsa en utförlig berättelse om socknens äldre historia.

Jag har läst om Stockholms geologiska framväxt i Stockholms översiktsplan. Via Stockholms läns museums hemsida och Historiska museets hemsida har jag läst om de olika tidsperioderna i Sveriges historia.

Jag har hittat nya texter genom att titta på referenserna till de texter jag läst. Ibland har jag tyckt om en titel och sökt upp den boken. Ibland har det varit med lyckat resultat, ibland handlade boken inte om det som jag hade hoppats på.

KARTOR

Jag har tagit hjälp av kartor för att förstå hur landskapet längs vägen har sett ut och använts. Genom kartorna har jag sett hur landskapet gått från att vara en glest befolkad landsbygd med åkrar, betesmark och skog till att bli förortsområden med industrier och kolonierområden för att senare utvecklas till ytterstad. Kartorna har gett mig ledtrådar till hur platserna kan ha använts och formats. Genom kartorna har jag försökt hitta det som inte finns dokumenterat i text. Kartorna har jag hittat via Stockholmskällan, riksantikvarieämbetets sökfunktion fornsök och lantmäteriets historiska kartor.

ATT SÖKA EFTER SPÅR

Jag läste första gången om *As Found*³ i *Site specificity in contemporary large-scale harbour transformation projects* av Ellen Braae och Lisa Diedrich i *Journal of Landscape Architecture* (2012:25). Texten refererar till en bok med titeln "*As Found. A rathical way of taking notes of things.*" som jag tyckte lät intressant. Jag trodde att jag skulle kunna få några verktyg för hur jag skulle kunna upptäcka det vardagliga, de små tecknen, det som man lätt missar. Jag märkte senare under mina vandringar att denna vardaglighet var mycket svår att finna.

Det var arkitekterna Alison och Peter Smithsson som skrev om *As Found* under tidigt 1950 tal. *As Found* är strävan att intressera sig för det som redan finns, att se det befintliga, att följa spåren, att lägga märke till saker på ett grundligt sätt. (Lichtenstein, C. och Schregenberger, Th., 2001:9) Smithsson säger att *As found* var något som de började prata om när de såg Nigel Hendersons fotografier av området kring hans bostad. Med *As found* menande de inte bara husen runt om utan allt det som utgör en plats minnen och som kan utläsas genom att förstå hur en plats har kommit att bli som den är. (Ibid., 2001:40)

Braae och Ripaso skriver att *As found* ska förstås i sitt historiska sammanhang med ett krigshärjat Europa och de utopiska ideologiernas fall. (Braae & Ropsto, 2011:8) Den outtalade ansatsen i konceptet "*As Found*" är att den inte är vare sig utopisk

3 *As Found* översätter jag till som påträffat.

eller pragmatisk. Det innehåller löften om lycka, löften koppade till detaljrikedom som redan finns där, någonting som vi inte kan tänka ut, planera eller bygga men som vi kan tillägna oss genom dialog och genom att skapa nya lösningar. Genom att åter introducera *As Found* söker författarna efter ett sätt att se, att arbeta med vad som redan finns snarare än att söka efter objekt som kan representera verkligheten, vilket var utmaningen under 1950 talet. (Ibid., 2011:9)

Att hitta något kan vara att helt tillfälligt snubbla över någonting men om någonting däremot påträffats har det redan betydelse. Det bygger på att först titta och vara uppmärksam på de små skiftningarna och utgå ifrån detta för att göra någonting. Som designmetod bygger det på att titta en gång till. Vad som traditionellt ansetts som opassande, banalt och inte värt att nämna kan nu ses på ett helt nytt sätt, som passande, spännande och viktigt. (Lichtenstein, C. och Schregenberger, Th., 2001:9-10)

Jag söker efter vardagliga spår längs vägen. Jag märker att jag tycker om att fotografera mänsklig aktivitet eller resterna av mänsklig aktivitet, som när de slussar båtar, samlar skrot, gör en rabatt, lämnar en spade, staplar däck mot en grön container. Jag tycker även om de platser där naturen är vild och lite ovärdad, som i slänten där rådjuren bor eller på Årstafältet, i den delen där det finns rester av kolonilottorna, som hallon och spirea. Det är någonting lite tillåtande med de här platserna, det ser inte ut som det ser ut på andra platser, inte så ordnat.

Ibland pratade jag med folk som jag stötte på längs vägen men jag sökte inte aktivt upp människor för att be dem att berätta. Främsta anledningen till att jag inte tog kontakt med människor berodde på att jag kände mig lite osäker på vad jag höll på med, vad jag skulle fråga dem och om jag kunde förvalta det som de berättade på ett bra sätt. En dag mötte jag två kvinnor på Årstafältet. De frågade mig vad jag fotograferade och vi började prata. Den ena hade varit ordförande i Årstafältets vänner och hon var väldigt intresserad av Göta landsväg. Hon sa att hon hade arbetat mycket för att vägen skulle bevaras, att de inte skulle bygga så nära den så att den fortfarande hade lite av landskapet på sidorna. Detta möte fick mig att bli intresserad av vägen på ett annat sätt, mer som historisk lämning än som ledstång för

mitt undersökande.

En gång samlade jag löv längs vägen som jag sedan scannade. Jag samlade ett löv från varje träd och buske som jag passerade, men endast ett löv per art. Ibland tog jag fler om de var särskilt vackra.

Jag hade en förhoppning om att jag skulle hitta saker när jag gick längs vägen, saker som berättade om hur olika platser används, aktiviteter eller spår av aktiviteter, eller tappade och kvarglömda saker. Jag hittade inte så mycket, det var mycket svårare än vad jag hade trott. Att samla löv var ett försök till att samla någonting som jag hittade längs vägen. Jag tyckte det var skönt att koncentrera mig på att titta på träden och buskarna.

FOTOGRAFERA

Jag har valt att dokumentera det jag ser genom kameran. Då jag vandrade under hösten och vintern var det viktigt att kunna ta snabba minnesbilder och då fungerar kameran som ett bra verktyg. Bilderna har jag sedan använt för att kunna gå fram och tillbaka längs med vägen även hemma vid datorn. Då jag och vägen har befunnit oss på en annan plats än mina handledare har det även varit ett sätt att visa dem hur jag rört mig, och vad jag sett och velat visa.

MINNESKARTOR

Mina kartor är minnesanteckningar. Vissa berättar om var jag sett eller upplevt någonting, andra berättar om landskapet eller den byggda strukturen längs vägen. Jag ritar kartor för att det är ett bra sätt att förklara hur jag rör mig i landskapet. Hur rummen ligger i relation till varandra längs vägsträckan, var det är utsikt.

Att rita kartor av vägen och platserna får mig att börja tänka på vägen som en form. Var är den smal, var är den bredare, har den en riktning eller rörelse, är den diffus eller tydligt avgränsad, i vilka riktningar breder rummet ut sig, var finns det ett tak?

MODELL

Jag har byggt snabba enkla modeller, som jag sedan tecknat, för att undersöka vägen. Jag har använt modellerna för att beskriva platserna och sträckan och de har fått mig att fundera på gränser och rum. Snabbaste modellen av riskorn visar hur jag upplever platserna som horisontalt och vertikalt rum. Kornen ligger bredvid varandra då rummet är plant, icke omslutande och ligger på hög när rummet är omslutande, med en höjd. Jag har byggt modeller av platserna i lera. Jag byggde från minnet. Modellerna hjälpte mig att se vilka delar som jag tycker är viktigast på varje plats, hur platsen kan förenklas till bro, pelare, träd, slänt. Jag gjorde en modell av allén som ett exempel på hur jag skulle kunna redovisa de sju platserna. Jag bestämmer mig senare för att redovisa arbetet i bok form i stället, och därför har jag inte gått vidare med modellstudierna som redovisningsalternativ.

SKRIVA

Skriver gör jag för att berätta vad jag tänker, vad jag upplever när jag går, hur arbetet går framåt eller inte går så mycket framåt. Jag skriver även för att berätta vad jag läser. Jag beskriver hur man ska gå längs vägen, vad jag ser och vad det är, varför det finns där och vad det kan betyda.

REFLEKTERANDE DAGBOK

Jag är intresserad av att lära mig mer om min egen arbetsprocess. Hela arbetsprocessen har jag dokumenterat i en reflekterande dagbok. Bilder, teckningar, noteringar om upplevelser, urklipp och foton har samlats tillsammans med mina tankar och funderingar. Varje vecka har jag sammanställt de undersökningar jag gjort och skickat till min handledare, dessa undersökningar finns även med i processdagboken. Ibland har jag skrivit i dagboken varje dag, det har särskilt varit då jag funderar och försöker komma fram till svar på olika frågor. Ibland har jag bara skrivit i slutet av veckan då jag sammanfattat veckans arbete.

Vägen och platserna

Jag har vandrat en sträcka genom en del av Stockholms södra förortsområden för att hitta exempel på stadens rum och platser.

Jag tar i detta avsnitt stöd ut några teorier gällande område, plats och mellanrum och väver samman dem med Göta landsväg och de sju platser längs vägen som jag har undersökt.

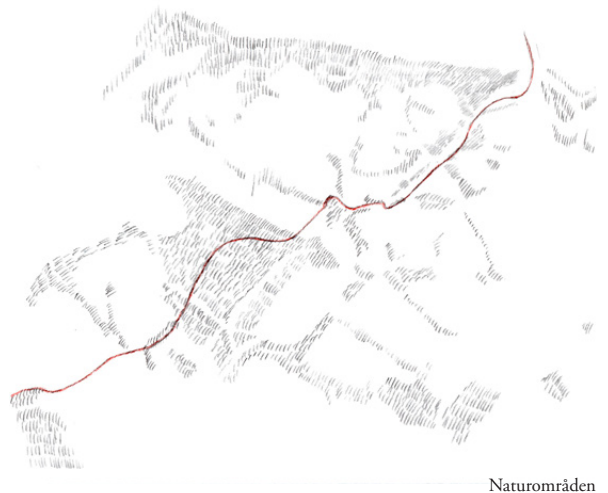
Platserna har valts ut för att de är intressanta antingen som plats att vara på eller som form/rum i staden, eller som fenomen; sparat, glömt, överblivet, oplanerat.

VÄGEN SOM OMRÅDE

Det område⁴ jag valt att använda för min undersökning ligger i Stockholms södra förorter. Jag rör mig längs drygt 4,5 km av den historiska vägsträckan Göta landsväg mellan Skanstull och Brännkyrka kyrka. Mitt område har inte tydliga gränser⁵, det utgörs mer av en riktning, ibland har jag inte vetat var vägen tog sig fram. Formen på det område jag undersökt har skiftat, jag har gått vid sidan av vägen där jag trott mig kunna hitta något intressant, gått runt på omvägar för att kunna ta mig fram, skyndat mig så rakt som möjligt på de sträckor jag snabbt velat passera.

Det område som jag undersöker utgörs av vägens utbredning och de platser jag valt ut. Då vägen ibland har försvunnit, blivit en del av en ny väg, en del av en park, en del av ett infrastrukturpaket upptas vägen av det omkringliggande. En gång hade denna väg en viktig roll som länk mellan Stockholm och Göta-landskapen. Då områdena kring vägen har förändrats har även vägen förändrats. Vägen har även gjort att platser tillkommit då man förr ofta placerade verksamheter och boplatser längs med vägar⁶. Idag finns vägen kvar som en rest, som viktig färdväg har den förlorat sin roll. Vägens biefektsområde och påverkansområde⁷ har skiftat med tiden och detta har fått effekter på vägen

4. I Antologin Site Matters skriver forskarna Burns och Kahn att i vardagligt tal avses med område ofta den mark som valts ut för något, eller till placeringen för någon verksamheter eller aktivitet men ordet område kan omfatta även plats, egendom, mark, sammanhang, situation och landskap. (Burns & Kahn, 2005:viii)

5. Begreppet område kan både syfta till föreställningen om en särskild fysisk plats och en rumslig och temporärt inbegripande omgivning, alltså egentligen två ganska motsatta uppfattningar. (Burns & Kahn, 2005:xii)

6. Trotzig, 1991:68

7. Burns och Kahn har introducerat ett områdes tre påverkansområden. Den första och mest uppenbara är kontrollområdet. Detta kan ses i det tilldelade områdets fastighetsgränser. Den andra omfattar de krafter som påverkar området utan att inskränka på det och kan kallas påverkansområdet. Det tredje är biefektsområdet och innefattar det landområde som formgivningen inverkar på. Trots deras olika geografiska och temporal utbredning sammanfaller dessa tre områden. Då påverkansområdet och biefektsområdet ligger utanför den direkta kontrollen placerar formgivningens handlingar i relation till större processer som inkluderar ofta oplanerade förändringar framdrivna av

och de platser som ligger längs den. Nya vägar har blivit viktigare för att ta sig fram på, platserna har varit delar av åkermark, tomter, koloniområden.

För att förstå vägen har jag närmat mig den på olika sätt⁸.

Jag har vandrat längs den, använt den, fotograferat den, ritat den, beskrivit den. Jag har lärt känna den i kroppen, jag vet var det är brant nedför, var jag ska se upp för hal lera, var jag ska gå lugnt för att inte skrämma djuren. Jag vet var jag ska titta efter herren med hunden, var gubbarna dricker öl, var cyklisterna kan köra på mig, var det är tyst.

Jag läst om vägen i olika historieböcker. Jag har läst om områdena som vägen passerar igenom för att förstå hur dessa påverkat vägen och hur vägen påverkat områdena runt om. Jag har tittat på historiska kartor för att försöka förstå mer än det som står i böckerna eftersom jag ibland inte har hittat någon skriven information om delar av vägen. Jag har tittat på kartor för att se vad som omger vägen och därigenom försöka förstå vilka större system som områdena längs vägen är delar av.

PLATSERNA SOM PLATS

De sju platser jag valt är Slussbron, under stora bron, allén, oplanerade ytan, slänten, vägresten som möts och Brännkyrka kyrka.

Jag märkte att jag började dela in vägen i platser, jag tror att jag gjorde det för att komma ihåg bättre vad jag upplevde när jag gick. Vägen var från början en sträcka som passerade några platser där jag varit förut, som Grynkvärnsplanen, Bolidensplan

ingripandet. Inget område kan alltså ses helt isolerat. (Burns & Kahn, 2005:xii)

8. För att förstå ett område krävs många synvinklar - historiska, filosofiska, juridiska, analytiska, beskrivande, estetiska, strategiska, taktiska, sociala, ekonomiska, politiska (Burns & Kahn, 2005:xxiv). Man måste utnyttja både en objektiv verklighet och en subjektiv uppfattning, genom att lita på analyser som ligger mellan ett inifrån och utifrån perspektiv. Från en utifrån utgångspunkt, den teoretiska vetenskapsmannens, blir området antingen läge eller en uppsättning allmänna förhållanden, därmed förloras mycket av betydelsen av det mänskliga handlandet. Från inifrån perspektivet, från subjektets synpunkt, har området mening i relation till en individs eller gruppens grundläggande världsbild och sociala situation. (Burns & Kahn, 2005:xxiii)

och Årstafältet. Allteftersom jag gick och upptäckte nya saker, stannade till, såg någonting nytt, plockade frukt, utökades antalet platser.⁹

Jag benämner alla dessa som platser även om de är väldigt olika och två av dem inte är platser enligt Tuans definition. *Oplanerade ytan* är inte ett rum där man kan vistas, det är mer som en kant eller yta. *Vägresterna som möts* är mer ett rum än en plats, ett rum som tillåter rörelse, ett rum som är stort och utan tydliga gränser. Den del av vägen som är en allé ser jag som en plats, även om den är en del av vägen¹⁰, likaså *Slussbron* även om den är del av ett större infrastruktursystem. Jag tror att det är för att de har så tydligt avgränsade former, jag upplever tydligt var de börjar och slutar. Platsen *allén* börjar där trädraderna börjar och slutar där trädraderna slutar, mellan stammarna är platsen. *Slussbron* börjar där vägbanan övergår i öppningsbar bro med broräcken och vatten under.

Brännkyrka kyrka är en plats med tydlig form och tydlig funktion. Här finns det sociala regler för vad man får göra och hur man ska bete sig. *Slänten* och *under stora bron* är platser med en tydlig form men de är den typen av platser som inte alltid definieras som platser¹¹. Jag har svårt att dela upp platser i bra

9. Kulturgeografen Yi-Fu Tuan skriver att när rum känns helt välbekanta för oss har de blivit en plats, som när det främmande rummet vänds till att bli ditt kvarter. Rum och plats kan därför sägas definieras av varandra, platsens står för säkerhet och beständighet och rummet för öppenhet och frihet. Rummet tillåter rörelse och platsen är en paus, varje paus i rörelsen gör det möjligt för en position att förvandlas till en plats, platsen är därmed ett objekt där man kan vistas (Tuan, 2003 (1977)6).

10. Tuan skriver att ett gathörn är en plats men själva gatan är inte det. En gata är riktad, historiskt rum: på det horisontala planet, enbart icke riktade enhetliga rum kan bli plats. Dock kan en gata omvandlas så att riktningen försvinner, som när en gata blir en samlingsplats för att ha en fest, med människor som rör sig runt utan någon direkt riktning, och gatan blir då en plats. (Tuan, 1977:411) Vi brukar ge platsen mer innehåll än rummet då platsen ofta rymmer historia och mening. När en plats förklaras och förstås är det från människornas perspektiv, dem som har gett platsen betydelse. (Tuan, 1977:387)

11. Gunnar Sandin skriver i sin avhandling *Modalities of Place* att det verkar finnas ett behov av att förklara det som av olika anledningar inte definieras som en riktig plats. Att platsen behöver någon form av utslutning av det som inte är en plats, det

eller dåliga, riktiga eller felaktiga. Slänten kanske inte uppfattas som en plats på samma sätt som ett torg, den har inte en tydlig funktion, den är inte formgiven och den är inte vårdad men jag tycker om att vara här.¹²

Var dessa platser från början i mitt medvetande, eller blev de det med tiden, när jag lärde känna dem?

När jag jämför mina platser skiljer de sig mycket åt, de är olika till utseende, som ställe att vara på och som delar av stadsbilden. Vissa som *Slussbron* och *Brännkyrka kyrka* har tydliga funktioner, andra är rester, ytor som blivit över. Vissa har en tydlig funktion för vad de inte är, som platsen *under stora bron*, de bärande elementen som håller upp bron skapar detta rum som blir en plats.

Att jag så tydligt vet var mina platser börjar och slutar beror nog mycket på att de skiljer sig från vad som finns runt om dem. Om slänten skulle följas av ännu en slänt i ett landskap av slänter skulle denna slänt kanske inte kännas som ett speciellt rum. Som det är idag ligger slänten omringad av stora vägar, tvärbansans spår och ett bostadsområde. Den lilla delen med vild natur blir i detta sammanhang speciell och särskiljer sig. Då jag vet att vägen kallades snörorm då den svängde ner här i slänten, att här en gång låg ett torp, att det bor tre rådjur här och att här växer fullt av körsbär, syren och hagtorn gör att denna slänt blir

som har fått benämningen "icke-platser" eller "fel/dåliga platser". Dessa "icke-platser" är plats lika områden, alltså egentligen platser, men som av olika anledningar inte anses som platser av det samhälle som definierar platser. Förortsutbredningar, glömda bakgårdar, köpcentrum, flygplatsterminaler och områden vid motorvägar benämns ofta som "icke-platser". Sandin skriver att där stadsplaneraren eller den välordnade granen ser ett problem kan den vanlige promenären eller besökaren finna det perfekta rekreativområdet, som platser för personligt engagemang eller produktion kan dessa "icke-platser" upplevas helt annorlunda. (Sandin, 2003:7-8, 23.)

12. Konstvetaren Miwon Kwon skriver i artikeln *The wrong place* att uppdelningen i platser som rätt/fullvärdiga platser och fel/bristande platser inte är riktig. Att fastställa vad som rätt och fel aldrig kommer från en medfödd kvalitet av objektet i fråga, utan är snarare egenskaper som ett objekt har i relation till något utanför sig själv. I fallet med en plats är det en persons relation till denna och inte ett självständigt, objektivt tillstånd, som finns hos platsen själv. (Kwon, 2000:3)

ännu mer särskild.¹³

PLATSERNA SOM MELLANRUM

Mellanrummet som namnet berättar utgörs av ett rum inemellan, inom arkitekturen ofta mellan nägoting som är planerat, formgivet eller byggt¹⁴.

De platser jag undersöker är alla former av mellanrum, som form, *spatialt*, eller i tid, *temporalt*, och många gånger båda två på samma gång¹⁵.

13. Doreen Massey beskriver i *A Global Sense of Place* platsen ur fyra perspektiv; för det första är platser inte statiska, utan de är processer då de förändras genom påverkan av det som ligger omkring. För det andra har platser inte tydliga gränser såsom inhägnade gårdar. För det tredje har inte platser en unik identitet, utan de är fyllda av skilda och motsatta egenskaper. För det fjärde så förnekar ingen av dessa fyra platsens betydelse och särdrag. Det specifika för platsen, något som ständigt återskapas, är inte en specifikitet som följer någon lång, införlivad historia, det finns ett antal källor till denna specifikitet och det är det som är det särskilda för platsen. Platsens särdrag utgörs av en blandning av det som omringar och de mer lokala sociala förhållandena. En känsla av plats, en förståelse för dess "karaktär", kan endast skapas genom att koppla denna plats till platser utanför. Resultatet av denna blandning ger effekter på platsen och särskiljer den från andra platser. Ytterligare ett inslag av specifikitet kommer från historien om en plats, lager på lager av olika uppsättningar av samband, både lokalt och globalt. (Massey, 1991 i Doherty, 2009:168)

14. Monica Sand skriver om mellanrum i sin avhandling *Konsten att gunga*, experiment som aktiverar mellanrum (2008). I avhandlingen undersöker hon mellanrum ur tre olika perspektiv, det spatiala, det temporala och det teoretiska. Sand skriver att mellanrum är rum mellan identiteter, funktioner och situationer och finns till beroende på de omgivande komponenterna och hur dessa är uppbyggda. Mellanrummet kan därmed ses som ett oavsiktligt resultat av, eller restprodukt, av de delar som omger det. (Sand, 2008:79) Detta samspel gör att när mellanrum aktiveras påverkas även det som inte tillhör själva rummet. (Sand, 2008:98)

15. Temporala mellanrum har inte längre den funktion som de från början planerades för, eller så har de aldrig börjat användas på det sättet (Sand, 2008:267). Sand skriver "Temporal mellanrum kan lokaliseras som ett avbrott i en kronologi - en väntan på vad som ska komma eller en förlust av vad som varit. När vi genomkorsar dem upptäcker vi dock att de är långt ifrån övergivna. De utnyttjas i vardaglig användning som även den är dold i stadens övergripande planering. Temporal mellanrum som avvaktar en

Årstafältet är en rest av ett kulturlandskap, en form av temporalt mellanrum. Det har haft en funktion, som odlingslandskap, men ligger nu och väntar på sin nya funktion, att bli en del av den växande staden. På Årstafältet ligger resterna av Årstälänken, vägresten befinner sig i ett temporalt mellanrum, mellan funktioner, mellan att vara väg och att bli bostadsområde.

Slänten är ett annat mellanrum, mellan väg och tunnelbana, mellan bostadshus och parkeringsplats, mellan himmel och södra länken. Förr gick vägen här i slänten, och det låg ett litet hus här, idag är det en bit naturmark och snart kommer området bli kringbyggt av bostäder. *Slänten* är ett spatialt och ett temporärt mellanrum.

Oplanerade ytan är ett mellanrum, en yta som glömts bort i planeringen.

Under stora bron är ett spatialt mellanrum¹⁶.

Brännkyrka kyrka är ett vilorum, men även ett mellanrum, mellan livet och döden, på ett sätt är det ett temporärt mellanrum, kyrkan var en gång socknens viktigaste målpunkt.

Slussbron är ett spatialt mellanrum, som utvidgar sig och krymper, vattnet pumpas in och ut ur slussen.

Allén är ett spatialt mellanrum, ett rum mellan trädens stammar och ett temporärt mellanrum, då denna väg fått en asfalterad ersättare vid sidan av.

Under stora bron används på olika sätt. Här samlar någon på saker, i varje öppning i brokonstruktionen ligger det saker. Jag tror att det bor människor här när det är lite varmare ute, presenningar och madrasser ligger i öppningarna. Någon har målat stenar med grön färg och satt upp konstverk.¹⁷

funktion tas oavbrutet i bruk och aktiveras." (Sand, 2008:175) . Mellanrum kan ha uppkommit antingen oavsiktligt, eller med avsikt att utgöra en distans mellan andra bestämda delar. När mellanrum tas i besittning och aktiveras uppkommer andra aspekter av vad som kan bli till, eller vad som ännu inte kommit till uttryck. (Sand, 2008:88)

16. Bron är konstruerad för att överbrygga ett mellanrum samtidigt som brokonstruktionen i sig skapar nya mellanrum. Mellanrum utgör ett hinder som bron överbygger, samtidigt är andra mellanrum nödvändiga för konstruktionen av bron. Under bron bildas ännu ett mellanrum. (Sand, 2008:84)

17 Mellanrum tas ofta i besittning av urbana rörelser och konstnärer, rummet erbjuder en plats att vara på för dem som inte har någon självklar plats att uppehålla sig på.

Slänten används som promenadstråk, en upptrampad stig vittnar om att fler än jag tycker att det här är en bra plats att vara på. De som bor brevid har ställt ut en grill och hängt upp hängmattor mellan träden, slänten är deras trädgård.¹⁸

PLATSERNA SOM RESTER

De platser jag undersöker längs sträckan ser jag som rester. Under bron är en restyta utan planering. Allén är en restyta, en lämning, bredvid går en asfalterad gång och cykelväg som används mer. Ytan vid tvärbanan är en yta som blivit glömd i planeringen, ett litet glapp. Slänten är en lämnad yta, här planeras ingen bebyggelse, på planerna byggs det bredvid och runt om men inte här. Under går södra länken. Den nedlagda motorvägen är en rest av en infrastruktur, den möter resten av Göta landsväg och en gammal pilallé med osäker ursprung, tre tiders vägar möts, alla rester. Brännkyrka kyrka kan möjligen ses som rester, resterna av människorna som levat i detta område ligger begravda här, som Årstafrun. Hon bodde på Årsta gård och Årstafältet var hennes ängar. Kyrkan är även en rest från en annan tid då den kristna tron hade en annan ställning i samhället. Startpunkten, slussbron, kan jag inte få att passa in, det är inte riktigt någon rest.

(Sand, 2008:81) De aktiviteter som sker i mellanrummen är ofta temporära, vilket Sand menar förstärker intrycket av att mellanrum, och aktiviteterna som oordnade, irrationella och meningslösa. (Sand, 2008:88)

18 Mellanrum används i vardagen även om det kanske inte syns i stadens övergripande planering. Temporala mellanrum tas hela tiden i bruk och aktiveras. (Sand, 2008:175)

Diskussion

Diskussionen innehåller en reflektion kring de metoder jag använt mig av för att undersöka stadens rum och min arbetsprocess.

Frågeställningen

Jag ville lära mig om platsbegreppet genom att vandra en sträcka i staden och söka efter platser längs denna sträcka. Genom att väva samman min undersökning ute i landskapet med min tolkning av teorier och historiska fakta, har jag ökat min förståelse för begreppet plats men även sett att det jag benämner plats även kan inrymma ett mellanrum, eller en rest. Upplevelsen och uppfattningen om vad som är en plats skiftar, men oavsett om det är en plats, ett mellanrum, en rest eller en yta så är det viktigt att skaffa sig redskap för att försöka förstå vad detta stadsrum är.

För att försöka förstå platserna längs Göta landsväg har jag vandrat fram och tillbaka längs vägen. Genom att vandra har jag försökt locka fram något som ska berätta för mig varför platserna ser ut som de gör. Jag har försökt förstå dessa platser genom att närma mig dem på olika sätt. Jag har varit på dem, fotograferat dem, byggt modell av dem och tecknat modellerna. Jag har läst om dem och tittat på dem i det historiska kartmaterialet. Jag har beskrivit platserna i ord, både hur det är att vara där och hur jag upplever dem som rum.

Ju mer jag vet om en plats, desto tydligare framstår den. Jag tänker nu på dessa sju platser som mina. *Slussbron*, och *Brännkyrka kyrka* känns minst som mina. Jag tror att det är för att de är valda som platser för att det är här jag börjar och sluta min vandring. De andra platserna är valda för att de har fångat mitt intresse.

Vandring som metod att undersöka stadens rum

Den första vandringen handlade om att se var vägen hade gått, att orientera mig längs en tänkt vägsträcka. Efter hand började jag notera rumsligheter, händelser och aktiviteter.

Jag skulle kunna ha varit mer systematisk i mina vandringar. Det hade varit bra om jag hade hittat efter olika saker vid varje vandring. En vandring hade jag kunnat söka efter historiska spår, en kunde jag ha tittat på vegetationen, en system av infrastruktur eller naturområden. Ett systematisk undersökande hade fått mig att vara mer aktiv längs vägen.

Att vandra som metod för att lära känna ett område har varit

givande och bra. Det vardagliga i vandringen, att du som undersöker använder området på ett vardagligt sätt gör att området upplevs inifrån.

Det var bra att ha en precis sträcka att röra mig längs för att söka efter platser. Det gjorde undersökandet enklare ute i landskapet, jag kunde koncentrera mig på vad jag såg och upplevde i stället för att fundera på vart jag skulle gå närmast. Jag valde dock en för lång sträcka att undersöka. Sträckan var så lång så jag behövde skynda mig. Det hade fungerat bra med en så lång sträcka om det hade funnits en plats att vila på någonstans längs vägen, där jag kunde äta, gå på toaletten och värma mig.

Jag kunde ha valt en form att gå längs, en riktning eller spridda punkter på en karta men jag valde att följa en historisk vägsträcka. Jag tycker om att vägen binder samman dåtid och nutid, att den ligger som en länk mellan det som varit och det som är.

Cardiff har varit en stor inspirationskälla. Dels hennes sätt att arbeta med vandringar, att hon får deltagaren att reflektera över dåtid, samtid och framtid, och den bok om hennes arbete, *The walk book*, som varit till hjälp i sammanställandet av mina böcker.

Koppla teorier till min sträcka och mina platser

Det har varit bra att sätta min väg och mina platser i ett teoretiskt sammanhang. Jag har förstått teorierna genom att jag kopplat dem till min sträcka och mina platser.

Platsbegreppet är svårt. Jag använder begreppet plats brett, för alla platslika ställen. Det jag kallar för plats är allt från en punkt där några sträckor möts, till en remsa bredvid en gångväg, till ett tydligt rum. Jag kallar alla mina stopp för platser. Jag tänker att en punkt kan vara en plats och därmed är hela landskapet täckt av potentiella platser. Ett fält är ett rum tills du stannar, pausen skapar en plats. Tuan skriver att rummet tillåter rörelse och platsen är en paus; varje paus i rörelsen gör det möjligt för en position att förvandlas till en plats (2003 (1977)6). Vägen är rummet där jag rör mig, vägen sammanbinder dåtid med nutid, den har en horisontell riktning i rummet och genom tiden. Vid mina platser stannar jag, det blir en paus i rörelsen, ett nedslag. Här är rörelsen i stället riktad vertikalt, lager på lager.

Gamla kartor

Genom kartorna har jag fått ledtrådar till det som inte går att finna i skrivna dokument. Det jag sett på kartorna är en verklighet som varit men som inte tyckts viktig att skriva ner. När jag tittat på kartorna har jag funderat på hur det skulle kunna ha varit på platserna, jag har sökt efter spår och ledtrådar om varför där ser ut som det gör.

Att söka efter spår

Det har varit bra att se på vardagligheten som något spännande. Samtidigt har det varit svårt att göra ingenting särskilt till någonting värdefullt och viktigt. Jag hade en förhoppning att jag skulle hitta mycket mer längs vägen, jag vet inte om jag varit ouppmärksam eller om det inte funnits så många spår på de platser jag valt.

Fotografera

Som metod för att fånga det jag ser har fotograferandet fungerat bra, särskilt då det varit kallt. Jag tycker dock att det hade varit intressantare om jag hade tecknat. Jag hade då även övat en färdighet som jag gärna vill förbättra.

Minneskartor

Att rita kartor har varit ett bra sätt att minnas sträckan och platserna. Jag har genom dessa anteckningar sett hur sträckan gått från att vara ett linje till att delas upp i platser och sedan stabiliseras som en sträcka med sju platser.

Jag kan önska att jag hade arbetat mer med kartanteckningar medan jag rörde mig ute i landskapet.

Modell

Modellerna hjälpte mig att reflektera över platserna. Jag kunde genom modellstudien lättare jämföra platserna. Jag lärde känna platserna som rumsligheter, och reducerade dem till de viktigaste rumsbärande komponenterna.

Det var väldigt givande att undersöka platserna med modell, jag skulle ha utvecklat denna del av arbetet. Det hade varit intressant att bygga fler modeller i olika material och storlekar.

Skriva

Det var bra att skriva ner vad jag upplevt och upptäckt efter varje vandring. Det har varit en övning att i ord beskriva vad jag ser och hur jag upplever olika platser och delar av landskapet. Att i ord förklara vad jag arbetar med har hjälpt mig att strukturera mitt arbete.

Reflekterande dagbok

I det här arbetet har processen varit lika viktig som resultatet med de tre böckerna. I processboken finns alla de undersökningar, tankar, skisser och reflektioner som ledde fram till slutresultatet. Processdagboken visar på ett sökande; jag söker efter en form att följa, efter platser att undersöka, jag söker efter förståelse för vad ett examensarbete kan vara, vad jag ska göra med mitt material, vad jag ska komma fram till och hur jag ska nå till slutet. De regelbundna sammanfattningar jag gjorde för att skicka till mina handledare bildade efter ett tag ett stort material som berättade om arbetets framväxt.

I processdagboken går det att inifrån följa hur metoden arbetats fram. Jag har i dagboks materialet kunna följa vad jag arbetat med och vilka val jag gjort och beslut jag har fattat. Jag har kunnat spåra när jag upptäckt och funnit delar som varit viktiga för arbetet.

Göta Landsväg

Genom att koncentrera den historiska undersökningen till en specifik sträcka har historien blivit förankrad i landskapet och därmed landat i samtiden. Det har varit intressant att titta på historien genom denna vägsträcka. Jag känner att jag har fått en helt annan förståelse för hur landskap och historia hänger samman och hur detta påverkar hur det ser ut än idag.

Det var landskapets förutsättningar som fick människor att slå sig ner här. Den sprickdal som idag heter Årstafältet blev med landhöjningen god betesmark för människornas djur och området börjar bebos. Runt den forna viken finns det spår av förhistoriska gravfält och boplatser. (Söderlund, 2012:7)

Människors rörelser skapade efter hand ett vägnät (Trotzig, 1991:68) och bildade Göta landsväg som från medeltiden fram

till 1660 talets slut var den största utfartsvägen från Stockholm söderut (Ahlborn & Nilmander, 1997:76).

Det var bra att ha ett speciellt område att titta på då jag sökte historiska fakta. Det blev intressant då jag satte vägen i ett historiskt sammanhang och särskilt då jag kunde få historien att landa längs sträckan. Landskapet har mycket att berätta om man lär sig att tyda tecknen.

Vandringen

Vandringen blir ett sätt att väva samman plats och historia. Efter varje vandring längs vägen, efter varje nytt lager av vägen jag hittade kände jag att jag landade. Det var människor som vandrade här en gång för länge sedan som skapade denna väg. Det var deras trampande fram och tillbaka som idag ligger som ett spår genom stadsrummet. Det var intressant hur en riktning genom rummet efter hand blev en mental väg, en stark form att röra sig längs. Vandrandet blir liksom vägen en länk genom lager av tid. När jag tänkte så kändes det naturligt att även jag vandrade här, jag gick i deras spår och tittade på min tid.

Arbetsprocessen

Jag valde att tillåta mig ett sökande arbetssätt. Det har varit bra och det har varit försvårande. Det har varit svårt att hela tiden varia osäker på om jag har gör rätt. Då jag bestämde att arbetet skulle få ha ett fritt upplägg, där metoden skulle arbetas fram under tiden, har jag inte vetat vart jag varit på väg. Jag arbetade på den bärande strukturen under flera veckor, utan att egentligen förstå vad det kunde vara jag skulle hitta. Var det en ställning eller var det en metafor?

Jag har hämtat kunskap från olika håll, från konsten, från arkitekturen, från historien, ämnen som flyter in i varandra och är landskapsarkitektur. Det har varit intressant att varva litteraturstudier, kartstudier och metodstudier. En av dessa skulle inte ha gett mig hela bilden, inte ens två av dem, jag skulle aldrig ha sökt där jag sökte eller sett det jag såg om jag inte blandat alla delar.

Jag kan nu efteråt se att det hade varit bra om jag hade be-

gränsat arbetet. Jag kunde ha utvecklat en metod för undersökande av platser; gjort en vandring; eller skrivit en historisk berättelse om Göta landsväg. Arbetet skulle då fått ett djup och jag hade haft tid att undersöka någon del mer ingående. Jag har velat göra för mycket, ingen del har fått utvecklas ordentligt.

Det hade varit enklare att ha ett tydligt program, särskilt de dagar när det kändes svårt och motigt. Att hela tiden hitta på kan vara problematiskt. Samtidigt skulle jag aldrig ha kunnat nå fram till samma resultat om jag inte låtit min känsla för vad jag ville göra styra. Jag tar även med mig att jag ska lita på processen. Det jag läste och tänkte under hösten och vintern kan jag nu se att jag har använt och arbetat med, även om jag inte har varit medveten om det. I min processbok dyker det hela tiden upp delar som jag ser har följt med genom arbetet, vissa har jag aktivt burit med mig, andra har slunkit med, utan att jag vetat varifrån de kommit.

Fortsatt undersökande

Jag tycker det skulle vara intressant att vidareutveckla mina metoder för att undersöka stadens rum. Metodavsnittet skulle kunna fördjupas och bli till en självständig del av arbetet som jag och andra kunnat använda för att förstå platser.

Jag skulle gärna utveckla vandringen längs Göta landsväg. Vandringen skulle kunna få ett pedagogiskt syfte, som ett sätt att lära sig om landskapets utveckling och områdets historia. Skolelever skulle kunna arbeta med en sträcka i staden på ett liknande sätt som jag har gjort, jag tror att de skulle få en större förståelse för hur det som skett förut påverkar hur här är idag.

AVSLUTANDE REFLEKTION

Dessa rester och mellanrum som jag kallar *platserna* har en funktion, de fyller ut där vi inte kan planera, de ger staden andrum och en plats för utveckling. Vad kommer hända med dessa platser och med de delar av vägen som finns kvar? Många av dem kommer att förändras, uppgå i nya stadsdelar, städas, ordnas. Andra kommer kanske se ungefär likadana ut ett tag till.

Det finns fortfarande många lager av mina platsers historia som jag skulle vilja veta mer om. Jag undrar fortfarande varför allén planterades, hur den oplanerade ytan kom till, vem som byggde papprörsinstallationen, vad pilallén har för ursprung, hur rådjuren hittade till slänten, vem som lagt stenar i en ring runt busken. Kanske kan jag få reda på det någon dag.

Jag har tyckt om att vandra längs Göta landsväg. Jag är glad att jag har gjort det här arbetet, det känns fint att ha fått lära känna denna väg och dessa platser.

Genom detta arbete har jag reflekterat mycket över tid. Om vår tid, om den tid som varit. Vandrigen längs vägen har gjort mig uppmärksam på landskapets förgänglighet och hur nutid och dåtid hela tiden samspekar. Människornas vandrande skapade en väg, skeenden i historien gjorde att vägen miste sin funktion, när jag nu vandrar i spåren som dåtidens människor lämnat, skapas i själva rörelsen, med min kropp som går, en länk genom tiden.

Referenser

PUBLICERAT:

Ahlborn, K och Nilmander, U. 1997. Förort på vykort : söder om Söder 1900-1965. Vällingby : Strömberg

Bengtsson, L. 1979. Fastigheten Biodlaren, Johanneshov. Byggnadsinventering. Stockholms stadsmuseum.

Blomberg, B. 1994. Årsta genom tiderna. Enskede hembygdsförening småskrifter.

Beauregard, R. 2005. From Place to Site: Negotiating Narrative Complexity. Ingår i Burns C. and A. Kahn. (eds.) Site Matters. New York: Routledge.

Braae, E. & Diedrich, L. 2012. Site specificity in contemporary large-scale harbour transformation projects. Journal of Landscape Architecture, 7:1, 20-33.

Braae & Ripaso. 2011. As Found a New Design Paradigm, Nordic Journal of Architecture.

Burns, C. and A. Kahn, (eds.) 2005. Site Matters: Design Concepts, histories and strategies. London och New York: Routledge.

Careri, F. 2002. Walkscapes : el andar como práctica estética / walking as an aesthetic practice; [english translation: Steve Piccolo, Paul Hammond ; introduction: Gilles Tiberghien]. Bracelona : Gustavo Gili.

Diedrich, L. 2011. Site-specific landscape architectural approaches in contemporary European harbour transformation. Portus Plus.

Ferenius, J. och Gustafsson, H. 1999. Brennekyrkia sochn : socknen vid staden. Stockholm : Stockholmia.

Foxley, A. 2010. Distance and Engagement. Walking, Thinking and Making Landscape. Vogt Landscape Architects. Baden: Lars Müller.

Harlén, H. 2004. Mormors kolonistuga i Årsta. Enskede Årsta Hembygdsförenings småskrifter.

Harlén, H. 1997. Stockholm från A till Ö, Söderort. Brännkyrka hembygdsförening

Hedin, G. 1998. Stockholms broar. Stockholm : Svensk byggtjänst

Hopsch, L. 2002. Rytmens estetik, formens kraft. Lic.-avh. Chalmers Tekniska Högskola., Göteborg.

Jönsson, B. 1991. Vägen till bättre vägar. Ingår i Heddelin, B. (red.) Vägar, Nutid, Dätid, framtid. Borlänge:Vägverket.

Jörngården, Anna. 2013. Så blev promenaden en protest mot det moderna. Dagens Nyheter. 14 januari.

Karlsson, J. 2004. Sten- och bronsålderskapitlen samt avsnitten om vägar och torp. Ingår i Törngren, K. (red.) Vetenskapligt program för den arkeologiska verksamheten vid Stockholms stadsmuseum. Stockholms stadsmuseum, Kulturmiljöavdelningen.

Kwon, M. 1997. One Place after Another. I Doherty, C. (red.). 2009 Situation, s. 85. London : Whitechapel.

Kwon, M. 2000. The Wrong Place. Art Journal, spring 2000; 59. (<http://www.scribd.com/doc/19773064/The-Wrong-Placemiwon-Kwon>)

Kwon, M. 2005. En plats efter en annan. Anteckningar om det plats-specifika. I Minimalism och postminimalism, Skriftserien Kairos nr 10. Lund: Raster förlag.

Lichtenstein, C. och Schregenberger, Th. 2001. As Found. The Discovery of the Ordinary. Baden: Lars Müller.

Magnusson, J. 2003. Inledning. Från situationist till poesi. Paletten. 251-252 årgång 64. Cecilia Gelin (red.) Göteborg : Göteborgs konstnärsklubb.

Massey, D. 1991. A Global Sense of Place. I Doherty, C. (red.). 2009 Situation, s. 160. London : Whitechapel.

Norberg-Schulz, C. 1976. Fenomenet plats. Ingår i Arkitekturteorier, Skriftserien Kairos nr 5. 1999. Stockholm: Raster.

Rooney, P. 2003. Let Me Take You There. I Doherty, C. (red.). 2009 Situation, s. 56. London : Whitechapel.

Sand, M. 2008. Konsten att gunga : experiment som aktiverar mellanrum. Trita-Ark. Akademisk avhandling. Stockholm: Axl Books.

Sandin, Gunnar, 2003. Modalities of Place: On Polarisation and Exclusion in Concepts of Place and in Site-Specific Art. Diss. Lund: Universitet.

Schaub, M. 2005. Janet Cardiff - the walk book. ed. by Thyssen-Bornemisza Art Contemporary, Vienna, in collab. with Public Art Fund, New York. Köln: König.

Sieverts, T. 2011. The ordinary has to be taken seriously, Nordic Journal of Architecture.

Söderlund, K. 2012. Årstafältet, Stockholm. Arkeologisk förstudie. Stockholms stadsmuseum rapporterar, 3.

Söderström, G. 2003. Stockholm utanför tullarna. Stockholm : Stockholmia.

Trotzig, G. 1991. Samspel med arkeologer. Ingår i Heddelin, B. (red.) Vagar, Nutid, Dåtids, framtid. Borlänge: Vägverket.

Tuan, Y. 2003 (1977). Space and Place. The Perspective of Experience. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Wallenstein, S. 2005. Inledning. Minimalism och postminimalism, Skriftserien Kairos nr 10. Lund: Raster förlag.

Wass, E. 2000. Vagar till historien. Allmänna vägar med historiska värden. Karlstad : Kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen i Värmland län.

Åberg, A. 1991. Karl XI och Erik Dahlbergh Storresenärer. Ingår i Heddelin, B. (red.) Vagar, Nutid, Dåtids, framtid. Borlänge:Vägverket.

OPUBLICERAT:

Höglund, J. 2012. Platsens själ. Utställningshäfte. Artipelag

ELEKTRONISKA KÄLLOR:

Stockholms stad: Kartor. Hemsida. [elektronisk] (2013-04-21)

Tillgängligt: <http://kartor.stockholm.se>

Stockholms stad (2012) Parkplan Enskele-Årsta. 2008. [elektronisk] (2012-09-23) Tillgängligt: <http://www.stockholm.se/KulturFritid/Park-och-natur/Parker/Parkplaner/>

Stockholms stad: Statistik. Hemsida. [elektronisk] (2012-09-23) Tillgängligt: <http://www.statistikomstockholm.se/index.php/omradesfaktax>

Stockholms stad (2012) Översiktsplan Stockholm 1999. [elektronisk] (2012-11-26) Tillgängligt: www.sbk.stockholm.se/OPtext/op0204.htm

Svensk författningssamling, Lagen om kulturminnen m.m. i Svensk författningssamling 1988:950 [elektronisk] (2012-11-22) Tillgängligt: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskförfattningssamling/Lag-1988950-om-kulturminnen_sfs-1988-950/#K2

Sjöfartsverket: Slussar. Hemsida. [elektronisk] (2012-11-20)

Tillgängligt: <http://www.sjofartsverket.se/sv/Sjofart/Lotsning/Lotsomraden/Lotsomrade-Stockholm/Riktvarden--restriktioner/Broar--slussar/Slussar/>

Nationalencyklopedien: "fortid" Hemsida. [elektronisk] (2013-01-16)
Tillgänglig: <http://www.ne.se/fortid>

Nationalencyklopedien: "allé" Hemsida. [elektronisk] (2013-01-16)
Tillgänglig: <http://www.ne.se/allé>

Stockholmskällan. Hemsida. Stockholms utrednings- och statistikkontor: Kolerakyrkogården [elektronisk]. (2012-12-05) Tillgängligt: <http://www.stockholmskallan.se/Soksida/Post/?nid=4789>

Stockholmskällan. Hemsida. Protokoll från Stockholms Allmänna Sundhets Comité, 30 juli 1831, Stockholms stadsarkiv. [elektronisk]. (2012-12-05) Tillgängligt: <http://stockholmskallan.se/Soksida/Post/?nid=27777>

Stockholmskällan. Hemsida. Bild från Skansbron. Lindgren, Herbert, 1961, Stockholmsstadsmuseum. [elektronisk]. (2013-04-21) Tillgängligt: <http://www.stockholmskallan.se/Soksida/Post/?nid=16784>

Lantmäteriet: historiska kartor. Hemsida. [elektronisk]. (2012-10-11)
Tillgänglig: <http://www.lantmateriet.se/Kartor-och-geografisk-information/Historiska-kartor/>

Riksantikvarieämbetet: fornsök. Hemsida. [elektronisk]. (2012-10-11)
Tillgänglig: <http://www.raa.se/fornsok>

Riksantikvarieämbetet: bebyggelseregistret. Hemsida. [elektronisk].
2012-12-05 Tillgänglig: <http://www.bebyggelseregistret.raa.se>

Janet Cardiff och George Bures Miller. Hemsida. [elektronisk]. (2013-04-21) Tillgänglig: <http://www.cardiffmiller.com>

Fosbo m.fl. (2010) Berättelserna om Årstafältet. [elektronisk]. (2012-12-05) Tillgänglig: http://api.ning.com/files/epcFzh3Nr*vbeyxkfyH-FGGFveMGKSKO6K6y5C0u5u-9yj3Wo2GXSHwOPpE*n9fepDPt-8PQXbA9gpBei9NIUw___/Berttelsernaomrstaftet.web.pdf

Wikipedia: Huddingevägen. Hemsida. [elektronisk]. (2013-04-21) Tillgänglig: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Huddingevagen_1920.jpg

Wikipedia: Grynkvarn. Hemsida. [elektronisk]. (2013-04-21) Tillgänglig: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Grynkvarns_gård_1930.jpg#filelinks

Stockholms läns museum: Länets historia - från istid till nutid i Stockholms län. Hemsida. [elektronisk]. (2012-10-21) Tillgänglig: <http://www.stockholmslansmuseum.se/faktabanken/lanets-historia/>

MUNTLLIG:

Barbro Århem, antikvarie, Stockholms stadsmuseum
Telefonsamtal
2012-11-22

BILDER:

Där inte annat anges är bilderna tagna eller gjorda av författaren

ATT UNDERSÖKA STADENS RUM

TRE BÖCKER LÄNGS GÖTA LANDSVÄG

VANDRINGEN

Innehållsförteckning

GÖTA LANDSVÄG	5
Tidslinje	6
Landskapets förutsättningar	9
Vägen	10
Boplatser och gravfält	10
Fält och gårdar	13
VANDRINGEN	19
Från Slussbron till Brännkyrka kyrka	23
KARTAN	36
1817 års karta	36
1891 års karta	36
1912 års karta	36
1934 års karta	36

Göta landsväg

I det här delen berättar jag om det landskaps förutsättningar som gjorde att människor slog sig ner här en gång i tiden, och hur dessa människors rörelser bildade en väg. Jag berättar hur området har förändrats, från att vara en glest befolkad jordbruksbygd till att bli en del av den växande staden Stockholm.

TIDSLINJE

Stenålder
10 000 - 4 100 f.Kr.

Yngre stenåldern
4100 f. Kr. - 1700 f. Kr.

Äldre bronsålder
1700 f. Kr. - 1100 f. Kr.

Yngre bronsålder
1100 f. Kr. - 500 f. Kr.

Järnålder
500 f. Kr. - 1050 e. Kr.

Medeltid
1050 - 1300 e. Kr.

Flyttade mellan olika boplatser, röde sig över stora områden. Levde i små grupper. Jägare och samlare. Under slutet bofasta. De äldsta gravfälten anlades

*Odla marken
Hålla tamboskap
Större gravar*

*Brons
Kontakt nät över Europa
Klassamhället växer fram*

*Gravskicket förändras,
kropparna bränns på bål
Bygravfält
Sociala och ekonomiska
förändringar i samhället*

*Järnet blir vanligare
Runskriften skapas
Stadliknande bebyggelse
Kristna tron kommer*

*Kristendomen fick fäste på
1000 talet, först bland de
högre klasserna
1250 Stockholm grundas*

Förromersk järnålder
500 - 1 f. Kr.

Romersk järnålder
1 f. Kr. - 375 e. Kr.

Folkvandringstid
375 - 550 e. Kr.

*Många grupper
av människor var i
rörelse*

Vendelid
550 - 800 e. Kr.

*Namn efter Vendel
socken där man funnit
praktfulla gravar,
flera begravda i båtar*

Vikingatid
800 - 1050 e. Kr.

*Vikingarna plun-
drade och bedrev
handel
Många var samtidigt
bönder eller ofria och
arbetade på gårdarna*

LANDSKAPETS FÖRUTSÄTTNINGAR

Stockholmsområdet består av en urbergsplatå med öst västliga sprickdalar. Då den senaste inlandsisen drog sig tillbaka för 30 000 år sedan började berget resa sig och gruset från en underjordisk isälv bildade Stockholmsåsen. Genom landhöjningen frilades landområden och krossmassorna lagrades i sprickdalarna. I botten av dalarna lagrades lera från de åar och sjöar som varje vår och höst svämmade över. Det landskap som vi ser idag har växt fram genom denna geologiska process. (Översiktsplan Stockholm 1999)

Mälarens vatten rann ut i Östersjön och nya landområden frilades ständigt. För tusen år sedan började Stockholmsåsens grusmassor hindra Mälarens vatten från att rinna ut och den tillväxt av nya landområden som tidigare pågått avstannade. I den viktiga punkten mellan Mälardalarna och Östersjön uppstod en handelsplats och staden Stockholm började växa fram. Stockholmsåsen går i nordsydlig riktning och blev förutsättningen för att staden kunde grundas på stadsholmarna. I grusåsen fanns det källvatten som kom att försörja stadens brunnar. De första vägarna norr och söderut gick även längs grusåsarna in mot Mälardalen. (Ibid.)

De viktigaste landskapsdragen i området är de öst-västliga förkastningsbranterna som bildar mörka stråk av norrvända bergssluttningar. Sprickdalarna har i ytterstaden nordvästlig-sydostlig riktning. Dessa lågt liggande områden är ofta långsträckt vattenrum eller präglade av människans verksamheter som jordbruk och byggande, idag är de ofta parkstråk. De högre liggande bergspartierna i stadens ytterområden domineras av hållmarktskog. (Ibid.)

VÄGEN

Careri skriver i *Walkscapes* att människans vandrande i landskapet skapade den första kartläggningen av rummet, omgivningen tilldelades symboliska och estetiska värden som skulle leda till uppkomsten av landskapsarkitektur (2002:32) Den enda arkitekturen som formade rummet under stenåldern var stigen, det första av människan skapade tecknet som ordnade rummet. Landskapet var före yngre stenåldern helt fritt från de tecken som började märka jordens yta i och med att människan blev bofast och började bedriva jordbruk. (Ibid, 2002:49)

De första kommunikationsstråken bestod av leder och stigar, kopplade till terrängens förhållande. Lederna löpte ofta längs lättillgängliga och torra ås- och bergssidor, och i de dalgångar där orienterbarheten var god. (Wass, 2000:10) Dessa slingrande färdleder kom till då människor och djur gick mellan gårdar och platser. Dessa stråk blev sen i sin tur styrande för var man placerade verksamheter, byggde boplatser och begravde sina döda. De ursprungliga vägarnas sträckningar vittnar om var människor levde och färdats genom århundraden. (Trotzig, 1991:68)

BOPLATSER OCH GRAVFÄLT

Årstafältet ligger i en av Stockholmsområdets sprickdalar. Under stenålderns senare del var området en havsvik som hade sitt utlopp vid Årsta gård (Söderlund, 2012:7).

Under större delen av bronsåldern var området fortfarande en grund havsvik men vattnet började dra sig tillbaka (Ferenius & Gustafsson, 1999:25). Längs fältets södra sidan har man funnit fragmentariska spår av bosättningar och skålgropsstenar¹ vilket talar för att människor hade slagit sig ner i området (Söderlund, 2012:7). Under järnåldern låg strandlinjen ungefär tio meter högre än den gör idag vilket betyder att Årstafältet hade blivit en lerslätt omgivet av bergshöjder och moränbackar. Mitt på fältet

¹ Skålgropar, eller älvkvarnar som de också kallas, är små gropar som har knackats in direkt i berget eller i ett stenblock troligen med religiös bakgrund. De små groparna har vanligen en diameter på 3-6 cm och går att finna över hela landet och hör kulturellt och innehållsmässigt ihop med hällristningar. (Ferenius & Gustafsson, 1999:21)

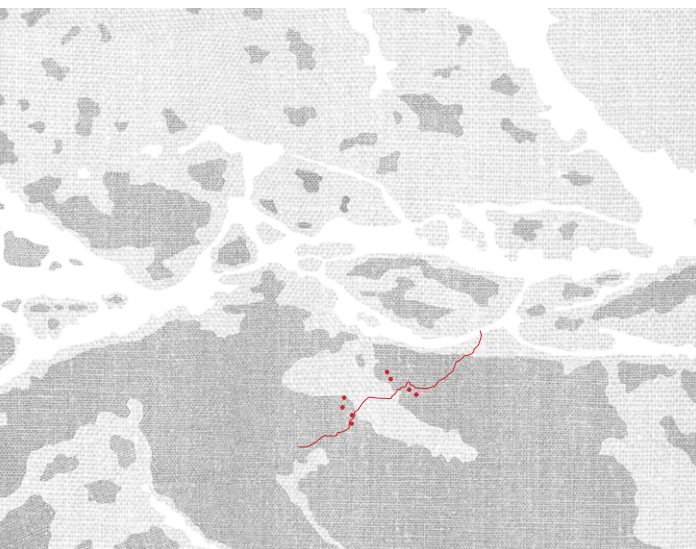
gick den ån som finns kvar än idag, Valla å, på den tiden troligtvis segelbra. De gamla sjöbottnarna utgjorde goda betesmarker. Under denna tid var människornas huvudnäring boskapsskötsel och tillgången på bete var avgörande för livsvillkoren. (Ferenius & Gustafsson, 1999:26)

Under järnåldern skedde en bebyggelseexpansion i området, i och med detta anlades ett flertal gravfält längs Årstafältets kanter. De äldsta kom till vid vår tideräknings början. (Söderlund, 2012:7)

Under den yngre järnåldern blev åkermarken allt viktigare och knöts fastare till gården och slakten. Gravfälten började ersättas med gravbackar intill byarna och gårdarna. Stormännen fortsatte uppföra monumentala gravhögar på sina gårdar. Den här typen av tydliga uttryck för makt i landskapet ses som ett tecken på ökad konkurrens mellan hövdingar och stormansläkten om jorden och kontrollen av varorna till och från Mälardalen. Många av de gårdar och byar som etablerades under denna tid finns kvar än i dag och har ofta namn som slutar på -sta eller -by. (Stockholmslansmuseum, 2012). De äldsta boplatserna i det här området tror man låg vid dagens Årsta och Örby. Namnen Årsta kommer från Arus som betyder åmynning. De små sjöarna och vattendragen i Brännkyrka hade sitt utlopp i Årstaviken vid platsen för Årsta gård. Ör betydde från början grus eller sandstrand. (Ahlbom & Nilmander, 1997:10)

I slutningarna kring Årstafältet låg gårdarna Bägersta, Östberga, Ersta och Valla, samtliga finns nämnda i skriftliga källor från medeltiden men platserna har bebotts mycket längre då det finns förhistoriska² gravfält i området som kan knytas till gårdarna. (Söderlund, 2012:5) Gravfältet vid Bägersta bytomt undersöktes och togs bort 1978. Vid utgrävningen hittades 10 gravar, några kunde dateras till folkvandringstid och andra till Vikingatid. (Ibid, 2012:9) Gravfälten i Årstafältets syd-östra del har grävts ut under 1950-60 talen. Informationen från dessa undersökningar talar för att Ersta spelade en betydande roll i

² Enligt nationalencyklopedien är förhistorisk tid eller forntid; (sedan länge) förfluten tid; i svensk historia och arkeologi tiden från människans invandring till kristendomens införande på 1000-talet alternativt införandet av skrifkultur. (NE (online), sökord:forntid, 1013-01-16)

Mörkt grått är havsnivån under stenåldern, ljus grått är dagens havsnivå. Det röda strecket är Göta landsväg och de röda prickarna är historiska gårdar och gravfält.

området under romersk järnålder. (Ibid, 2012:5)

Gravfälten vid Östberga dateras till vikingatid. Vid utgrävningen av dessa gravfält upptäcktes ett omfattande boplatmaterial under gravarna med härdat sotlager, fynd av keramik, bränd lera, slagg och knackstenar daterade till Folkvandring eller tidig Vändeltid. Det gravfält som ligger vid Göta landsväg i Östberga, omfattar 20 gravar varav tio högar och tio stensättningar från yngre järnåldern, vikingatiden. (Ferenius & Gustafsson, 1999:71-72)

Vid järnålderns slut började bygden få den struktur som den sedan kom att ha fram till medeltid. Människorna rörde sig mellan boplatserna på upptrampade gångstigar och ridvägar, över fuktiga marker fanns det spänger eller kavelbroar. Stigarna gick ofta på väl-dränerade marker med morän, grus, sand, eller berg. (Ibid, 1999:79) De flesta av Brännkyrkas järnåldersgårdar låg helt nära Göta landsväg (Ibid, 1999:81).

FÄLT OCH GÅRDAR

Då kristendomen infördes i Sverige började man bygga vägar mer ordnat och de medeltida landskaps- och landslagarna innehåller bestämmelser om rätt att bygga och skyldighet att underhålla vägar och broar (Jönsson, 1991:36). Under medeltiden bodde de flesta i ensamgårdar eller mindre byar och de sockenvägar som ledde till kyrkan kom att bilda ett viktigt vägnät (Wass, 2000:10).

Genom Brännkyrka socken har fyra större vägar gått. Göta landsväg är den äldsta och var fram till 1660 talet den enda utfarten söderut. (Ahlbom & Nilmander, 1997:9) Vägen gick från Söderport, via det som idag är Skanstull mot Brännkyrka kyrka och vidare mot Södertälje (Karlsson, 2004:145). Brännkyrka kyrka var socknens kyrka, den uppfördes under 1100 talet. (Söderström 2003:11)

Med Gustav Vasa tar den svenska stadsmakten fastare form, från denna tid finns det ett utförligare material med skattelängder och jordeböcker över alla gårdar i riket (Ferenius & Gustafsson, 1999:99). Gustav Vasa arbetar även för att de viktigaste lederna ska byggas ut till vagnsvägar (Jönsson, 1991:36).

Genom jordeböckerna vet man att det kring Brännkyrka låg

Gårdar och vägar 1871

ett tjugotal små byar och ensamgårdar där sammanlagt några hundra människor bodde. Många av dessa byar, liksom kyrkan låg längs Göta landsväg. (Söderström, 2003:11) De flesta boplatser låg på samma platser som de förhistoriska gravfälten, längs det vattensjuka Årstafältets sluttningar och Kyrksjön vid Brännkyrka kyrka (Ferenius & Gustafsson, 1999:76). Bebyggelselägena är typiska för det äldre svenska jordbrukslandskapet, där man byggde en bit upp i sluttningen ovanför den vattensjuka marken och de lättodlade slänterna, ofta på gränsen mot skog och eller berg. (Ibid, 1999:100) Årsta gård var under flera hundra år socknens största gård och finns omnämnt i skriftliga källor redan på 1300 talet. Under medeltiden sträckte sig gårdens marker ut över större delen av Södermalm och norra Brännkyrka. (Söderström, 2003:12)

Under 1600 talet växer Stockholm explosionsartat (Ferenius & Gustafsson, 1999:279). Många av byarna kom att omvandlas till säterier (Karlsson, 2004:146). De bönder som tidigare brukat jorden blir bortdrivna då stadens adels palats anlägger herresäten i omgivningarna. Nästan all jord i Brännkyrka läggs under adeln och nio nya säterier kommer till. Arbetskraft skaffas till herrgårdarna genom att man anlägger torp. Genom sina säterier får adeln livsmedel till sina stadsresidens men även inkomster vid försäljning till den växande befolkningen i staden. Genom att göra sina egendomar till säterier kunde de undkomma en stor del av jordskatterna och lättre själva disponera över jorden. (Ferenius & Gustafsson, 1999:279)

Hur vägnätet såg ut under 1600 talet kan avläsas genom gamla kartor och bevarade mil och vägstenar. Det är sannolikt att det medeltida vägnätet på ett flertal platser överensstämmer med 1600 talets. (Karlsson, 2004:145)

Vägtrafiken i landet förändras, från att tidigare mestadels ha använt sig av vattnet som trafikled kom nu vägarna att få en större betydelse (Åberg, 1991:84). 1604 är vägen mellan Stockholm och Södertälje oframkomlig med vagn, och ännu vid 1600 talet tar det tre veckor att färdas med vagn mellan Stockholm och Göteborg. (Jönsson, 1991:36) Sverige var en stormakt och behövde hålla hög försvarsberedskap, trupperna behövde snabbt kunna föras fram till hotade gränsområden. (Åberg, 1991:83) Karl XI ledde en undersökning av alla vägarnas sträckning och

framkomlighet med Erik Dahlberg som närmaste man. I Stockholm arbetade vägmästare Jacob Coswaj, han ansvarade för att avskaffa de "illaka" vägarna genom att rätta och förbättra dem. (Ibid, 1991:84). Under 1660 talet anlades en ny landsväg över Hornstull och Göta landsväg förlorade i betydelse. Vägen kom nu främst att användas för att ta sig till kyrkan och kom därmed att kallas för kyrkvägen. (Söderström, 2003:274)

Vägstandarden under 1600 talets början gjorde att det tog ungefär en timme att färdas en mil. För att man skulle kunna färdas en längre sträcka var man tvungen att kunna äta och övernatta längs vägen. 1649 inrättades en gästgivareförordning då det hade blivit betungande för dem som bodde längs vägarna att stå för gäst- och skjuts plikt. Gästgiverier skulle i stället inrättas längs vägarna och att milstolpar skulle placeras ut som skulle underlätta betalningen för bönderna. (Wass, 2000:11) Drottning Kristina genomför "Krökgar och gästgivareordninge år 1649", den innehåller bestämmelser att vägarna mellan gästgivaregårdarna ska göras förbara, att längdmäta allmänna landsvägar och att det ska sättas ut milstolpar längs vägarna. (Jönsson, 1991:37)

Vid Östberga finns en av dessa milstolpar, den finns i gräset mitt emot gångtunneln.

Under 1700 talet är det närheten till staden med jordbruk och många krogar längs vägarna som formar området. Många Stockholmare ville ha sommarnöjen lite utanför staden under 1700 och 1800 talet. (Söderström, 2003:12)

Under 1800 talet får den nya klassen, borgarna sitt motsvarighet till adelns herrgårdar i låtsas herrgårdar på torp och lägenheter. Jordbruket intensifieras och blir ännu mer marknadsinriktat med nyodlingar, täckdikning och sänkning av sjöar. Kring år 1800, i och med att statare som arbetskraft införs försvinner de sista bönderna och vid herrgårdarna växer statarlängorna fram. (Ferenius & Gustafsson, 1999:279)

Under 1800 talet andra halvsekel tredubblades Stockholms folkmängd och byggandet tog fart. Farliga och industriella verksamheter flyttades utanför innerstaden. (Söderlund, 2003:16) Utanför Skanstull växer en slaktarförstad upp som försörjer staden med kött. (Ferenius & Gustafsson, 1999:280) Staden börjar krypa utanför tullarna och 2200 personer bor nu i området, många är hantverkare, arbetare och tjänstemän. (Ibid, 1999:3)

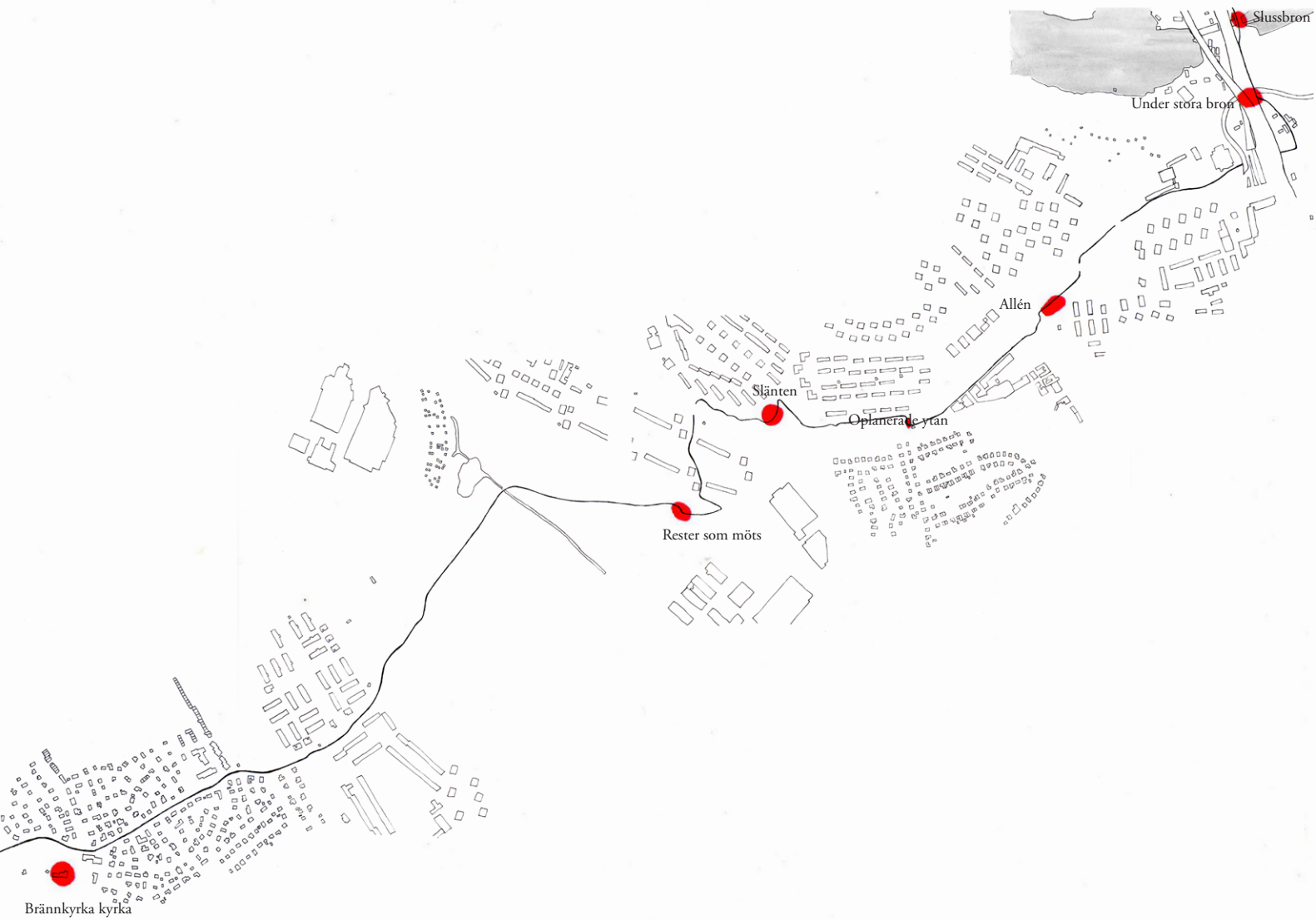
Vandringen

Jag har vandrat längs Göta landsväg för att hitta exempel på stadens rum. Den här delen består av den vandring jag gjort från Slussbron vid Skanstull till Brännkyrka kyrka.

Jag har rört mig längs den historiska vägsträckan Göta landsväg, ibland har jag kunnat gå längs vägen, två bitar av vägen finns bevarade, men större delen har jag rört mig längs den riktning vägen tog, men nu genom nya stadsrum och på andra vägar.

Vandringen är inte uppbyggd kronologiskt i tid, utan rumsligt, som en sträcka mellan bron och Brännkyrka kyrka. Det jag sett och upplevt längs vägen kommer jag att berätta för dig om.

De platser jag undersöker längs sträckan är *Slussbron, under stora bron, allén, oplanerade ytan, slänten, vägar som möts* och *Brännkyrka kyrka*. Dessa platser har valts för att de på olika sätt har fångat mitt intresse på grund av sin form, stämning, historia eller som fenomen. Det gemensamma för alla platser är att de är mellanrum, eller glapp, antingen mellan objekt, i tid eller i plan.

FRÅN SLUSSBRON TILL BRÄNNKYRKA KYRKA

Ta dig till Skansbron, det är den minsta av broarna mellan Skanstull och Gullmarsplan. Du ska gå fram till mitten av bron, det är här vi kommer att börja. Sätt på dig bra skor och varma kläder om du tänker gå på vintern, det kommer ta ett par timmar.

Slussbron är den första av de sju platserna.

Slussbron - Kajkanterna, slussen, lilla huset, bron.

Lilla bron och slussen är en plats. Bron har tydliga gränser, jag ser var den börjar och slutar. Gränserna utgörs av räcken på sidorna och av smala hålrum där bron och vägen möts. Det finns ingen omslutande struktur. Rummet är öppet och har en tydlig visuell kontakt med staden runt om. Det jag har fötterna på sträcker sig vidare framåt och bakåt och är del av infrastrukturen men under finns det ett tomrum. Vattnet under mig har kontakt med Mälaren och Saltsjön.

Jag upplever rummet som rektangulärt, då bron har en så stark form och dominerar platsen. Platsen utgörs av många nivåer, bron är ett golv och samtidigt ett tak till slussen under.

Bron har tydliga gränser, jag ser var den börjar och slutar. Gränserna utgörs av räcken på sidorna och av smala hålrum där bron och vägen möts. Det finns ingen omslutande struktur. Rummet är öppet.

Det fanns ursprungligen inte någon bro över Hammarbyleden. Sedan århundraden fanns det en träbro över det som kallades Skansgraven. Från början gick det bara en bäck här men den hade blivit bredare då Gustav Vasa lät dämna upp för att genom en höjd vattennivå få bättre effekt på de kvarnar som fanns vid Danvikstull. Då det beslutades att Hammarbyleden skulle byggas ut till en kanal mellan Årstaviken och Hammarbysjö behövde man bygga en bättre bro. Detta beslutades 1914 och Skansbron började användas 1925. (Hedin, 1998:64)

Bron är 115 meter lång, 17,4 meter bred, 6,29 meter över slusströsklarna, den segelfria höjden är 10,4 när bron är stängd. (Sjöfartsverket: slussar, 2012)

Foto: Herbert Lindgren, 1961, Stockholms stadsmuseum

Skansbron 1961

Gå vidare i riktning mot Gullmarsplan, fortsatt rakt fram tills bron slutar och gå över gatan. Gå in bland Skanstullsbrons bropelare. Bron är 583 meter lång och den stod klar för invigning 1947 (Hedin, 1998:126). Det är lite högt gräs här, lite sly. Vi ska stanna här under bron en stund och känna hur det känns att vara här under. Det är ett ganska tydligt rum med bropelarna, bron och gräset. Det är ett speciellt ljud här under. Vägen gick här under bron, det går inte att se var.

Gå ner på gatan till höger och följ den ner till där den svänger. Den gula gården på din högra sida är Sundsta gård. Många Stockholmare ville ha sommarnöjen lite utanför staden under 1700 och 1800 talet. (Söderström, 2003:12) Sundsta var från början ett torp men utvecklades till ett herrgårdliknande sommarställe under 1700 talet. (Ibid, 2003: 255) Vid Sundsta fanns det senare industrier, som en bomullsfabrik, ett färgeri och ett garveri. Vid 1800 talets slut fanns här bostäder för Eriksdals vattenverk. (Blomberg,1994:9)

Vi ska upp på berget. Ser du trappan till vänster, den i trä. Gå upp för den, stanna när du kommit upp till den första avsatsen. Vänd dig mot höger. Här på marken har någon byggt en installation. Pappror som satts i varandra med plaströr. En trappstege i trä, ett nystan av järnremmar. Under hösten flyttades materialet runt, ändrades från gång till gång. När det blev kallare och vintern kom stannade installationens rörelse.

Fortsätt upp för trappan och vidare upp för stentrappan. Gå på gångvägen tills du ser fyra stora stenar på högra sidan, här ska du vika av från vägen och följa spåren in under bron igen.

Under stora bron är den andra av de sju platserna.

Under stora bron - bropelarna, bron, slänten, väggen med hålrummen.

Platsen har en stark rumslighet som utgörs av de byggda elementen som är bronkonstruktionen. Bron är väldigt hög och pelarna tjocka. Över mig kör tunnelbanan och tvärbanan. Under bron har någon gjort en installation av pappror som sitter fast i varandra med plastpinnar, några plankor som bildar en ramp, järn och bildäck. Brons konstruktion skapar en vägg med öppningar som ger rummet form. Framför väggen ligger en remsa av grus, marken är

plan. Där marken börjar slutta bildas en annan gräns för rummet. Bron skapar en gräns för vad rummet under bron är. Rummet är högt. Rummet har liten visuell kontakt med staden runt om.

Rummet under bron är ett mellanrum, ett rum under bron och mellan olika funktioner. Det här ytan är inte planerad och ordnad, här kan andra verksamheter pågå. Fyllt av mening för dem som använder det men osäkert och främmande för andra. Jag brukar känna mig lite rädd när jag går in här, det känns som jag går in i någons privata sfär. Platsen känns som att den är någons, jag tror att det bor folk här när det är lite varmare. Det ligger madrasser och filtar i rummen som bildas av bron. Ett parasoll, en cykel, skelettet av en bilsoffa, plankor. Stenarna är målade gröna. Längst bort ligger några kläder, en jacka och ett par byxor. Platsen under bron är sammansatt av flera mindre platser och olika händelser.

Rummen under bron hålls samman av bron, bropelarna, ljuden från bilarna och tågen ovanifrån, gruset på marken och det samlade materialet. På ena sidan går gång- och cykelvägen och en väg. De används mycket, det rör sig upp och ner för backen, människor på väg. På andra sidan är det en brant slänt. Tvärbanan korsar rummets tak i en annan riktning än bron och vägen. Ljudet är viktigt, bilarna och tågen som kör över platsen skapar ett speciellt ljud.

Gå tillbaka ut på gångvägen och gå upp för backen. Husen på krönet är klubblokaler för motorcykelklubbarna Rapido och Easy Riders. Under hösten la de om taket på det högra huset bakom planket, ser fint ut. Ser du däckerna vid den gröna containern? Här på krönet låg tidigare nedre skanskvarnen med kvarngård. Ägaren till Enskede gård fick tillstånd att grunda en krog här, i det gula huset, 1762 och krogverksamheten pågick fram till 1838. (Bengtsson m.fl. 1979:5)

Fortsätt rakt fram längs med det röda staketet. När du kommer till korsningen kan du stanna till. Parken till vänster är Kolerakyrkogården. Kyrkogården anlades för att begrava alla de soldater som dog under 1808-1809 års krig. (Stockholmskällan: Stockholms utrednings- och statistikkontor: Kolerakyrkogården) Koleran härjade i Europas huvudstäder under sommaren 1831 och två år senare kom sjukdomen till Sverige, därefter återkom koleran flera gånger fram till 1866. Smittan spreds främst via vattnet, stadens brunnar blev lätt infekterades av bakterier

Foto: fotograf känd, 1930, Stockholms stadsmuseum

Gården Grynkvarn 1930

från avloppsvatten. De döda begravdes på den här fattigkyrkokgården "belägen utom Skans Tull" och därför har den fått namnet Kolerakyrkogården. (Stockholmskällan: Protokoll från Stockholms Allmänna Sundhets Comité, 30 juli 1831, Stockholms stadsarkiv)

Vi ska fortsätta, gå till vänster in i gångtunneln. Över dig går nu tunnelbanan, tvärbanan och bilvägen. Det finns två öppningar i sidan som leder upp på bron, när jag cyklar här är jag alltid rädd för att krocka. Det luktar urin. Det är en ganska otäck tunnel. När du kommit ut från tunneln gå på vägen rakt fram, till höger har du bowlinghallen och efter den kommer gymnasieskolan som ritades av arkitekterna Axén & Persson 1948 och uppfördes mellan 1948 och 1968. (Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister) Årsta var skogig och kuperad terräng och det var först då tankarna om trädgårdsstaden övergavs på 1940-talet som området blev intressant att bebygga (Söderlund, 2003:251). Fortsätt på vägen fram till bron. Här låg gården Grynkvarn (Parkplan Enskede-Årsta, 2008:16).

Gå in under bron och fortsätt på vägen rakt fram. Där vägen delar sig ska du hålla till vänster. På höger sida finns en liten trappa och en mur av runda stenar på bergsknallen. De är rester från när det här området var koloniområde. Gunnar Harlén har skrivit om sin mormos kolonistuga i området Ensta-Sundborg i Enskede hembygdsförenings småskrifter. Stugan låg vid nuvarande Skagersvägen, 200 meter öster om Bolidensplan. På den tiden var Huddingevägen en smal stensatt landsväg med gul mittlinje. En parkväg följde landsvägen och mormoderns koloni hade en liten vit grind mot gångvägen. Intill stugan låg ett berg som finns kvar än idag. (Harlén, 2004:22) Hösten 1934 revs koloniområdet (Ibid, 2004:24). Kolonirörelsen uppstod som en följd av industrialismen och att fler människor flyttade in till städerna. Människor var i behov av egna odlingslotter för att kunna odla mat. I Stockholm anlades de första koloniområdena i innerstaden under 1900 talets början, under 1910 talet anlades Ensta-Sundborg koloniområde. (Stockholms översiktsplan, 1999) På andra sidan Huddingevägen fanns en infart till ett annat garveri vid den gamla gården Sundsborg. Till höger om detta gick en liten grusväg vidare mot koloniområdet. Stugan låg i nuvarande kvarteret Väner. I hörnet vid Huddingevägen låg

gården Linde, ett gammalt rött hus med en häckomgärdad gård med ett stort träd med en bänk runt. I hörnan mitt över låg en grå blå byggnad som var handelsbod dit kolonisterna gick för att handla. (Harlén, 2004:23)

Gå in i tunneln under vägen. Nu har vi kommit upp i Grynkvarnsparken. Parken ritades av Holger Blom och Erik Glemme när kvarteren runt om byggdes på 1950-talet. (Parkplan Enskede-Årsta, 2008:16) Ta grusvägen upp för backen och fortsätt fram till allén. Allén är ifrån slutet av 1800-talet (Ibid) och vägen genom allén är en bevarad bit av Göta landsväg.

Allén är den tredje av de sju platserna.

Allén - träden, vägen.

Alléns rumslighet skapas av trädraderna och vägens lerighet. Marken är den gamla vägen, den sträcker sig bakåt in i parken, framåt tar den slut där träden slutar. Rummet är ganska högt, träden är stora. Väggarna är luftiga och det finns en visuell kontakt med den omgivande parken och vägnätet.

Det blåste när snön föll så stammarna är vita på ena sidan och svarta på andra.

Gå i allén tills du kommer fram till Bolidensplan. Här låg på 1920-talet ett stort trädgårdsmästeri med 50 anställda och mitt emot låg skjutsstället och krogen Linde (Blomberg,1994:10). Vid Bolidensvägen låg ett industriområde med garverier (Harlén, 2004:23). Gå över gatan till vänster och sen över nästa gata rakt fram så att du kommer över på andra sidan. Området rakt fram heter Linde park, det är ett industri- och kontorsområde idag. Vägen får en annan karaktär här, med glasmästeri och djursjukhus, höga hus står tätt på ena sidan och en smal remsa naturmark skiljer vägen från Johanneshovsvägen. Gå gatan ner, titta i containern med krossat glas, det är fint. När vägen tar slut ska du fortsätta in på gångvägen omgiven av popplar, poppelskotten står tätt tätt. När du kommer fram till stationen Linde ska du stanna till, det finns en yta mellan grusplanen och gångvägen, framme vid bommen till spåret. Den här ytan har blivit glömd i planeringen, så därför sköts den inte, ser du rishögen, det är mycket snö på den nu. Den har legat där sen i somras.

Skräp och grus samlas här. Några kvadratmeter som har glömts bort.

Oplanerade ytan är den fjärde av de sju platserna.

Oplanerade ytan - muren, sluttande backen, grenarna, trädet.

Ytan vid Linde station skiljer sig från de andra då den utgörs av en mental form i mitt huvud, eller en tom yta i planmosaiken. Den tillhör staden men den är inte planlagd och den ingår inte i den skötsel som upphandlats. Här har slyt fått växa sig till träd, här ligger gruset kvar året runt och högen med kvistar städas inte undan. Det finns inte någon rumslighet men det är intressant att det kan bli den här typen av rester.

På vintern ser planerings glappet ut som en hög, slyet och grenarna är översnöade.

Den här platsen har en implicit form men är inget rum man kan vara i.

Vi ska fortsätta upp för backen till höger och över den stora gatan. Fortsätt sen till vänster längs med gatan, du ska passera busshållplatsen och fortsätta fram till korsningen. Gå över gatan och sväng in till höger. Du ska passera en parkeringsplats på höger sida och gå fram till sandhögen. Här ska du svänga in på en liten stig mellan buskarna och gå vidare på stigen ner för slänten. Rakt fram ner för backen går tvärbanan. När järnvägen för slakthusbanan byggdes på 1910-talet, skars landsvägen av, tvärbanan går i slakthusbanans gamla spår (Blomberg, 1994:5). För att komma över spåret får vi gå bort till en gångtunnel. Följ stigen ner för slänten, till höger finns det en liten bäck, bredvid står ett äppelträd.

Slänten är den femte av de sju platserna.

Slänten - bergsknallen, sluttningen, eken, äppelträdet, träden.

Slänten är ett mellanrum, mellan väg och tvärbana, mellan bostadshus och parkeringsplats, mellan himmel och södra länken. Slänten är även ett rum utan tydlig funktion i staden planering men känns som en hemlig trädgård.

Här bor det tre rådjur, de är inte rädda. Jag undrar hur rådjuren

har hittat hit. Kanske längs tvärbanespåret eller från Årstafältet.

Jag tycker om den här platsen. Den är lite hemlig, det är ganska brant och det finns bara en stig, ingen riktig väg. Jag tyckte det var fint här när jag inventerade i somras. Det passar bra att det bor rådjur här. Det finns en liten bäck och flera fruktträd. Det går en stig mellan körsbärsträden bort mot husen, utanför husen hänger hängmattor och här finns en grill. Hängmattorna och grillen passar till känslan på platsen, att det är någon slags trädgård. Det är lite ovärdat och tvärbanan kör förbi regelbundet.

Det har legat en drängbostad här en gång i tiden³. Några rester av vägen går att se i slänten ner mot Årstafältet. En tant kommer ut på sin balkong när jag står och tittar, hon säger att de stenar jag ser är rester av den gamla vägen. I slänten ner växer fruktträd, äpple och körsbär, syrener och hagtorn, gräset är högt och det är ganska brant. Det går inte att gå över tvärbanan där landsvägen gick utan jag får följa en stig bort till gångvägen som går under tvärbanan. Det går inte att se var vägen gick mellan tvärbanan och Årstafältet.

På vintern åker de pulka i backen.

Slänten ligger i en söderslutning men träd och berg som rumsskapande element. Det skapas en skålförm. Landskapets form skapar rumsligheten. Du märker den inte om du inte går ner i sänkan. Gräset är högt och det känns vilt, här bor det rådjur och växer fruktträd. Gränsen är tydlig mot tvärbanespåret, annars är gränserna mer flytande då den inte utgörs av någon skarp form.

Följ stigen, den går upp för backen och fortsätter längs med tvärbanans spår. Här växer syrener och fruktträd. Fortsätt på stigen tills du kommer ut på en gångväg. Här kan man komma under tvärbanan genom att gå i en rund tunnel, som en tub. På andra sidan ligger området Valla efter Valla gård. 1916 styckades Valla gårds ägor till 73 kolonilotter, det låg på båda sidor om nuvarande Sandfjärdsgatan. Koloniområdet avvecklades i början av 1950-talet och området bebyggdes med bostadshus. (Fossbo et al. 2010:22) Gå rakt fram på gångvägen och över gatan. Gå in genom häcken och snedda över gräsmattan, du ska ha ett äppelträd på din högra sida. Snedda mellan de två husen och

³ Drängbostad, stuga, 1836-1870 under Enskede gård. Kallades även Valla backe eller Snörom. (Harlén, 1997: V)

gå ner på grusvägen bakom det bortre huset. Gå till vänster på grusvägen längs med häcken. När häcken slutar ska du svänga runt till höger och kommer fram till den gamla Årstälänken. Vägen byggdes på 1960 talet och användes fram till 2004 då den stängdes (Fossbo et al. 2010:16). Vägen har legat kvar här sedan dess. Till vänster ser du en pilallé, en annan vägrest. Vid 1800 talets mitt bidades en ny väg ur Göta landsväg vid Valla torg, den tog en östligare riktning mot Huddinge, med samma sträckning som dagens Huddingevägen. (Ahlbom & Nilmander, 1997:9) Gå ner till pilallén. Här finns även en rest av Göta landsväg, det är grusvägen mellan pilallén och motorvägen. Tre rester av vägar möts här.

Rester som möts är den sjätte platsen.

Rester som möts - vägarna. Allén, landsvägen, motorvägen. Pilarna, buskarna, asfalten.

Mellan Valla och Årstafältet möts tre rester; Göta landsväg, en allé med pilar och en nedlagd motorväg. Rumsligheten i allén utgörs av stora pilträd, det är vackert ljus i trädunneln. Längs Göta landsväg skapas rumsligheten av högt gräs, buskar och mindre träd. Både dessa två är omslutande och riktar uppmärksamheten inåt. Motorvägen är öppen, utan omslutande element. Alla vägar har kontakt med staden lång väg.

Det här är inte riktigt en plats, mer som en korsning, den är svår att greppa som form.

På motorvägen stod det två tanter i röda kappor med sina hundar en dag. Det såg roligt ut när de stod mitt på vägen så där. När man cyklar här på natten känns det ganska läskigt, bruset från trafiken på E4:an längre bort hörs så tydligt att det känns som om bilarna kom körandes bakom. När snön föll såg motorvägen mer ut som ett fält, det spännande försvann när snö lagret gömde vägbanan.

Resterna av motorvägen befinner sig i ett mellanrum mellan funktioner, mellan att vara väg och att bebyggas med bostäder.

Årstafältet är en rest av ett kulturlandskap, som är landskapspark idag men snart ska bebyggas med stad.

Rester som möts vilar i ett temporärt mellanrum.

Foto: fotograf okänd, wikipedia

Huddingevägen 1920

Vi ska gå längs Göta landsväg över Årstafältet som ligger i en av Stockholmsområdets sprickdalar. På sidorna ser du rester av de koloniområden som låg här förut. Hallon och blommor, syrener, sen öppnar sig landskapet på sidorna. Vägen slingrar sig fram, fälten breder ut sig på sidorna. Vägen syns tydligt framför dig och du behöver inte fundera på hur du ska röra dig, det är bara att gå med. Vägen skiftar, i början har den mer gräs på sig, längre fram är den mer som en vanlig grusväg men den har hela tiden diken på sidorna. Ibland är omgivningen öppen, med fält, ibland en liten dunge, några buskar, en bit är diket igen-vuxet med pil. Vägen passerar Valla å och bro. Gå över bron och fortsatt längs vägen. På Årstafältet går ofta hundfolket med sina hundar. På din högra sida har du en golfbana och på din vänstra en rugbyplan. När vägen slutar ska du gå över gatan för att komma fram till området Östbergahöjden och Östbergabackarna som uppfördes 1966-69 som delar av miljonprogrammet (Söderlund, 2003:273). Gå upp för backen på andra sidan. Till höger låg Ersta gård och gravfält. I den lilla dungen till höger finns en skålgropssten. Vid korsningen ska du fortsätta på vägen rakt fram, till höger i skogen kan du se några kullar, det är ett gravfält från yngre järnåldern, vikingatiden och består av 20 gravar. (Ferenius & Gustafsson, 1999:71-72) Det växer stora tallar på gravhögarna idag, det är lite svårt att se dem.

Fortsätt på vägen, den övergår nu till grus igen, när du kommer fram till gångtunneln kan du stanna och titta i gräset mitt emot gångtunneln, här finns en milsten. Fortsätt rakt fram genom tallarna upp på berget. Vägen går upp på höjden och man får en fin utsikt söderut innan vägen går ner för en brant backe och vidare genom villaområdet. Brännkyrkas kyrktorn skymtar där borta. Nu kommer du ner i området Liseberg. Den mycket omfattande trångboddhet och det befintliga bostadsbeståndets sanitära brister var en av landets stora politiska frågor under 1930 talet, det var lågkonjunktur och arbetslösheten och bostadsbristen var stor (Söderlund, 2003:21). Eget hem på tomt-rättsmark utan eget kapital skulle hjälpa landet ut ur krisen, egnahem började byggas i Enskede på 1930 talet och fortsatte 1940 i Liseberg. (Ibid, 2003:20) Nu går du på en väg som heter Göta Landsvägen. Du ska följa den genom villaområdet fram till Brännkyrka kyrka, du ser tornet längst där borta.

Brännkyrka kyrka är den sjunde och sista av de sju platserna och här slutar vandringen.

Brännkyrka kyrka - kyrkan, de små husen, muren, häcken, träden.

Vid Brännkyrka kyrka skapas rummet av kyrkogårdens utsträckning, den är muromgärdad och ligger på en höjd. Grusgångarna, gravarna och träden. Den visuella kontakten med det omgivande landskapet är tydlig men det finns bara en öppning.

Nedanför kyrkan låg det förut en sjö som har växt igen nu. Kyrkan har utsikt över den äng som en gång var sjö. Det finns bänkar att sitta på vid kyrkans ingång. En dag när det hade regnat porlade det under gruset när jag satt på bänken. På kyrkogården ligger Årstafrun begravd.

Kyrkobyggnaden ger ett slutet rum. En dag spelade kantorn på orgeln, det var vackert. Solen sken in genom fönstret och jag fick sitta och värma mig på kyrkbänken en stund.

Kartan

1817 ÅRS KARTA

Ser ut som någon slags kanal vid Skanstull. Några byggnader nere vid tullen.

Under stora bron. Vägen ut från Stockholm delar sig är i tre vägar. En mot Hammarby gård, en söderut mot Nynäshamn och en mot Huddinge, Göta landsväg.

Allén. Gården Linde, finns byggnader mitt över på samma sida av vägen. På motsatt sida ligger gården Sandsberg. Ser ut som åkermark.

Oplanerade ytan. Petersberg ligger norr om Huddingevägen. Vägen mot Enskede gård kommer ut här. Åkermark.

Slänten. Ser ut som åkermark. Syns ingen byggnad.

Rester som möts. Går en väg ner mot Valla å.

Brännkyrka kyrka. Två byggnader bredvid kyrkan. Ser ut som att kyrkan ligger på en öppen kulle.

1891 ÅRS KARTA

Slussbron. Ganska brett, ingen sluss. Står tull på kartan och det ligger en byggnad längs vägen.

Under stora bron. Berg, vägen.

Allén. Gården Linde, åker eller äng.

Oplanerade ytan. Åkermark eller äng kanske. Huddinge/Göta landsväg finns men inte spårvägen.

Slänten. Gården Västända, två byggnader. Bergigt och skog.

Rester som möts, två vägar, Huddingevägen och Göta landsväg. Åkermark runt.

Kyrkogården ser liten ut. Åker runt om, liten dunge norrom.

1912 ÅRS KARTA

Ser inte ut som någon sluss vid Skanstull, det syns inget vatten på kartan.

Området under stora bron är en väg.

Allén markerad som skogsmark

Oplanerade ytan obebyggd

Slänten ser ut som planerat eller åkermark. Samma gula färg, svårt att tolka.

Rester som möta, åkermark

Brännkyrka kyrka, kyrkogården sträcker sig norrut från kyrkan, inte söderut som idag.

1934 ÅRS KARTA

Hammarbyslussen byggd. Skanstulls skansbron.

Under stora bron. Här går nu en flera vägar.

Allén. Åker eller äng. På nord västra sidan av huddingevägen ligger Ensta-Sundborgs koloniområde. Ser inte gården Linde. Möjligen lilla huset.

Oplanerade ytan. Korsning, Huddingevägen, spårväg, Herrgårdsvägen ut från Enskede gård mot Huddingevägen. Ligger någon byggnad, grå, västerut från ytan.

Slänten. Gården Västända ligger här. En gul byggnad och två grå. Finns ingen legend. Liten åker bit. Resten verkar vara skog eller naturmark. Spårvägen skär nu Göta landsväg.

Rester som möts. Nedre Valla koloniträdgårdar. Koloniområdet ligger norrut från Göta landsväg. Vägen med pilallén finns med liksom Huddingevägen. Åker eller äng runt.

Brännkyrka kyrka. Står Brännkyrka församlings kyrkogård och skoltomt. Står skolan på en byggnad väster om kyrkan.

ATT UNDERSÖKA STADENS RUM

TRE BÖCKER LÄNGS GÖTA LANDSVÄG

PROCESSEN

3 september 2012 - 24 maj 2013

I denna tredje bok, processen, finns alla de undersökningar, tankar, skisser och reflektioner som ledde fram till slutresultatet samlat. Materialet har sammanställts vecka för vecka och jag låter läsaren följa med genom hela arbetet med mitt examensarbete i landskapsarkitektur.

3-9 september

Jag försöker spåna fram vad jag skulle vilja göra, jag tycker om att bygga modell, platsanalys, processen, att rita. Jag pratar med Sabina om val av ämne, jag berättar om mitt projekt i Amarnäs och hur jag tycker det är svårt att ta tillvara det man finner på en plats. Sabina föreslår att jag ska läsa Lisa Diedrichs texter om platsers specifitet. Jag läser, antecknar och funderar. Jag tittar på Diedrichs referenser och skriver ner intressanta titlar. Jag ser fram emot en höst på biblioteket.

För att förstå vad ett examensarbete kan vara läser jag igenom kursinformationen och går igenom SLU bibliotekets sök och skrivguide och språkhjälpen som de hänvisar till. Jag söker runt på Konstfack och Mejans hemsidor för att hitta exempel på hur man kan göra undersökningar med en mer konstnärlig ingång. Under ett projekt på KTH lånade jag en bok från kontoret Vogt, *Distance and Engagement*, som handlar om deras process. Jag tycker att det är en rolig och spännande del i projekten, när man söker och finner minnen och berättelser som man inte kunde tänka sig skulle finnas där.

Söker på Konstfacks bibliotek med sökorden: place, space, sparar intressanta titlar till litteraturlistan. Tittar på Mejans hemsida, tittar på hemsidor för de konstnärer som arbetar med konstnärlig forskning, söker lite på måfå bland konstnärerna. Parallellt med textarbetet genomförs en serie praktiska undersökningar... Avsikten är att undersöka... (Mejan, KU, Erik Torvén) Det här låter smart. Är för trött för att kunna ta till mig vad de arbetar med, tänker att jag borde tänka själv nu i stället.

Det är bra att jag sparar på saker på det här sättet, det beskriver delar av processen.

Går en promenad i skogen med anteckningsboken, skriver ner vad jag vill göra, märker att jag tänker bra när jag går.

Jag vill gärna läsa, jag vill ha en teoretisk grund, jag tycker om att läsa. Jag saknade teoridelen under året på KTH. Jag läste inte så mycket där.

Tänka, jag tycker om att tänka. Det är en lyx att få tid att fundera. Jag är långsam, det går inte så fort när jag gör saker men jag tycker faktiskt om att vara lite långsam och fundera på saker och ting. Jag övar på att vara lite snabbare i bland, vissa saker

behöver inte göras så noga och det går ganska bra faktiskt, kan vara lite snabb om jag inte tänker. Ta chansen att fundera.

Rita/fota/göra bilder - testa sätt att representera. Jag tycker om att göra bilder. Fast jag ska gå på målarkurs varannan onsdag och Tomas har fått en ateljé som jag får låna så egentligen kan jag göra det som fritidssysselsättning. När jag arbetar med bilder i skolan brukar jag inte vilja göra det på fritiden. Illustrera platsupplevelserna.

Undersöka - lära mig genom att undersöka, pröva, härma, fint att göra egen undersökning, kan bli ett intressant material att diskutera kring. Göra egen undersökning i landskapet.

Studiebesök - resa, museum, intervjuer. Jag vill gärna kunna och inte bara veta hur man i teorin gör någonting. Först hur det går till också och vilka svårigheter som kan uppstå.

Och tänker på hur jag inte vill att det ska bli: Jag vill inte krångla till det, göra det svårt för mig. (Eftersom jag är lite sämre än alla andra måste jag anstränga mig lite mer och därför blir det för krångligt och stort så att jag inte hinner klart och därför bevisar det för mig själv, att jag är lite sämre och så måste jag anstränga mig ännu mer nästa gång). Sorgligt.

Funderar vidare på det platsspecifika och vad det arbetet kan handla om. Undersöka begreppet - läsa undersöka metoder - studie av plats, intervjuer, undersöka andras projekt, förstå genom att pröva, sätt att undersöka det platsspecifika, få en egen repertoar, mapping, on-site observations. Att känna att man är sann mot platsen, förstå vad som är det viktiga och att förvalta det på ett bra sätt, viktigt och intressant. Risk att det tar för mycket tid, eller snarare att det kräver mer tid än vad som finns. Skulle kunna fokusera på en begreppsundersökning i text och göra övningar parallellt för att det är roligt för mig. Blir lite att jag gör undersökningarna men att de inte är viktiga.

Jag vill gärna resa någonstans. Det är så fint att få besöka en plats på det sättet som det blir när besöket är del av en undersökning. När jag åkte till Utö (för en individuell uppgift under kursen Teater, Musik och landskap) upplevde jag den så mycket, på ett helt annat sätt än när jag varit på skärgårdsöar och badat. Det blev någonting väldigt fint med att vara där och lyssna och känna så noga.

Representera, förmedla, översätta. Det här är en svår och ro-

lig bit. När man har gjort sina undersökningar och upptäckter, eller bara har ett stort material av analyser och tankar, hur ska dessa förmedlas? Hur kan jag visa det jag upptäckt på ett bra sätt och hur får jag med det in i projektet? Bra att diskutera med Sabina och Peter. Förvalta, processer.

Litteraturstudie (plats, platsspecifikt, metoder)

Undersökning Representera Utvärdera, diskutera.

Tittar på Artipelags hemsida, *Platsens själ*, tittar på de medverkande konstnärernas hemsidor. Jag fick tipset att åka hit av en kollega till Klara, hon sa att det fanns fina kartor och anteckningar som nog skulle intressera mig. Här har jag igen fastnat för kartor och teckningar som sätt att berätta om plats. Jag tänker att det är bra att åka och titta på utställningar, även de som kanske inte direkt har att göra med det ämne som jag kommer arbeta med. Som inspiration, så att arbetet blir lustfyllt.

Söker på epsilon avhandlingar med sökordet metod, blir för många träffar. Söker med orden metod, plats, analys, blir inte heller bra. Söker på studentarbeten i stället, söker på process och plats, platsanalys, metod, analys, plats, representation, tittar på några uppsatser. Vill inte riktigt läsa någon helt, blir lite stressad. Läser lite i Louise Anderssons *Jag körde som en gran genom Sverige*. Jag tycker om den. Jag tycker om blandningen av teoretisk text, egen reflektion och dokumentation. Uppsatsen gav mig inspiration till att blanda. Ett sätt att skiva på.

Läser i skolmaterialet från Magasin 3¹, sparar olika övningar där plats undersöks och dokumenteras. Jag brukar läsa det här skolmaterialet, de förklarar utställningarna så att jag förstår. Jag brukar titta på övningarna för inspiration. Jag tycker om att de förenklar, alla skulle kunna göra de här övningarna. Jag vill göra lite som Magasin 3s skolmaterial. Förenkla så att man förstår. Delar av dessa övningar ska jag testa när jag undersöker sätt att dokumentera plats på.

¹ Magasin 3 producerar ett skolmaterial till sina utställningar som finns tillgängligt genom deras hemsida (www.magasin3.se). I detta beskrivs de konstnärer som representeras på utställningen och läsaren får en kortare beskrivning av den arbetsprocess som ligger bakom verken. Till varje verk finns några övningar för skoleleverna att arbeta med, övningarna är inspirerade av konstnärernas olika arbetssätt.

Nästa dag: Vill jag göra dessa övningar? Idag vill jag inte det. Idag vill jag inte vara ute och flänga runt. Jag har inte någon idé om varför jag skulle göra det. Igår var jag ju så väldigt nöjd, trodde det skulle bli fint och intressant.

Representation. Vad utgör en plats, delar eller helhet. Alla delar som jag finner på en plats skulle kunna återfinnas på en annan plats men det skulle ändå på översikt bilden vara två olika platser.

Söker efter böckerna på min litteraturlista på arkitekturmu-seets biblioteks hemsida. Hittar 14 att börja med. Åker dit och läser och väljer böcker. Lånar några. Kommer att tänka på boken Walkscapes som jag läste under Ammarnäs projektet. Där stod det att vandrandet var den första formen av arkitektur, görandet av stigar. Tänker att jag borde göra en vandrings dokumentation. Låna boken och använd en vandring som ett av dina sätt att uppleva landskapet.

Vaknar mycket glad! Jag har träffat mamma i drömmen, det händer inte så ofta och det känns väldigt fint. Jag har många idéer om min nya ex-jobbs inriktning om det här med vandring. Under Ammarnäsprojektet lyssnade jag på ett radioprogram om samernas jojk. Den skiljer sig åt beroende på i vilket landskap den har tillkommit. Myrarnas jojk har mer långa, utdragna toner, och fjällens är mer varierad eftersom landskapet där är mer varierat och kuperat. Vackert. Jag läste mycket om samernas kultur under första KTH kursen och blev alldeles uppslukad av alla berättelser och deras förhållande till landskapet. Jag lånade band(!)inspelningar från språkforskare och lyssnade till de gamla samernas berättelser. Både hur det var att leva som flyttlapp (som de själva sa), och om namnen på kartan som hörde ihop med olika berättelser och händelser. Det var lite svårt att gå från detta till att göra en informationsplats, en bastu, en stor parkering.. osv. Det stämde liksom inte alls ihop med mina tankar om vad den här platsen var. Programmet var redan bestämt och för mig stämde det inte med vad som den här platsen förmedlade. Använd det här i inledningen, som en anledning till att du valt detta ämne.

Parallellt med att läsa/skiva om vandrande, (kanske de vandrande folken som samerna och romerna, när det varit populärt att vandra som fritidssysselsättning) de här är ju ett väldigt brett

ämne, kan ju räkna till flera ex-jobb, jag borde välja, vill jag titta på vandrande folk, vandring i allmänhet, eller vandring som upplevelse? Det ryms inte. Vill jag göra ett antal vandringar då jag undersöker min upplevelse av det landskap jag vandrar. Jag dokumenterar på olika sätt och kan sedan diskutera utifrån mitt material, min personliga uppfattning av landskapet. Bra. Använd detta. Så långt kan ju övningen stämma med en läs/skriv del. Skulle ju kunna vara en reflektion om upplevelsen av att vandra. Men hur relevant är det? Vad spelar det för roll att jag är ute och går lite. Nej det spelar ingen roll, men om jag aktivt söker fenomen i landskapet som kan bindas till de texter jag läser blir det mycket intressant. Berikar varandra.

Mitt sätt att se på landskapet samlat och representerat. Varför upplever jag det så här? Upplevelsen formas av min bakgrund (familj, utbildning, tiden jag lever i, intressen) liksom väder, dagsform, humör. (Viktigt att ta med som reflektion, att detta påverkar.) Blir lite en undersökning av min kunskap också. Kan ju vara intressant, kan ju undersöka sätt att representera en upplevelse.

What we experience when we walk through existing landscapes, urban, rural or natural, increases our sensitivity to process, structures, sceneries, atmospheres and narratives. s 26 i Distance and Engagemen. Walking Thinking and Making Landscape Skrev ner för att den beskrev varför det är bra att vandra.

Tomas har sagt att det är roligt att gå med mig i skogen för jag ser så många små saker. När vi går i stan så missar jag däremot det mesta, ofta har både Tomas och Maja kommenterat att jag missar allt kul som vi går förbi eller folk som vi känner. Vad beror detta på? Kan det vara mängden intryck som gör att jag sällar så starkt i staden? Det blir en övning i att skärpa min iakttagelseförmåga.

När jag inventerade i somras tappade jag ofta bort mig när jag cyklade, när jag gick hade jag mycket lättare att förstå skaln på kartan. Detta fortsatte under alla veckorna även om jag borde ha lärt mig hur lång tid det tog att cykla en viss sträcka. Intressant men hastighet och avståndsbedömning. Använd i metod.

Vandringar. Här finns det ju en oändlighet av val... Exempelvis skulle jag kunna gå rakt i sydlig riktning i tio km på olika ställen. Hur skiljer sig en vandring i en stadsmiljö från en i en

landsbygdsmiljö, en villaförort, ett odlingslandskap, en skog osv. Här kan jag reflektera över vårt förhållande till naturen, allemansrätten, landskapskonventionen. Vilka möter jag på vägen, vad vill de berätta, kanske det är mycket privat mark eller motorvägar som jag inte får korsa så att jag måste gå runt och vandringen blir väldigt lång, eller så kommer det en bäck i vägen så att jag blir lite blöt. Stöter jag på ett fält kanske jag måste gå till bonden och fråga om jag får passera, det kan bli ett intressant möte. Hittade/upplevda saker kan undersökas närmare efteråt, en fjäder, ett naturfenomen, en rest av någonting, även undersöka sträckan i sin geologiska, historiska, osv kontext. Den här typen av undersökning behöver en förklaring, varför ska jag göra så här? Vad är det jag vill undersöka? Sökandet kan ske mer planlöst, jag behöver inte röra mig på något speciellt sätt. Den typen av övning passar bättre till en landskapsanalys. Bra att samla saker jag hittar. Inte göra analys av platserna ur alla dessa aspekter. Möjligen någon om den är mycket stark för upplevelsen.

Utgå från samma plats men gå i olika väderstreck. Utgå från olika platser (hur ska jag välja dem) och gå 10 km i en bestämd riktning. Gå genom olika landskapstyper, stad och landsbygd och mitt emellan. Bestämna datum innan eller valbart, får jag bestämma efter väder? Även resan tillbaka är intressant, hur lång tid tar den, hur skiljer sig den upplevelsen. Ska jag gå med karta eller bara kompass? Ska jag göra tre timmars vandringar, dagsvandringar eller vara borta en vecka? Ska jag följa samernas rörelse från bergen till kusten? Det går inte det är över 300 km. Men varför ska jag göra det? Bestämna ett ungefärligt antal, en mängd turer per vecka. Tänk även på att du ofta jobbar på kvällar och helger med den här delen. Upplevelserna kan komma lite slumpvis om du är uppmärksam. Behöver inte begränsa undersökningarna till Enskede-Årsta-Vantör även om de gånger du ger dig ut för att söka åker dit.

Mitt val av metod för dokumentation är viktig. Jag vill gärna lära mig mer om representation. Skissa, fotografera, filma, ljudupptagning, anteckna... Ska jag alltid använda mig av samma undersökningsmetod eller ska den anpassas, hur i så fall. Ska vandringarna göras på bestämda datum eller ska jag bestämma i förväg. Vad jag tror ska hända, vad som hände, förutfattade

meningar om sträckorna, letar jag upp det jag tänkte skulle finnas? Om jag inte hittar/ser så mycket, varför kan det ha blivit så? Testa olika sätt att dokumentera på under en till två dagar. Använd tvåtimmars pass och utvärdera.

Om jag ska fotografera ska jag kanske begränsa antalet bilder då fotograferandet kan störa upplevelsen. Kan även bli så att jag förlitar mig på bilderna ifall jag är trött och inte orkar teckna. När jag gjorde ett projekt på Utö hade jag pappa med mig som tog bilder så att jag slapp tänka på det. Det var bra. En metod att testa, se ovan.

Vad är det jag vill undersöka med vandringarna? Kan jag svara på det så kan jag nog också svara på hur/varför jag ska göra på ett visst sätt. Att fundera på under morgondagen.

Jag vill söka efter fenomen, beskrivningar, uttryck som jag hittar i texterna och som behandlar plats specificitet. Jag vill försöka förstå hur den skrivna texten kan upplevas, jag ska leta efter platser som kan illustrera texten. Men hur hade jag tänkt mig att det skulle kunna gå till?

Känns inte lika bra idag. Finns så många vandringar projekt på internet, och jag tycker inte om dem. Jag kanske är helt fel ute nu... Så många som håller på med det här, vet inte om det blir en bra undersökning. Kanske bara tramsigt. Nu är jag orolig och då blir det ju inte bra, lugn och fin, lita på processen.

Kollar på Mejan Arcs tidigare projekt i tron att det ska ge mig inspiration. Läser lite om documentality. Funderar på om dokumenterande kanske är det intressanta.

Skriver ner lite information om litteraturen jag har i min lista och sorterar upp den under några rubriker, allt enligt Sabinas råd. Bra, känns som att jag arbetar. Idag vill jag bara skriva en uppsats om ett litet snävt och smart ämne och inte hålla på och göra massa undersökningar. Konstigt hur det kan svänga från en dag till en annan. Nu ska jag metareflektera på det här.

Gör det du tycker är intressant och roligt, då spelar det mindre roll hur det blir i slutet, du har haft det bra under tiden i alla fall. Dagar när det inte känns meningsfullt och roligt kommer alltid, låt dem komma och gå, jobba med något lite mer praktiskt de dagarna. Kom ihåg att andra inte vet lika mycket som du om vad du tänkt på och vad du vill, vad som passar dig att göra.

Går på yoga. Varje vecka får vi ett ämne att ha i tanken under

passet. Igår pratade Eva om att tanken påverkar oss mycket mer än vad man tidigare kanske trott. Att vi genom att tänka att vi inte klarar vissa saker och att vi inte är tillräckligt bra begränsar vi oss själva. Passade mycket bra med hur det hade varit för mig under dagen. Pratar med Stina på kvällen. Hon vill ge mig rådet att inte ta ett för svårt ämne, det kommer ta mycket tid och vara svårt ändå. Jag är väldigt lätt att påverka i olika riktningar, jag är väldigt mottaglig för yttre påverkan. Det är bra för mig att öva på att känna efter vad jag själv vill, vad som är viktigt för mig och varför jag vill göra olika saker. Inte bara när det gäller det här arbetet.

Jag har ont i ryggen av att ha suttit framför datorn hela dagen igår. Jag oroar mig en del för det här med att ha ett så stillasittande arbete. Min kropp mår inte riktigt bra av det. Läser i tidningen att det är väldigt dåligt för kroppen att sitta stilla så mycket som många gör idag. Jag känner det. Går morgonpromenad i skogen, jag borde kanske jobba lite extra för stadsdelen ändå, kan vara bra att jag kommer ut och rör mig lite.

Handledning med Sabina. Sabina låter mig ha ett handledningssamtal med henne i över en timme. Hon är väldigt snäll och hjälpsam.

Rundturer i terrängen. Hittar platser som beskriver något jag hittat i en text, något fenomen, beskrivningar. Genom att tänka på platsen som text kan jag hitta länk, text-plats, och hur jag upplever platsen. Intressant hur jag utvecklar resonemanget text-plats. Inte platsen i sig utan min exemplifiering - länkning.

Hitta strukturen att spänna mellan. 1 2 3 4 5 blir en björn, hur får man fram formen? Vad ska jag hänga upp arbetet på.

Hitta mycket i beskrivningen, mustigt, sen illustrera texterna kanske mer än att ta foto av platsen. Ex. Som den här beskrivningen kan vara, av dimman som kommer in, kanske kan fungera om man står uppe på ett berg men här i Rågsved fungerar det inte riktigt...Hur skulle det kunna ske här.. Veta vad jag siktar mot, får bestämma om, men man har alltid något bestämt. Struktur rätt tidigt, jobba systematiskt, allt spelar roll. Samla tankar, bilder, inspiration, upplevelser hela tiden, vissa kanske inte kommer användas, andra kan bli viktiga. Reflektera under processen, sedan baka ihop de momenten. Metareflekte-

rande, ryggrad, inledning och bakgrund viktigt att formulera, så att jag kan förhålla mig till det. Arbetsplanen, skriva så att examinatorn inte kan säga att jag inte gjorde som det stod i arbetsplanen.

Vad ska det bli? Uppleva platser - platsbibliotek. Begreppet platsspecifikt i konsten - i landskapsarkitekturen. Gestaltungsprogram, guidelines?

Inlämning, hur ska den se ut? Illustrerad bok, film, osv.

Beskriva vilka sätt jag gör allt på. Genom att läsa och sedan cykla i landskapet... Vad jag hoppas att det ska leda till. Varför det är meningsfullt. Att begreppet platsspecifikt kommer mer in i en kommunal planering? Varför cykla? Lagom snabbt t.ex.

Boka in ett möte för handledning med Peter och Sabina på Alnarp. Föreslå tre datum i rad.

Hur vill jag undersöka? Vilka gör så? Hur har de gjort? Vad säger dem? Läs dem.

Ex representation: intressant ämne men stort. Beskriva hur jag begränsar mig. Testat några metoder. Känna på om någon leder. Sätta en tidsgräns på två timmar, bra avgränsning, för att det ska bli praktiskt genomförbart. Gjorde vissa val, valde bort den och den p.g.a. det och det. Valde den och den p.g.a. det och det. Gick vidare med den och den därför därför.

Skicka dagbok till Peter när jag sammanställt den. Vilka datum sammanställer jag den? Bestäm om det är tider eller efter vissa moment som undersökning, sammanställning. Dagbok, bra med svart och rött, sen klumpa veckan i blått. Senare se spår, delar som hänger ihop. Ex. det här och det här visar på metod, det här på ett sätt att angripa... Samla urklipp, skisser, material i låda/mapp för varje vecka.

Arbetsplan, nivån av exakthet, grovhuggen, behöver inte veta exakt. Veta vad jag vill göra.

Sen litteratur genomgång. Texter som Peter och Sabina inte har läst, ta små utsnitt som jag tycker är viktiga eller referat så att de hänger med. Gör ett litet litteraturkompendium. Skumma igenom och referera. Klokt att göra nu i september.

Man ska mer göra det man själv tycker är viktigt än det som andra tycker är viktigt! Typisk sak Sabina säger till mig som jag kommer minnas och säga till henne vid ett annat tillfälle då hon behöver höra det.

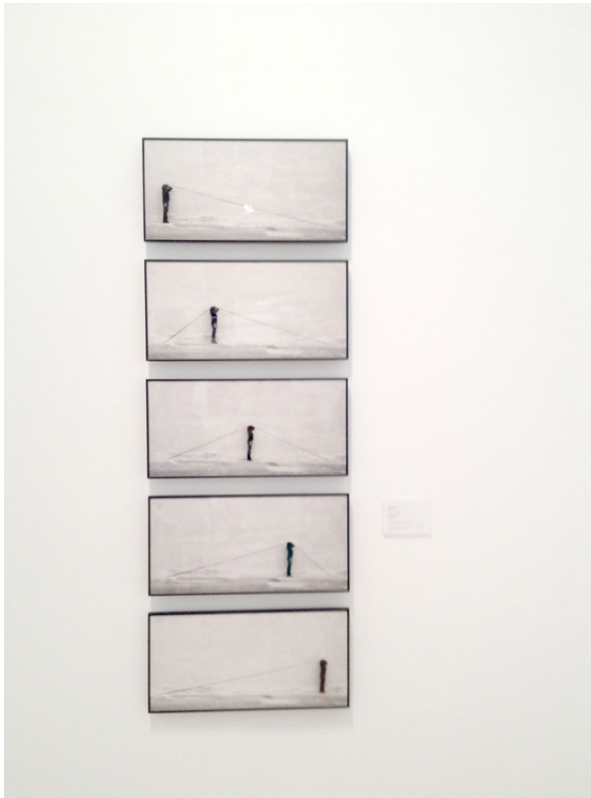

Foto: Klara Isling
Àngels Ribé, 3 punts (3), 1973
Moderna Museet

Foto: Emelie Roupe
På promenad i Slakthusområdet

Det känns kul och spännande nu! Jag tycker om hur Sabina tänker, det blir härligt på något sätt. Tänk att man kan göra så här. Jag är sugen på att sätta igång nästa vecka, bra avslut på veckan. Jag vet hur jag kan fortsätta arbeta och det ska bli roligt att se vart det här slutar. Bra att jag avslutade här och hade med mig den här känslan av att det skulle bli möjligt för mig att få ihop ett examensarbete.

8 september Går med Klara på Moderna. Vi ser Explosion! Måleri som handling, Yoko Ono, Grapefruit och Picasso/Duchamp "He was wrong". Jag ser fem fina foton av konstnären Angels Ribé, 3 punts (3), 1973 på Explosion! som jag tycker om. Hon är siffrorna som tråden ska spännas mellan som Sabina sa på handledningen.

Promenerade genom Slakthusområdet på söndagsförmiddagen med Emelie. Det var alldeles tyst och nästan ingen aktivitet. Jag har varit där på dagen annars (stadsdelsförvaltningens kontor ligger där) och då kör där mycket trafik, lastbilar, bilar och det är många ljud och mycket folk. Jag tänker på en text jag läste under arbetet med kandidat uppsatsen om platsers modalitet, det var i Gunnar Sandins avhandling. Min upplevelse av Slakthusområdet kanske kan illustrera det begreppet. Om jag minns begreppet rätt. Fortsätt samla sådana!

Dessa två dagar hittade jag mycket och fick många idéer utan att läsa en rad. Arbeta mer så här, det kommer både bli roligare och bättre.

SAMMANFATTNING:

Jag började med att fundera på vad jag tyckte skulle vara roligt att göra. Jag visste att jag inte ville göra ett design projekt eftersom jag gjort det under hela året på KTH. Jag vill skiva och läsa och förstå landskapsarkitektur på ett annat sätt. Jag funderade på platsanalys, främst var jag intresserad av att få vara ute och skissa, göra kartor och kanske prata med någon tant.

Efter den första veckan har jag kommit fram till att jag vill söka efter fenomen, beskrivningar, uttryck som jag läser om i landskapet, men jag vet faktiskt inte riktigt vad det betyder. Jag vill försöka förstå hur den skrivna texten kan upplevas och leta efter platser som kan illustrera texten. Jag vill söka efter platserna i Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsområde.

Jag har kommit fram till att eftersom jag gillar processen i projektet, att jag tycker sökande och funderande är viktiga delar, så ska de få ta mycket plats i arbetet. Jag ska samla tankar, bilder, inspiration, upplevelser hela tiden, vissa kanske inte kommer att användas, andra kan bli viktiga.

Jag vill göra ett antal vandringar där jag undersöker min egen upplevelse av det landskap jag vandrar. Jag ska dokumentera på olika sätt och kan sedan diskutera utifrån mitt material, min personliga uppfattning av landskapet.

10-16 september

Fortsätter med tidsplanen. Kom igång bra idag, skrev vad jag skulle göra vecka för vecka och funderar ut hur lång tid alla moment ska få. Jag kommer att få jobba på bra för att hinna med men det är bra. Är det verkligen bra, jag hinner faktiskt inte med, redan efter en månad (det har bara gått en vecka. Hetsig.) känner jag mig stressad och att jag inte hunnit med så mycket som jag tänkt mig. Mailar Peter och Sabina och bokar in två tillfällen för handledning. Komihåg att även arbeta efter tidsplanen nu när du gjort den så noga, det kommer hjälpa dig.

Fick lite dålig lunch, blev så engagerad i min tidsplan så jag glömde att sätta på grynen i tid. Jag gör en sammanfattning av förra veckan och går igenom dagboken med blå text. Ser redan saker. Rensar och väljer lite hårt i materialet så att det ska bli möjligt att genomföra. Jag samlar min blå text och använder den för att göra en arbetsplan tillsammans med mina anteckningar från handlednings samtalet med Sabina. Bill kommer hit på eftermiddagen, mysigt. Han är så fin min bror. Vi går en promenad i skogen. Pappa ska åka på en kryssning runt jorden. Bill ska åka till Indien den 20 december när hans skola är slut. Han vill att jag ska följa med, jag vill gärna det men jag kommer inte hinna. Jag kanske kan åka i februari, efter redovisningen, han tror att han är kvar då. Vi pratar om att åka till de norra delarna. Det är varmt och vackert i skogen, lite höst men skön luft. Jag fortsätter med arbetsplanen. Svårt att få till bakgrund och mål. Jag får fortsätta i morgon, är alldeles för trött nu. Eftersom jag

sa till Peter och Sabina att jag skulle skicka arbetsplanen till dem idag fick jag ju försöka göra klart den. Bra med lite press men den blev inte färdig. Jag har jobbat bra idag, även om jag inte producerat så mycket så har jag tänkt ordentligt. Jag har tänkt att jag kanske även ska publicera dagboken. Ganska ofta skriver jag saker som jag inte vill dela med mig av till vem som helst, som när jag skriver om personer, då kan jag stryka med svart. Eller x xxxxxxXXXXXXXXXX.

Går morgonpromenad. Solen skiner idag, det blir vackert motljus i dimman. Det luktar lakrits och nässlor. Ängens gräs är alldeles gyllene och glänser i solskenet. Jag tänker att det är lyxigt för mig att kunna ta en promenad i skogen så här varje morgon. Jag ser ekorrar och små fåglar. Går igenom min litteraturlista, kan få tag på nästan alla böcker på Skeppsholmens tre bibliotek. Beställer fram från Konstbiblioteket. Ska be bibliotekarien på Arkitekturmuseets bibliotek att beställa hem några titlar till mig. Hon sa sist att jag gärna fick sitta där och arbeta, att hon gärna såg att fler gjorde det, så att rummet utnyttjades.

Jag har svårt att skriva på min arbetsplan, jag visste att det skulle bli så här. Det är viktigt att den blir korrekt och tydlig eftersom mitt arbete ska tillåtas växa fram mer fritt. Jag förstår att jag måste svara på frågor om vad jag gör, varför jag gör det, hur jag gör det och för vem jag gör det. Varför det skulle vara viktigt, intressant och givande att göra på det här sättet.

Jag springer i skogen på lunchen, det känns bra, jag har ont i ryggen och mina händer är kalla. Jag tänker att det kommer gå bra nu när jag fått lite ompumpning av mitt blod. Jag fortsätter. Jag söker efter uppsatser som berör mitt ämne, jag hittar inte särskilt många. Jag söker på landskap plats minne, landskap konst upplevelse, minne landskap, minne berättelse, observationer plats, teori landskap, narrativitet, tolka landskap, process platsanalys, metod plats representation och försöker hitta några nya referenser även om jag inte fastnar för någon uppsats. Sparar en uppsats. Jag försöker hitta mer litteratur och därigenom förstå vad det skulle vara jag skulle kunna söka i landskapet. Teorier som rör plats specifiktet, plats, non-place, placelessness, site, void...? Modalities of place. Där kan det nog finnas mycket! Jag tycker det är svårt idag. Jag ska sluta nu och Erik ska komma hit och vi ska gå lite i skogen innan middagen. Jag hoppas Klara

hinner komma också. Jag är så osäker och velig, jag borde lära av Emelie, hon tröttnar fort, det måste gå lite snabbt!

Fortsätter med arbetsplanen. Jag har så svårt för att formulera mig. Jag känner mig osäker på uppsatsskrivandets hantverk. Jag vet inte vad alla termer egentligen betyder. Måste komma ihåg att ändra undersöka till söka i tidsplanen. Jag vågar inte förlita mig till att det kommer duga så som jag skriver, tänker och gör. Har inte orkat metareflektera den här veckan. Kanske gör det i morgon. Nu vill jag åka en sväng till biblioteket.

Det var skönt att cykla till Skeppsholmen, solen sken och det var varmt i luften. Jag känner i huvudet och ögonen att jag titat för mycket i datorn. Jag har svårt att fokusera på saker långt bort och får tårar i ögonen av ljuset. Jag funderar på om det är så att jag vill att arbetet ska visa på platsspecifika kvalitéer i EÅV? Ska mitt sökande efter platser begränsas till EÅV? Eller ska jag få ta med platser som jag stöter på, oavsett var de ligger? Kanske kan vara bra att begränsa för då kan jag föra ett resonemang om varför vissa teorier eller beskrivningar inte går att finna där. Jag påminner mig själv med en anteckning i anteckningsboken att jag ska vara noga med att skriva ner alla sökningar jag gör och alla beslut jag tar. Ibland orkar jag inte och struntar i det har jag märkt, och då blir det inte någon processbok. Jag tror att jag ska ge mig mer tid att fundera. Ofta när jag går ifrån och gör något annat kommer jag på idéer, jag vet att jag ofta kommer på vad jag tycker om någonting några dagar senare, min hjärna arbetar lite långsamt tror jag.

På Konstbiblioteket har jag beställt fram:

Reasons for knocking at an empty house : writings 1973-1994 / Bill Viola ; edited by Robert Violette in collaboration with the author.

Den här valde jag från Vogt boken. Jag tyckte om titeln. "A selection of insightful essays, notebook entries, interviews, drawings and descriptions of projects by American artist Bill Viola, whose films and multimedia installations explore the phenomena of sense perception." (Distance and Engagement, s. 445)

Bill Viola är en konstnär som arbetar med video och ljus installationer, Han representerade USA på den 46:e Venedigbienenalen. Sida 7, 149-152, 219- ska jag kopiera. Den här boken kommer jag vilja läsa. Han skriver om landskapet, berättelser

och andra intressanta saker. Jag har faktiskt inte läst de sidor jag kopierade, det ska jag göra.

Common ground : five artists in the Florida landscape : Hamish Fulton, Helen and Newton Harrison, Michael Singer, Alan Sonfist / Michael Auping Den här har jag hittat för att jag sökte på Hamish Fulton. Även han står nämnd i Vogt. Han är en vandrings konstnär. Boken har ett snyggt och enkel omslag. Grovt grå brunt papper med titeln tryckt i svart. Ingenting annat, författare och annat står på första sidan. Den här boken kan jag använda när jag ska arbeta med metod för att finna platser i landskapet. Står en del om konstnärernas arbetssätt.

You are the measure: Gordon Matta-Clark / edited by Elisabeth Sussmann

Även denna från Vogt. "Various essays exploring the work of Chilean artist Gordon Matta-Clark, whose project 'Old Lots' particularly inspires us." (Distance and Engagement, s. 445)

Den här kommer jag inte använda. Trodde den skulle handla mer om rörelse, upplevelse på något sätt. Jag visste inte så mycket om honom. Fina bilder.

Richard Long : walking the line / [Richard Long, Paul Moorhouse and Denise Hooker]

Den här kommer jag inte använda. Trodde den skulle passa då jag var inne mer på att vandra. Fina bilder. Skulle vara roligt att dokumentera en vandring vid ett annat tillfälle. Jag trodde att boken skulle handla mer om process och tankar.

Det kanske är dumt att skriva teorier, att jag ska finna platser som kan förklara teorier.. Kanske ska använda... beskrivningar? Jag läste lite i Lichtenstein, C. and Schregenberg, Th. (2001), 'as Found. a radical Way of Taking note of Things', i As Found. The Discovery of the Ordinary, 8–14. Skulle gärna undersöka detta begrepp, kan göra det under metod undersökningen.

Jag har AsFound.TheDiscoveryofthe Ordinary och Walkscapes på bordet på Arkitekturbiblioteket nu. Jag beställde även:

Taking measures across the American landscape / James Corner, essays, drawings and commentary ; Alex S. MacLean, photographs ; foreword by Michael Van Valkenburgh

Molander, Bengt (1993). Kunskap i handling . Göteborg: Daidalos

Guy Debord and the situationist international : texts and

documents / edited by Tom McDonough

Cyklar till Ingrid i Vällingby och äter middag. Skönt att få tid att prata lite. Jag får lära mig lite om vener, artärer och de inre organen i thorax och buk. När jag ska cykla hem har cykeln vält eller blivit knuffad så framhjulet har böjts och är alldeles skevt. Det går inte att cykla. Jag får lite panik, jag använder den här cykeln varje dag och det kommer bli jätte dyrt att åka taxi med den hem ända härifrån. Kommer på att det är onsdag och att pappa kanske om jag har tur har bilen med sig på springningen. Jag har tur. Min snälla pappa kommer och hämtar mig, och Ingrid lånar ut skiftnyckeln så att vi kan få in cykeln i bilen. Somnar sent.

Jag ska få någonting av Klara som vi ska göra den 24 oktober, spännande! Sabina säger att det räcker så med arbetsplanen, att jag kan återkomma till den senare om det skulle behövas. Jag ska gå igenom den en gång till idag och så ska jag komma på en titel har jag tänkt. Jag är inte nöjd, jag tycker inte att den är färdig, och jag vill att den ska bli tydligare. Kanske kan skriva ut hos Tomas eller hos pappa. Vet inte om jag kommer kunna få cykeln lagad i dag, ska gå med hjulet och fråga om det går att böja tillbaka. Jag cyklar överallt, jag tycker det är för dyrt att åka tunnelbana, därför blev det ganska jobbigt när cykeln gick sönder. Går iväg med båda mina cyklar och får dem lagade, nu har jag en super snabb cykel, nöjd.

Jag spånar på titel: I sökandet efter det platspecifika; Sätt att se; En undersökning av det platspecifika, sökande i landskapet för att förstå en teori; Det dolda i landskapet; Långt ifrån samma ;Förstå texter genom platsbesök; Att hitta platser; Tänkande om plats; Narrative, berättelse; Vardagen; Leta i landskapet. Jag tror att om jag kommer på en titel så ska jag även förstå vad arbetet ska handla om.

Att söka platsen, utgå från platsen, plats, situation, läge, tillstånd som objekt och upplevelse Metod: röra mig i landskapet, jag ska cykla och vandra. När jag cyklar kan jag täcka in större ytor, och därigenom förstå platsernas lägen i landskapen.

Jag läser i mina böcker.

Walkscapes: walking as an aesthetic practise Francesco Careri Jag har hittat boken genom Vogt, där beskrevs boken:

"A compact but wide-ranging encyclopaedia of walking as an

architecture of landscape, including the Australian Aboriginal 'Song Lines', the Situationist concept of psychogeography and Walter Benjamin's figure of the flaneur."

Careri är en italiensk arkitekt som doktorerade på avhandlingen "The Journey". Han är medlem av The Stalker som undersöker staden genom experiences of transurbance i stadsrummet och genom interaktion med invånarna. Han har undervisat på Institut d'Arts Visuel d'Orléans, Shools of Architecture of Reggio Calabria och Roma Tre. (omslaget)

Beskriva i ord exakt position likt Alain Chamois gör i sin audioguide för ett fält i Calderdale i Let me take you there. (Situation, s. 56) Även beskrivning av när en stämning ska fotograferas.

Vandra, sitta, titta på platser. Jag kanske bara titta på vad jag kan upptäcka på plats, och inte läsa om platsernas innan. Historien kan kanske berättas genom spår men ska jag läsa historiska dokument om platsen? Jag vill undersöka vad som kan hittas enbart genom att vara på en plats. Det kan hända att jag vet saker om någon plats, att jag har hört en berättelse eller har fått kunskap om platsen tidigare. Detta får jag då diskutera. Hur det på verkar min upplevelse och mitt sätt att se på platsen. Människor jag möter är delar av platsen, om jag träffar dem på platsen blir deras kunskap del av det jag hittar. Jag vet att jag kan söka människor som vet saker, att jag kan läsa mig till kunskap men jag vill undersöka hur mycket som kan hittas enbart genom platsbesök. Svårt att inte styra sin rörelse, söka upp det man vill finna. Jag kanske borde rört mig i ett okänt landskap för att vara mer ren i mitt sätt att se. Det är kanske det som är poängen med dessa gå vilse övningar som situationisterna sysslar med. Ska läsa om det. Jag tror att jag har en poäng här nu efter att ha testat.

Skriva ut kartago bilder och rita mina cykelturer. Rita hur jag rört mig på platserna. Skulle vara bra om jag hade en skrivare och scanner faktiskt. Ja nästan nödvändigt att jag införskaffar.

Spår att följa. Berätta att du förstår att detta bara är en del. Att det finns otaliga analysmetoder att utföra, att du inte tror dig hittat något nytt här men att du velat pröva denna metod för att den intresserar dig. Kan vara komplement till andra metoder, går på många sätt i andra metoder.

I Högdalen bor en äldre herre. Han sköter alla plantering-

ar runt sitt höghus. Där är så städat och fint, jag förstod att det här inte kunde vara skött av stadsdelens entreprenör. Det fanns ett stort omhändertagande i hur dessa planteringar togs om hand. Jag skulle gärna vilja prata med denna man. Kanske att jag kommer läsa om omhändertagande...då kan jag åka till honom. Fusk?

Marc Augé Architecture. Åka runt och fota nybyggda områden, se om de är lika eller skiljer sig. Reflektera över plats specificitet, en plats, en stadsdel, en stad, ett lands stil. Behöver det alltid vara dåligt att det blir likt? Vad är konsekvensen av det? Homogen miljö, icke tillåtande, enformig, marginaliserade grupper kan stötas bort.

Rita av mina rörelser, lägga samman, se hur jag rört mig under hela undersökningen. Varför har jag rört mig där? Varför har jag aldrig varit på vissa ställen (kanske)?

Fotografera, samla material (löst), skissa (testa kriterier, blyerts, tusch, måla), skriva text. Editering av ljud och film tar för mycket tid. Men kan ändå vara roligt! Gör inget att det tar tid, det är ju en del av arbetet.

Gör glossary som Vogt cognitive map - a mental representation of physical space logbook - a detailed record of progress in book form. nightwalk - walks done at night with the intention of seeing the world in a different light, and begin open to change of perception. Onwards - there is always one clear direction to take-onwards. process cartography - a vogt description of a series of works (sketches, collages, models, films, etc.) that collectively map a design process. tools - At Vogt model making is a tool, as is walking. Walkers perspective - walking is one way of engaging with space.

(Distance and Engagement, s. 277-283)

Läser i Monica Sand, 2008, Konsten att gunga. Experiment som aktiverar mellanrum, axl books, Stockholm.

Kan ha ett stycke som heter ordning och reda, var och en på sin plats tänk på området runt Högdalstopparna, staden vet inte ens vad de ska göra av detta, till och med oklart vem som sköter det. Här bor det många människor jämför med Maragretaparken i Enskede. Jag har många idéer men jag kan inte bara tänka ut dem, jag måste testa nu, åka iväg, fota teckna, fundera på plats.

Syftet är att undersöka begreppet platsspecifikt genom en litteraturstudie och en serie undersökningar i landskapet. Jag kommer även praktiskt undersöka metoder för att dokumentera mina upplevelser.

Läser om As Found

As found står för ett intresse och ett sätt att angripa. Arkitekterna Alison och Peter Smithsson skrev om As found inom arkitekturen någon gång tidigt 1950 tal. As found is the tendency to engage with what is there, to recognize the existing, to follow its traces with interest.... Ultimately, the term means taking note of things in a radical way. Lichtenstein, C. and Schreggenberger, Th. 2001:9

It calls for first looking and being receptive to the fine nuances and meanings and settling out from there to make something. As an approach to design it relies on the second glance. Lichtenstein, C. and Schreggenberger, Th. 2001:10

We meant by the as found not only adjacent buildings but all those marks that constitute remembrance in a place and that are to be read through finding out how the existing built fabric of the place had come to be as it was... As soon as architecture begins to be thought about its ideogram should be so touched by the as found as to make it specific-to-place. Thus the as found was a new seeing of the ordinary, an openness as to how prosaic "things" could re-energize our inventive activity. A confronting recognition of what the post war world actually was like. Lichtenstein, C. and Schreggenberger, Th. 2001:40

Jag gillar det vardagliga, eller den lilla historien, Lloytard.

SAMMANFATTNING:

Den andra veckan fortsätter jag med arbets- och tidsplanen. Jag har många idéer på saker jag vill få in i arbetet men inte någon idé om vad arbetet ska bli. Jag vet inte vad som är arbetets struktur.

Under andra veckan har jag börjat sammanställa en litteraturlista och lånat en del böcker. Jag har hittat As Found som är ett begrepp som jag tycker om. Jag har hittat Monica Sands avhandling *Konsten att gunga*, experiment som aktiverar mellan rum. Den kommer bli viktig för mig. Jag har återfunnit Walkscapes av Careri, även denna kommer att bli viktig för mig.

17-23 september

Nu har jag inte skrivit dagbok på flera dagar, jag har inte velat. Jag vet inte när jag skrev sist, var kanske i torsdags eller onsdags.. Men jag hade ingenting att säga, det kändes bara jobbigt det här. Jag har känt det som att jag inte kommer klara av det. Bra om jag försöker skriva lite ändå, jag kan alltid skriva i min anteckningsbok, då kommer det kännas lite enklare.

I lördags var jag på moster Malles 40 års fest. Det var trevligt. Kusin Stella kom också, det var så roligt att träffa henne igen, det var mer än ett år sen sist, kanske ett och halvt. Fick tips av Martin om en bok som heter *Monument och Nisch*, den finns på KTH. Martins mamma sa att hon tyckte det lät bra att jag skulle läsa och fundera lite under ex jobbet, hon sa att hon gärna ville läsa när jag var klar. Jag sa nja, vi får se om det blir bra. Då tittade hon på mig länge och sa och så var det det här med tjejer och självförtroende. Hon är bra Inga-Lill.

Jag var hemma hos Tomas igår, vi hade det fint. Han hjälpte mig med min arbetsplan, det känns mycket bättre nu, arbetsplanen blev bra. Han hjälpte mig att begränsa arbetet så att jag inte gör ett övermäktigt arbete. Nu kommer det bli kul för mig att göra. Jag har varit ledsen och orolig, för exjobb men kanske egentligen för andra saker.

Igår smygläste (eftersom det är vår present till Sofia) Emelie högt ur Liv Strömkvist *Hundra procent fett* och då bestämde vi att vi skulle säga att vi var bra på allt och att inget var några problem hela veckan. Det hade jag glömt idag, bra att jag skrev nu så att jag kom på det igen! Det var roligt när vi provade igår, vi gick till boxningen och sa att vi var jätte bra på boxning, att vi var bra på alla sporter för vi var så sportsliga. Kul att boxas också, sparka och svettas så det rann.

Idag har jag fortsatt att läsa i Monica Sands avhandling *Konsten att gunga*. Den var intressant. Men det är svårt att använda en avhandling eftersom de refererar så mycket till andra texter. Blir ju andra hands källor och det ska man inte använda har jag för mig.

Sand refererar till några texter som jag vill titta på, t.ex. Gabrielsson, Catharina, *Att göra skillnad: det offentliga rummet som medium för konst, arkitektur och politiska föreställningar*, Diss.

Trita-ARK, Arkitekturskolan, KTH, Stockholm:AxS Books.

Smithsson Roberts, the collected writings 1996

Lån av metoder från olika områden är av tradition en konstnärlig strateg, och därför blir det intressant att se vad som händer när "konstnärliga" metoder lånas, används inom andra praktiker och utvecklas i undervisning och forskning. Sand, 2008, s.58

Maria Hellström 2007 Akner-Kholer, Cheryl 2007 Gå och kartläggningsstrategier finns i Paletten 2003

Det är intressant med dessa ytor i staden som ingen riktigt tar om hand om, som väntar på att få en ny funktion, som skyddar, som det ibland inte riktigt känns som att man ska vara på. Som områdena längs motorvägen eller längs tunnelbanespåren.

Rebecca Solnit Wanderlust Sand aktiverar temporala mellanrum. Janet Cardiff "Walks" Börjel Ida, Glänta 3-4 2002 Du är här.

Cardiff försöker inte representera det som pågår, återskapa något som har funnits eller skapa en vision om en framtid. Snarare aktualiserar hon en komplex verklighet. (Sand, 2008:197)

I The Walk Book vävs Cardiffs egna texter samman med texter som andra har skrivit och som behandlar olika aspekter av hennes vandringar. Boken är uppbyggd som en walk där läsaren vandrar genom olika nivåer av arbetsprocessen, varvat med teoretiska avsnitt, textutdrag ur vandringar, skisser och foton. (Sand, 2008: 197)

Efterkonstruktion En omsorgsfull efterkonstruktion krävs för att en avhandling, en bro, en väv, och en vandring ska få en logisk utsträckning i rummet och tiden. Efter konstruktion är det synliga resultatet efter en lång process, efter planering, efter slumpvisa händelser och avbrott, efter teoretiska sammanblandningar, efter metodiska infall, efter impulser som följs av andra. (Sand, 2008: 294)

Litteratur från Sand:

In place/out of place, Tim Cresswell 1996, KTH elektroniskt
Dewey, John (1980 (1934)) Art as experience, Konstfack

Maria Hellström, Steal this place, Att stjäla en plats, Arkitekten 2006 nr 12 s. 37-40

Eyvind Johnson 1946 ständernas svall en roman om det närvarande

Naomi Klein, no logo... 2002 ark Rem Koolhaas 2001

junkspace the debris of modernization Matts Leiderstam 2006
Efva Lilja, 2003-2006, rörelsen som kroppens minne elektroniskt

Jonas Magnusson, gå-från situationist till poesi, paletten nr 251, 252 konstbib, ev ark

Cardiff - The Walk Book, konstfack

Hillier 2007 Stretching beyond the horizon : a multiplanar theory of spatial planning and governance / by Jean Hillier

Simians, cyborgs, and women : the reinvention of nature / Donna J. Haraway vitterhetsakt

Lichtenstein, C. and Schreggenberger, Th. (2001), 'as Found. a radical Way of Taking note of Things', in C. Lichtenstein and Th. Schreggenberger (eds.) AsFound.TheDiscoveryoftheOrdinary (Baden, Lars Müller), 8-14.

Jag har lite svårt att se på vilket sätt mitt arbete skulle kunna vara intressant för någon annan men det kanske inte behöver vara det. Jag kan göra det bara för mig själv! Och det kommer bli skit fint och intressant!! Hade behövt någon som Liv Strömkvist att inspireras av i mitt liv.

Walkscapes, Careri 2002

Situation

Paul Rooney, Let Me Take You There, 2003 En audioguide för ett fält i Calderdale. Börjar med en noggrann beskrivning av vart man ska ta sig och hur man ska ta sig fram. Beskriver så noga så det är lätt som läsare att förstå hur där ser ut.

Ta dig till ett fält i Calderdale, Yorkshire, i norra England, helst under vintern, och ta med dig en kamera om du har en. Sätt på dig ordentliga skor. När du kommer till Calderdale gå till Hebden Bridge, och ta dig till Harscastle Craggs National trust parkeringsplats. Utanför parkeringsplatsen, på andra sedan bron, finns en toalettbyggnad, och på högra sedan om denna finns en brant stig markerad "Calderdale Way". Gå längs denna stig tills du kommer till en store järngrind markerad "Haworth old road". Lyft upp kedjan som håller grinden och gå längs stigen ungefär hundra meter tills du kommer fram till den femte telefonstolpen på din vänstra sida. När du stannat på stigen vänd dig åt höger och du kommer att se ett brant sluttande fält med en sten mur i bortre änden, med höga träd bortanför muren. Stanna här under resten av tiden för guiden.

(fri översättning) (...) "I am trying to produce an image that is not really about photography at all, it's about...what atmosphere I'm trying to pick up on. ... it doesn't necessarily even have to be good light. I mean that's probably a terrible day to make that image, it's very dark, shadowy, very bleak. You could have some nice leaves on the trees. I don't know, you could make it look much more cheerful, but that probably wouldn't help the atmosphere of it." (Charlie Meecham, Celebration, Granada Television, 1980) Paul Rooney, Let Me Take You There, 2003 i Doherty, 2009 s.56

Robert Irwin, Being and Circumstance, 1985 i Doherty, 2009 s.44

Miwon Kwon, One Place after Another, 1997 i Doherty, 2009 s. 87

Städers identitet, som även Diedrich skriver om

Doreen Massey, A global sense of Place, 1991 i Doherty, 2009:168

Michel de Certeau, 'Spaces' and 'Places'

Miwon Kwon, The wrong place Art Journal, spring 2000; 59, 1; Research Library Core pg. 32 (<http://www.scribd.com/doc/19773064/The-Wrong-Place-miwon-Kwon>)

Idag har jag läst och läst. Det går ganska bra, intressanta böcker jag hittat. Träffade Jessica från KTH med hennes bebis Atlas och tog en promenad i skogen.

Jag undrar vad jag ska bidra med till detta området. Alla andra har ju beskrivit så bra och smart redan. Inte kan jag komma med något nytt när folk har forskat i årtal på dessa ämnen. Känns lite svårt. Jag har i alla fall hittat beröringspunkter i de texter jag läst, så att jag kan koppla dem till varandra. Och sen kopplar jag de till min upplevelse och en plats. Bra! Jag undrar var brorsan är, han skulle ha kommit hit i går men han svarade inte så jag vet inte vad han gör.

Site Matters. Design Concepts, Histories, and Strategies. Carol J Burns, Andrea Kahn.

Vad är place och vad är site? Setting.. Jag får fråga Johanna när hon kommer. Johanna säger site är större, place är mer som en plats där man kan vara. Hon säger att område stämmer bättre med site än plats. Ska prata med Sabina om det när vi har hand-

ledning också.

Jag håller på och stressar över att jag måste jobba åtta timmar om dagen. Det är många dagar det blir mindre för att jag måste fixa cykeln, gå till doktorn, ta en promenad, är trött, får besök. Då känner jag att jag måste ta igen de timmarna men jag orkar inte jobba så sent på kvällarna, jag är bra fram till lunch ungefär, sen går det lite trögt och efter fyra fem är jag alldeles trött i huvudet. Jag skulle kunna jobba in tid på helgerna men det finns inte hur många timmar som helst på en helg. Usch, känns jobbigt. Jag tror att jag inte ska haka upp mig på timmar utan jobba på så mycket som jag hinner och orkar bara. Arbetet kommer inte bli bättre för att jag stressar och pressar. Jag vet ju att jag tänker lite sämre när jag är trött/uttröttad. Jag tror det bästa vore om jag läste på morgonen, och använde tiden på eftermiddagen till att gå igenom anteckningar och reflektera. Sen när jag ska ut i landskapet kan jag göra det på eftermiddagarna också. På morgonen kan jag kanske metareflektera på gårdagens arbete en liten stund innan jag börjar läsa. Bra att variera. Jag märker att jag bara räknar läsa som arbete, att jag tycker reflektera och tänka inte räknas... Dumt, det är ju det viktigaste! Annars kommer jag ju inte förstå någonting! Gör lite roliga saker som har med arbetet att göra, gå på utställning (inspiration, sätt att representera, arbeta), teckna och fota på roliga ställen. Jag kan ju ta igen tid på julen men då har jag tänkt ordna med processdagboken, vet inte hur det ska gå det här. Sluta. Skulle vara roligt att göra processdagboken lite som en serie, så kan jag metareflektera i en text och beskriva i bild hur jag gör och tänker. Tror inte jag kan göra en serie men det hade varit roligt! Prova! Det behöver inte bli perfekt. Igår på yogan pratade Eva om att man inte behöver vara perfekt, att det perfekta kan vara att inte vara perfekt. De personer vi tycker om tycker vi ju om trots deras brister, eller kanske till och med att vi tycker om deras brister! Bra att tänka så även om sig själv. Anne-Chlotte sa alltid att jag skulle tänka på mig själv som om jag vore min egen bästa kompis, skulle jag vara så sträng mot henne? Skulle hon behöva göra allt det som jag själv tycker att jag behöver göra? Gör saker du tycker är roligt, det blir alltid bättre och mer intressant då. Har inte hört något från Sabina eller Peter, vet inte vad de tycker om min nya arbetsplan.. men jag tycker det är bra

och det är ju jag som ska göra! Kul att jag försöker, känner inte alls så som jag låtsas, men tankarna påverkar ju mycket så det är nog bra att jag låtsas. Får låtsas tills jag tror på mig själv. Idag kommer Johanna på besök, hon är hemma från London så jag vill gärna träffa henne. Ska jobba några timmar på lördag och på söndag så får det vara bra för den här veckan. Jag var på lång lunch promenad igår och hos doktorn i tisdags och hos Tomas i måndags jobbade jag inte 8 timmar.. men jag jobbar i helgen så har det jämnat ut sig. Släpp det!!

Site matters verkar bra, inledningen gav mig mycket. Kanske ska ha den som huvudbok. Ska prata med Sabina om hur jag ska göra med litteraturen, om jag ska välja ut några få, typ en två böcker och en avhandling som behandlar plats och plats specificitet. Skulle vara skönt för det är ganska svårt litteratur och det är ju bra om jag förstår ordentligt.

Jag har gått igenom de anteckningar jag gjort under veckan och metareflekterat. Bra. Ska fortsätta sätta ihop lite text. Jag har än så länge inte skrivit något själv, bara plockat ut stycken som jag gillar. Men jag tänker att jag gör så först, och så samlar jag ihop dem som hör ihop under kapitel och skriver kursivt hur jag tänker om dem. Senare kan jag skriva ihop texten (och översätta!) när jag har lärt mig mer om ämnet och vet bättre vad jag vill ha med. Nu börjar Stil i P1, mysigt.

Har handledning med Sabina men först har jag kompis samtal med Sabina. Kristina Lugn tar ut glädjen i förskott Vi pratar om minnesplats projektet. Först åkte de runt till platser som de tror fungerar som en plats för en sekulariserad andlig upplevelse. De åkte till kyrkogårdar för att hitta information om hur arkitekterna tänkt (modernismens kyrkogårdar), de tittade på Titanic i Malmö, som används till bröllop, begravningar och minnestunder, de tittade på vad folk gjorde där och hur den platsen fungerade i stadsrummet. Uppgift för konstnärer, arkitekter blev att göra tillägg till platsen så att den blev ännu mer spirituellt. Eftersom den här typen av plats måste få plats i ett vanligt stadsrum. Nästa steg skulle vara hur man förändrade platsen typ som genom en konstnärsaktion och se om det ändrar användningen av platsen och hur det påverkar det spirituella användandet. Tillägget kan vara en objekt som en varm bänk men lika gärna en hemsida som berättar om en vy. Jag kanske

ska fokusera på minnen, minnesplatser, berättelser, det tyckte jag ju var roligt sist. Jag har nu läst mer om plats-specificitet och det inbegriper så mycket, från det stora till det lilla, hela system till atmosfär. Tror jag kan bli hjälpt av att begränsa mig mer.

Vad är det för egenskaper i platsen som gör att folk använder den på det sättet.

Nisch - ha vissa egenskaper, djur.

Sabinas vän Miriam fotograferade de platser där de prostituerade i Italien arbetade. Hon besökte platserna på dagen och tog fotografier av spåren, en brits, en dyna.

Kvalité och karaktär. Kroki - se, uppleva men också olika principer, fotleden ska alltid vara rakt under halsen, annars ser det ut som att personen är i rörelse, det finns regler bara att de inte är formulerade. Stig L Andersson borde formulera sig så att fler kan få del av hans kunskap säger Sabina.

Jag ska göra en begrepps definition. Glöm inte att göra det ganska snart.

Det finns många olika användningar av place, site, osv de används på olika sätt, jag har använt det här som den här beskriver.

Sabina brukar använda Place som Tuan. Kopplar till production of place, har ett utrymme och gör det till sitt ställe. Arkitekter kan inte skapa place.

Space är mer utrymme, rymden, bubbla.

Place kan även vara kvar i minnet (Tuan, Olwig) de använder en cirkus i exemplet. Efter det att cirkusen har lämnat gräsytan blir den cirkusplatsen även om cirkusen lämnat, finns kvar i benämningen.

Site som Andrea Khan är kontrollområdet. 1. Fysiska avgränsningen, fastighetsgränsen, lagar, kan ritas ut på kartan. Kan innehålla flera platser. 2. är allt som påverkar området ex branding, berättelsen, tankar, påverkan (som mentala bilder) utifrån, har inget med det geografiska området att göra. 3. Hur siten påverkar annat, som avlopp eller sopor, vattnet behöver rinna ut någonstans, sopstation behöver upprättas en bit bort.

Lite otydligt men det viktiga är att siten är mer än den fysiska inringningen. Konsten. Smithson, hur tänker han om plats-specifikt? Intressant att diskutera med Peter, plats-specifikt, plats-bestämd, specificity platsbunden Diedrich skriver site-specificity, vad den här platsen är just nu och hur det kan översättas, vad

kan platsen bli. Att ha i åtanke, Norberg Schultz, fenomenet plats. Om man är en skicklig landskapsarkitekt är man så tränad att man kan möte det här, och andra möter samma för platsen är så tydlig. Ian McHags, gis tänk och landscape urbanism. Lager, Parc de la Villette.

James Corner en karta för allt vatten, en för all vegetation, alla fågelbiotoper, all kulturminne. Läger ihop dessa och får rum med olika egenskaper och kan se var t.ex ett naturrum ska placeras.

I detta finns det också någon slags plats specificitet, det finns egenskaper inbäddade i olika landskap - var det är mer eller mindre lämpligt att placera någonting t.ex. Tar det lite mer mot ekonomi, (eller var det ekologi?)

Norberg Schultz bara landskapet.

Jag kan börja formulera en mer exakt frågeställning, vad jag vill söka. Det är en stor del av det akademiska uppsatsskrivandet, det teoretiska, vilka man förhåller sig till. Att fundera på under helgen faktiskt, till handledningen vill jag ha det mer klart för mig. Jag har inte ännu lyckats och idag är det fredag.

När jag översätter, skriver jag, det som A Khan kallar site har jag översatt till osv.

Bestämma: Det här har jag läst och det är intressant, jag har den här den här den här frågan och de är ju jätte intressanta, men jag har bestämt att gå vidare med den här och den här för jag tycker den är ... Skriv mer så här i dagboksanteckningarna, du kommer inte minnas hur du tänkte och varför du valde som du gjorde.

SAMMANFATTNING:

Genom Sand hittar jag Cardiff, en kanadensisk konstnär som gör vandringar. Jag vill också göra en vandring. Att vandra är en konstnärlig strategi, det är samtidigt någonting helt vardagligt.

Paul Rooneys audioguide för ett fält i Calderdale börjar med en noggrann beskrivning, så kan jag också göra.

Nu har jag bestämt mig för vandring och beskrivning av den sträckan jag går. Jag har börjat läsa om place, site, mellanrum och jag har läst om vandring.

24-30 september

Läser i Site Matters och i Catharina Gabrielssons avhandling, Att göra skillnad. (Gabrielsson, Catharina, Att göra skillnad: det offentliga rummet som medium för konst, arkitektur och politiska föreställningar, Diss. Trita-ARK, Arkitekturskolan, KTH, Stockholm:AxS Books.) Jag läste inte hela den är väldigt omfattande, men de delar som berörde plats och rum. Det är en svår text men bra. Jag ska läsa den igen för att förstå mer. Jag vill läsa Norberg Schultz för att förstå kritiken. Jag blir imponerad av hennes kunskaper, hon har läst så mycket. Jag skulle också vilja vara så smart. Hon refererar även till Doreen Massey, bra kritik.

Läser i Site Matters, From Place to Site: Negotiating Narrative Complexity av Robert A. Beaugard om berättelser, vad som väljs att vara platsen berättelse, så att man kan omvandla på det sätt man vill.

meaning attached to place - Cassey the fate of place

Lefebvre

Vad ska man välja, vilka berättelser, lager ska sparas, användas?

Hur gör Stockholm, människorna som bor och lever runt en Site, hur tas deras berättelser tillvara? Gör exploateringskontoret någon undersökning, eller gör arkitekterna det? Samma med parker och ytor, hur tas deras historia tillvara?

Det blir inte mycket till dagbok då jag bara läser, jag skriver inte ner vad jag tänker, och jag gör ingenting som hjälper mig att tänka nytt, som att gå på utställningar eller pröva.

Jag läser om Diedrich texter, jag förstår mer och mer. Hur hittar man saker? I Hallonbergen tyckte jag det var svårt att hitta något men jag tror det var tiden, jag var bara där två gånger... Man väljer ju alltid som landskapsarkitekt vad man tar med av det hittade. Hur ser den urvalsprocessen ut och vad är det som gör att man väljer så? Norberg Schultz säger att vi har en kunskap som gör att vi kan avtäcka en plats själ. Men hur skiljer sig det från t.ex. As Found? Att ta reda på!

Jag borde läsa Heidegger för att förstå Norberg Schultz. Kan kanske skriva att jag är medveten om det men att jag ändå väljer att enbart läsa Norberg Schultz. Att Norberg Schultz får stå för ett synsätt som jag tyckte det var intressant att läsa då många av

de texter om site och site-specificity som jag använder mig av är kritiska till Norberg Schultz och genius loci.

Jag hittar en referens i Diedrich text som finns i tidningen, Nordic Journal of Architecture, och jag hittar flera intressanta artiklar i tidningen. Ellen Brae, Srava Ripsto, As Found A New Design Paradigm

Jag åker till biblioteket och lånar Kairos arkitekturteorier. Skriftserien Kairos nr 5, Arkitekturteorier Norberg Schultz talar om "förlusten av plats" som modernitetens grunderfarenhet, vilket för honom måste motverkas genom en ny arkitektonisk praktik, är detta ett krav som också genljuder i den kritiska regionalismen hos Kenneth Frampton och hans idé om det "tektioniska som en förmedling...

Heiddeggers rums och platsanalys Norberg Schultz Frampton

Dessa ovan var emot Modernismens tabula rasa, även idag finns kritik mot detta men även kritik mot dessa.

Fenomenet plats, Norberg Schultz Jag tyckte inte att texten var så intressant. Ska läsa den en gång till. Orkar inte läsa mer. Kanske inte behöver läsa om det här...

Jag har beställt Gunnar Sandins avhandling, läser iden. Massa män: Casey, Relph, the Situationist International, Lefebvre, Augé, Certeau, Hammad, Foucault, Smithsson, Frampton. En kvinna: Kwon.

Paletten 251, 252, årgång 64 Gå! Från situationism till poesi.

Sophie Calle gör mycket spännande undersökningar. Det finns ett uppslag i tidningen från utställningskatalogen till utställningen ...in under skinnet (22/11 1991 - 2/2 1992) texten är skriven av Sara Arrhenius.

Nordic Journal of Architecture No 1 vol 1 2011

A shift in perception an post war architectural culture, Stefania Kanley As Found

The ordinary has to be taken seriously, Thomas Sieverts

27 september Läser Lisa Diedrich, Site-specific landscape architectural approaches in contemporary European harbour transformation, Port plus.

Rent spontant tänker jag att de immateriella som minne, atmosfär och berättelse skulle vara intressantast att titta på. På ett sätt känns de svårast att hitta, eller kanske att de tar längst tid att hitta, man måste var där i alla fall.

Jag vet inte vad jag vill undersöka. Jag skulle behöva komma på en frågeställning så att jag vet vad jag ska söka i litteraturen. Nu läser jag runt en massa. Jag gillar As Found, och jag gillar place-specificity. Plats teorier blir för mycket, där får jag hänvisa. Jag gillar mellanrum, överblivna ytor och det som händer där. Jag gillar när människor tar för sig av det allmänna, som gubben som sköter planetringarna. Det ska finnas en kvinna i Årsta också som gör samma sak. Vad skulle det kunna handla om? Tillåtande ytor, där man får vara på ett annat sätt.

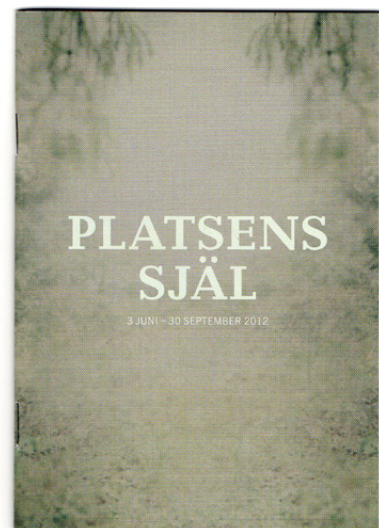
Jag tror inte jag ska läsa mer idag. Hade velat cykla en tur, det regnar inte idag, men jag har ingen kamera så det känns lite dumt. Bra om jag kan dokumentera så att jag har ett material att diskutera på handledningen. Ska hämta kamera hos pappa i morgon och så ska jag åka till Artipelag utställningen i helgen. Är sista dagen på söndag. Nu ska jag sortera lite i mina anteckningar.

Jag sätter in min processdagbok i In Design och lägger in de bilder jag har. Jag vet inte om jag ska göra så här men jag tycker det blev fint och roligare att läsa. Kan ju också vara fina att ha materialet "verkligt" och limmat på några kartonger. Ja det finns ju så många varianter, får väl se längre fram vad jag gör. Skadar ju inte att testa. Jag ska reflektera och metareflektera lite mer tycker jag. Nu har jag tagit ut materialet igen.

Jag åker till Artipelag på Värmdö för att se utställningen Platzens själ. Jag tyckte först resan skulle bli för dyr, så snål jag är, men sen bestämde jag mig för att åka ändå. Glad att jag gjorde det, känns bra nu när jag sitter här på bussen och tittar ut. Jag sitter uppe och längst fram vid de stora fönstret, jätte kul att åka så här! Det är grått och regn så alldeles utmärkt att gå på utställning.

Jonas Dahlbergs film, Shadow room är väldigt vacker. Rummet blir stort med skuggorna, det utanför blev en del av rummet. Jag undrar hur han har gjort, skuggorna måste vara pålagda efteråt men avancerat. Även andra verk Untitled (Horizontal Sliding) var väldigt fint. Jag tyckte om att de var långsamma, mystiska och lite drömlika. Untitled visas tillsammans med den modell det är filmat i. Jag gissar att även Shadow room är filmat i en modell, förklarar skuggorna.

Annika von Hauswolff och Mikael Olsson har fotograferat

övergivna platser. Olsson fotograferar Bruno Mathsson hus, Södrakull och Frösakull. Han fick från början inte tillträde till byggnaden, han kikar in mellan gardinen, bilderna blir lite suddiga, på några bilder kan man bara ana vad som finns i rummet. Annika von Hausswolff fotograferar i Detroit, vad som följer i den globala kapitalismens spår då produktionen flyttar till Asien och städer avbefolkas.

Matts Leiderstam lånar från en annan konstnär. Konstnärligt grepp att låna, som ett sätt att lära sig men även som hommage till en annan konstnär. Jag kanske ska göra så jag med.

Jag är kanske lite besviken, den var väldigt dyr utställningen 200 kronor att gå in och 100 kronor att åka dit. Snygga toaletter. Jag gillar Moderna och Magasin 3 bättre, det var inte så trevligt här, lite stelt. Jag är glad att jag fick se Jonas Dahlbergs filmer. Det var ändå bra att jag åkte hit, kul att ha varit här och skönt att göra något annat en dag. Kanske kan jag använda mig av någon metod från utställningen för att förstå en plats.

Jag ser att en del av utställningen heter På plats, som jag hade tänkt som arbetstitel, kan jag ha fått det härifrån omedvetet? Jag vet inte. Får komma på en ny.

SAMMANFATTNING:

Jag läser och funderar. Hur hittar man saker? Vad ska man välja, vilka berättelser, lager ska sparas, användas?

Jag tänker nu att jag skulle behöva komma på en frågeställning, redan nu börjar det bli svårt för mig att ha ett så öppet slut.

1-7 oktober

Det är redan oktober. Snart fyller jag 29, det känns inte alls bra.

Jag börjar översätta min text. Det är verkligen svårt. Jag tittar på fina mapping projekt som inspiration. Jag vill gärna göra sådana fina bilder till mitt arbete. Jag beställer en kamera och hoppas den ska hinna komma innan veckan är slut.

Jag pratar med Tomas. Han föreslår att jag kan intervju

människor om platser och måla bilder av deras berättelse. Sen kan jag jämföra med den faktiska platsen och bilder av hur platsen sett ut förut. I somras fann jag en gräsyta i skogen i Enskede. Jag undrade vad det var för någonting, den var lite för liten för att vara en fotbollsplan tyckte jag. Det kom en man förbi med sin hund, han sa att han ville att de skulle klippa gräset på gräsytan för det var resterna av en gammal dansbana, han visade mig att det satt kontakter till belysningen kvar i träden. Det skulle vara roligt att försöka hitta honom igen och be honom berätta om dansbanan och så gör jag en bild av hans berättelse. Kanske kan jag hitta bilder på hur det såg ut där förut också. Jag tycker det var en bra idé. Det skulle vara fina att dessa berättelser dokumenterades och sparades men jag vet inte om det är landskapsarkitektur.

Jag läser Yi-Fu Tuan, Space And Place: The Perspective of Experience om plats och rum (place and space). Han skriver bra, det går att förstå vad han menar, han krånglar inte till språket så värst. Maja säger att det är viktigt att skriva så att alla kan förstå, att de får kritik på hennes utbildning om de skriver krångligt.

Tittar lite på de minnesplats projektet som SLU arbetat med. Jag tycker det är intressant med minnesplatser och jag tycker att det är någonting som saknas.

Det skulle vara fint att undersöka vilka minnesplatser som finns i EÅV. Och vilka berättelser som finns till dessa platser. Jag kan gissa att de kan vara stor variation. Minnesplatser och meningsfulla platser (memory and meaning) för alla kanske inte tänker att deras platser är minnesplatser. Det skulle bli ett viktigt dokument för stadsdelen även om det inte skulle vara heltäckande.

Ska åka och träffa Maggan nu, hon har något jobb till mig där jag inte behöver använda hjärnan. Jag cyklar en sväng, ska kolla på en häck. Försöker söka lite men det är inte en bra dag för det. Jag känner inte för att jobba i den här stadsdelen mer, jag har cyklat runt här så mycket redan. Jag är väldigt stämningsberoende, tyvärr känns många dagar som dåliga dagar nuförtiden men det är osäker mark jag är ute på så det är klart det känns svårt. Egentligen tycker jag att det är mysigt och roligt men det är prestationsångesten som spökar. Att det inte duger det jag gör, att det är dåligt och så. Klart jag blir ledsen när jag tänker så.

På eftermiddagen åker jag till biblioteket för att läsa i Kairos böckerna som jag beställt. Hade egentligen inte tänkt att läsa mer men nu har de ju plockat fram dem till mig. Jag tror det är bra att jag inte läser mer utan att jag går igenom och funderar. Jag har redan läst ganska mycket. Bättre att jag smalnar av nu så jag läser rätt i stället. Och jag behöver inte bry mig om ifall mina böcker har plockats fram, det är ett bibliotek, det är det som det går ut på.

Jag läser i Kairos nr 10 Från Miwon Kwon, En plats efter en annan:

Jag orkar inte, det är för avancerat idag. Vad ska jag med dessa stycken till egentligen. Men det är intressant med de plats-specifika verken, hur de förflyttas och avbildas, och att konstnären reser runt och gör platsspecifika verk lite här och där.

I introduktionen skriven av Sven-Olov Wallenstein läser jag: Den amerikanska minimalistiska konsten och den kritiska debatten och var en viktig brytpunkt inom efterkrigstidens modernism. I minimalismen sker ett steg bort från objektets och verkets autonomi, verket öppnas på ett helt nytt sätt mot rummet, miljön och kontexten... s. 9

Verkligen inte på humör. Jag har lärt mig att det hände någonting på 1960- och 70 talet, att det skedde en förändring, modernismens tabula rasa ifrågasattes. Platsspecifika verk, sense of place, As Found.

Nu känns det som om jag inte kommit någon vart på två dagar. Igår försvann hela dagen till jag vet inte vad. Inget känns särskilt bra och jag vill inte vara med. Jag måste komma på en strategi för dessa dagar, så att jag har någon uppgift att utföra så att jag ändå känner att jag jobbar på. Tror jag har skrivit det tidigare.

Jag går in på moderna och tittar på bilder av platser i stället. Jag fotar alla tavlor i den permanenta utställningen som är avbildningar av platser. Sen åker jag och träffar Klara. Jag berättar att jag inte har det så bra, att jag känner det som om jag håller på att bli sjuk. Hon säger att det är ex jobbs sjuken, att hon också hade den. Så här orkar jag inte ha det ända till i februari, det är ju jätte jobbigt. Jag hoppas att det kommer kännas bättre när jag kommit igång mer, när jag känner mig lite mer på banan.

Det är så vacker dimma idag. När jag borstar tänderna tittar

Piano på Snösättravägen

jag på mina böcker, det kanske är i dem jag ska söka beskrivningarna. Jag öppna Tranströmers dikter och läser Senhöstlabrynt. Passar perfekt att göra bilder till. Men varför? Det var dimmorna som svepte in över Nackareservatet som fick mig att tänka på någonting som Sabina sa när vi pratade, om dimmor, att jag hade svårt att se hur det skulle kunna te sig här i Rågsved.. Något sådant, ett berg också.

Jag ger mig ut med min cykel. I Enskede går barnen i sällskap med sina föräldrar till skolan. Jag cyklar till den gamla dansbanan, den ser inte mycket ut för världen, en liten gräs plätt. Jag hittar inga kontakter i träden, har för mig att mannen sa att det skulle finnas. Den här platsen är ju inte alls rolig utan vetskapen om att det varit en dansbana här en gång. Tänk alla som dansat här, unga och kanske kära.

Jag cyklar vidare till Högdalen och tittar på Högdalstopparna. Skorstenen syns på långt håll. Där bränns våra sopor och blir till värme. Högdalstopparna vet staden inte riktigt vad de ska göra med, det är lite ödligt och vilt här. Här står en utbränd bil och en soffgrupp. Rassel av glas som krossas, eller är det aluminiumburkar? Lastbilarna kör runt och tömmer sopor, blir som musik, avfallsjuden. Dimmorna gör det vackert. Någon har kört in i skogen, jag följer efter. Här har det skalats kabel, kablarna ligger i högar. Resterna av en stor eld. Jag cyklar upp på toppen och tittar på utsikten.

Jag kör vägen in mot Snösättra, här står ett bränt piano och ett skåp ligger på marken, som en kista. Jag funderar på landskapets icke planerade områden, där de här sakerna kan ske. Skulle ju aldrig hända där i Enskede. Men vill jag undersöka det här? Mellanrummen. Vad som händer i kanten. Kanske. Men inte någon slags skräp romantik, jag vill inte använda någon annans olycka. Det bor fortfarande människor vid spåret, i husvagnar och i bilar. En förskoleklass går över bron. Jag åker förbi Högdalen och de planteringarna som sköts av den äldre herre. Han är inte ute idag tyvärr.

Jag cyklar tillbaka. Det är svårt att göra det här. Jag funderar på om det blir extra svårt eftersom jag hittar bra i området, och tycker mig veta hur det ser ut överallt. Jag har gått igenom alla grönområden i hela den här delen av staden. Jag vet inte om det skulle fungera bättre i en okänd del av staden. Jag cyklade

idag mellan platser jag redan innan tänkt ut, det var ju inte riktigt meningen men jag vet inte om jag kan göra på något annat sätt här. Jag vet inte heller om cykel är bra, det går lite för fort. Samtidigt kan jag ju röra mig över större ytor och därmed se mer. Men ser jag någonting då? Tar jag mig tid? Inte så mycket kanske. Jag är lite trött på den här stadsdelen.

Jag cyklar in på Skogskyrkogården. När jag tittar på stenarna bakifrån ser det ut som små människor med böjda ryggar. De är så många. Det är fint här på kyrkogården. Lugnt och välordnat, har slarvas det inte, det gör att det känns som en värdig och fin miljö.

Jag skulle vilja göra lite bilder i stället. Fotografier fångar inte hela platsen. Tänker på Karin Mamma Andersson (det var för att jag cyklade på den gatan som jag cyklade på när jag lyssnade på henne på radio i somras - minnets platser) jag ska kanske låtsas vara henne ett tag och rita lite. Har även funderat på om jag skulle låtsas att jag var Lee Lozano, så det blir lite fart på det hela.

Hör att det ska komma ett intressant program på radion om staden och de offentliga platserna. Det ska jag lyssna på, börjar om 40 minuter. Jag hörde att det var konstnären Kerstin från Hallonbergen.

Idag provar jag att gå i skogen lite på måfå utan mål. Jag går på små stigar och ibland bara rakt fram eller mot något som fångar mitt intresse. Det regnar mycket, det smattrat på bladen och droppar. Det är gyttjigt. Jag funderar på hur man kan beskriva vandrigen, i ord till exempel, noga, noga så att någon kan gå samma väg utan karta. Som i Let me take you there. Mitt projekt i teater musik och landskapskuren där jag sparade, förpackade, en upplevelse som man skulle kunna ge till någon som behövde en resa till en ö. Jag hittar en liten porslinskärva i närheten av Sickla gård. Jag hittar ingenting särskilt faktiskt men det är mycket bättre att gå än att cykla. Det går för fort när man cyklar, upplevelsen blir bättre i gång takt. Jag känner fler dofter, materialet jag går på, och jag kan röra mig fritt i landskapet, upp och ner, fram och tillbaka. Det regnar för mycket för att kunna teckna och fota.

Jag skulle vilja göra något annat examensarbete, det här gå inte, det är för svårt, jag vet inte vad jag gör. Jag skulle kunna

börja om. Men jag har ju ingen ny ide. Jag kan redovisa i maj, kan vara färdig innan men redovisa då. Så kan jag ta det lite lugnare, kanske jobba lite på NK under julen. Men samtidigt vill jag bara bli färdig, jag behöver börja jobba så jag kan betala min hyra.

Idag är det bättre väder så jag går ut i skogen igen. Jag vill inte vara där någon kan se mig, jag vill inte fota och teckna så att någon annan ser. Jag skulle ju inte kunna förklara vad jag håller på med. Jag prövade att följa en bäck. Jag märkte att jag koncentrerade mig bättre när jag hade något att som styrde min vandrings riktning. Jag tittade på möten, hur bäcken mötte omgivningen, hur den uppförde sig. Jag har tappat det mesta hoppet nu, inte kommer det bli något av det här. Varför går jag runt i skogen?

Jag läser igenom den här texten för att se om jag kan hitta något i den. Jag har tänkt på så mycket olika.

"I arbetet har vi utnyttjat den starka relationen mellan att gå och att kartlägga hämtade från konstnärliga gå och kartläggningsstrategier, vilket innebär att kartan konstrueras samtidigt som observatören/ konstnären förflyttar sig." (Sand, 2008 s. 104) Kanske även en anledning till att jag ska vara på platser som jag inte vet hur de ser ut.

SAMMANFATTNING:

Nu börjar jag ha det jobbigt, jag känner mig vilsen i ex-jobbandet. Jag vet inte vart jag ska eller hur jag ska ta mig framåt.

Jag blir mer och mer intresserad av mellanrummen.

Jag har kommit fram till att gå fungerar bättre än att cykla, upplevelsen blir bättre i gång takt. Jag känner fler dofter, materialet jag går på, och jag kan röra mig fritt i landskapet, upp och ner, fram och tillbaka. Jag har kommit fram till att jag tycker det är bättre att ha någonting att följa i stället för att röra mig fritt. Jag märkte att jag koncentrerade mig bättre när jag hade något att som styrde min vandrings riktning, och jag kunde titta på möten, hur bäcken mötte omgivningen, hur den uppförde sig.

8-14 oktober

Handledning Malmö, st Knuts torg.

Peter har med två böcker från Documenta 13. Otroligt tjocka kataloger! Han tipsar om Renata Lucas: Imaginär pyramidal struktur, anspelar på gammal stads struktur. Konfrontera med en gammal kontext.

Susanne Philips

På stationen, monitorer, högtalare, Andra världskriget, judisk kompositör deporterades från den här stationen, han skrev ett stycke för violin i koncentrationslägret som nu spelades upp. Man kunde lyssna på stycket ute på perrongen.

Janet Cardiff och George Bures Milles, på centralstationen fick man gå och hämta en liten Ipod , Cardiff berättar Kassels historia, vittnesmål, ser små spår av historien. Del av promenaden på youtube.

Documenta

Tillståndet i världen

200 konstnärer, 100 forskare

Inslag på P1

Mer undersökande av konsten än av samhället i Sverige.

Strategi

Göra en strategi, Inventering av hur, Globen, kan rulla.

Jämföra två platser, som ser/verkar vara helt olika

Mänskligt

Form, benämna det som form, högra hörnet, centrum. Resonera med hjälp av formen.

Använda mig av en visuell struktur

Hitta resonemang

Form-anledning

Historia

Gravar

Gamla Götalandsväg

Gamla gårdar

Vardag

Historisk kontext

Skikt

Aniara-minnen

Inventering - ställas mot, lagras mot det du gör för att du är

du, grunden bakom, två sätt att se på området. Ett system.

Nytt system - skapa annat system

Kartan

Ta sig runt fysiskt

Form, t.ex. plockad från historien, som Göta Landsväg

Historiska museet

Samtidsarkeolog, länsstyrelsen Malmö

Peter har gjort ett diagram hur man kan bestämma platsers karaktär utifrån Vassily Kandinskis idéer.

Registrering, väljer alltid bort

Ta bort objekt seendet, se rummen

Documenta 13 "jag tycker att förvirring är ett mycket kreativt tillstånd"

Jag har haft handledning med Peter och Sabina. Det var mysigt och bra, jag känner mig glad och det kommer bli ett spännande arbete. Jag tycker mycket om de två, är glad för att de är mina handledare. Jag blev glad att Peter mindes min dokumentation av alla verktygen i formläran.

Jag ska leta fram den gamla Göta landsvägen och gå längs den. Jag ska leta fram de gamla gårdarna, gravplatser och historiska lämningar. Genom historien ska jag titta på samtiden. Historian blir min form. Jag anspelar på en gammal struktur som Renata Lucas. Jag sak prata om platserna som delar av en form.

Beskriva hur jag går till väga, var jag söker, vad jag finner.

Historiska museet - arkivet

Stockholms Stadsmuseum

Stadsarkivet

Lantmäteriet

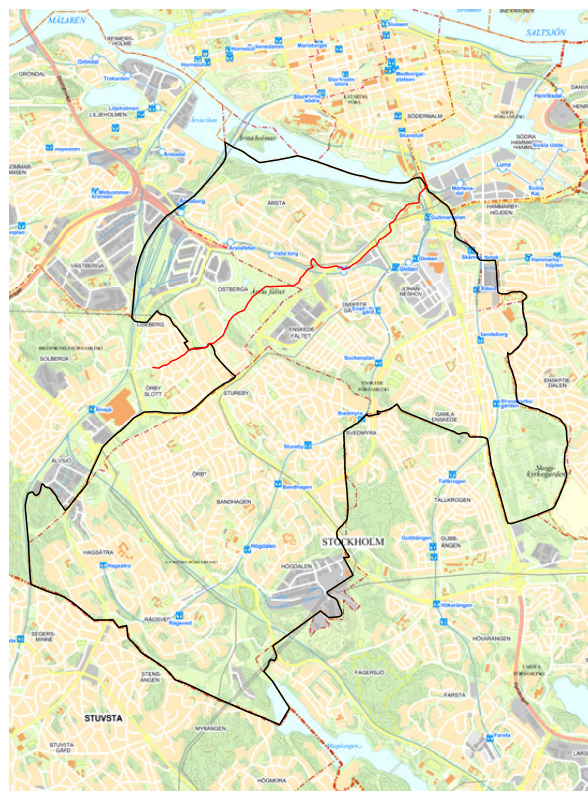
Hembygdsmuseum

Historiskt sällskap

Någon person som arbetat med vägen

Jag tänkte innan handledningen att jag behövde begränsa min område för det är svårt att gå inom ett så stort område och hålla koncentrationen uppe. Jag har svårt att röra mig planlöst i EÄV för jag tycker att jag hittar och vet var det finns saker att upptäcka. Jag tänker att det inte är någon idé att jag går åt ett visst håll för där går motorvägen och där kan jag inte passera. Det blir en utmaning.

Intressant att jag har gjort en inventering där men nu tit-

Karta från www.stockholm.se

Karta över Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsområde, den svarta linjen är stadsdelsgränsen. Den röda linjen är Göta Landsvägs sträckning.

tar på ett annat sätt. Jag tycker området är intressant med sina skillnader, hur där ser ut, vilka som bor där, hur man betar sig och hur området sköts.

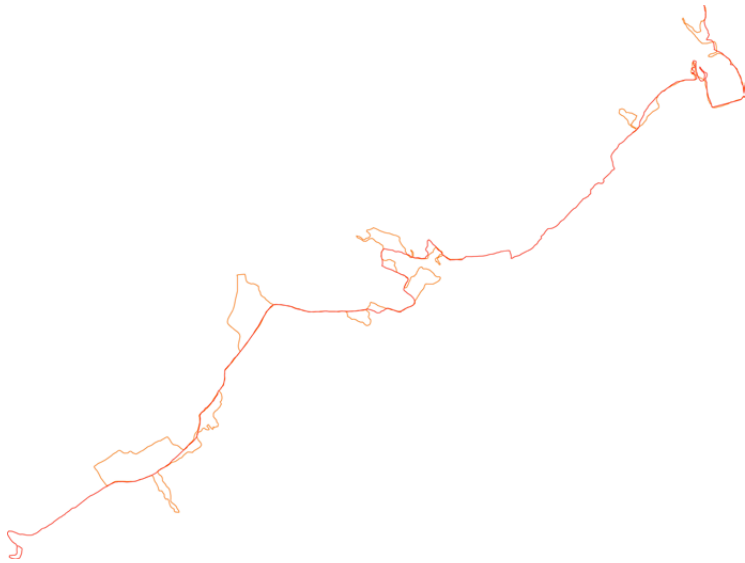
Jag börjar med att söka på internet på Göta landsväg. Läser på Wikipedia för att se vad det här är för väg, finns en utförlig sida om vägen. Jag hittar flera böcker om vägen. Läser på botkyrka.se och Brännkyrka hembygdsförenings hemsida. Läser på stockholm.se Åker till Stockholm Stadsmuseum och läser i Stockholm utanför tullarna och Förort på vykort.

På förmiddagen växtbädds kurs med staden. Eftermiddag på Stockholms Stadsmuseum, läser i Brännkyrka hembygdsförenings små skrifter. Hittar två om Göta landsväg, här finns några gamla bilder och en beskrivning i text hur vägen gick. Jag skriver ner och ritar på kartan när jag kommer hem.

Jag går långs Göta landsväg från Skanstull till Brännkyrka kyrka. Jag cyklade till Skanstull och jag drog cykeln med mig för att kunna cykla tillbaka hem när jag kommit fram till Brännkyrka. Det är inte bra att ta med cykeln, jag måste gå tillbaka och hämta den eller så håller jag mig på vägen så att jag kan leda cykeln bredvid mig. Jag tror jag kommer röra mig mer fritt utan cykel, så nästa gång ska jag gå utan cykel. Jag har med en kamera och ett anteckningsblock men jag antecknar ingenting under vandringen. Under den här första vandringen ser jag det som viktigast att lära mig vägen och titta på det som jag ser i områdena som jag passerar, lite som en förberedelse tur.

I slussen under bron vid Skanstull ligger en båt. Två gubbar går med lysande jackor. Människor på väg till sina arbeten går och cyklar förbi mig. Bron är väldigt hög och pelarna tjocka. Över mig kör tunnelbanan och tvärbanan. Under bron har någon gjort en installation av papprör som sitter fast i varandra med plastpinnar, några plankor som bildar en ramp, järn och bildäck. Det rasar ner stenar från slänten, det är någon som är där uppe, vid röret. Jag vet inte vad det där är för rör, det är tjockt som en tubrutschelkana. Jag känner att jag är iakttagen. Jag fotograferar men går inte runt på platsen. Jag upp för trappan och tittar in under bron, jag ser mannen, han hukar bakom buskarna. Det ser ut som att någon brukar hålla till här men jag vill inte gå närmre. Göta landsväg gick mellan bropelarna men det ser väldigt svårt ut att komma fram där idag, så jag tar en

Vandring nr 1 och nr 2

dor som går hela vägen till Östberga. Enligt de nya planerna för Årstafältet ska Göta landsväg sparas och bli ett promenadstråk genom området. Även Valla Å ska bevaras. Fyra tanter är ute på promenad, när de ser mig börjar de prata om de nya bygget hör jag, de undrar hur nära vägen de ska bygga. Jag skulle kunna ha pratat lite med dem. Vägen korsar Valla Å, som sträcker sig mellan Skogskyrkogården och Årsta gård. Vid ån växer ett stort träd, här står en dagis grupp, de är jätte små. Jag vill gärna fota dem men jag vågar inte fråga. Det är många som promenerar och är ute ed sina hundar här på fältet. Vid golfbanan står en bänk, här har någon suttit och ryckt på sin hund. Ett pussel ligger utspillt. Det är ett pussel med små små bitar, det har nog legat här ett tag, bitarna har nästan helt tappat sitt mönster.

I Östberga går vägen längs en gång och cykelväg, den går förbi ett gammalt gravfält, man kan se kullarna men det växer höga träd på dem. Vägen går upp på höjden och man får en fin utsikt söderut innan vägen går ner för en brant backe, här slutar EÅV stadsdelsområde men jag går ändå vägen bort till Brännkyrka kyrka. Här har det precis varit begravning. Jag går runt lite på kyrkogården och tittar på gravstenarna.

Jag cyklar samma väg tillbaka. Det känns bra, jag tycker om vägen. Nästa gång blir kanske på måndag, jag ska gå lite långsammare då, kanske gå lite mer runtomkring vägen också. Jag skulle även kunna besöka de platser där de gamla gårdarna låg, eller följa Valla ås ursprungliga sträckning om jag vill undersöka flera områden.

SAMMANFATTNING:

Jag har min första handledning i Malmö. Vi pratar om Documenta 13, som jag tyvärr inte varit på. Janet Cardiff dyker upp igen tillsammans med sin man George Bures Milles, och Renata Lucas.

Jag ska göra en strategi.

Jämföra två platser, som ser/verkar vara helt olika

Använda mig av en visuell struktur. En historisk form, gamla Götalandsväg. Genom historien ska jag titta på samtiden. Historien blir min form. Jag anspelar på en gammal struktur som Renata Lucas. Jag ska prata om platserna som delar av en form.

Jag börjar läsa om Göta landsväg och Brännkyrka socken.

Jag går min första tur längs Göta landsväg från Skanstull till Brännkyrka kyrka. Den här första vandringen var mer som en orientering, jag lärde mig att hitta längs sträckan.

Gravar och boplatser funna genom riksantikvarieämbetets fornsök markerade på karta från hitta.se

15-21 oktober

Går Göta Landsväg från Årstavägen bort till Östeberga och tillbaka. Jag går in på parkeringen, här ligger det högar av skräp. Det är fin utsikt från kanten av parkeringen, ut över Linde och bort över Årstafältet. Jag tycker att slänten känns som en hemlig trädgård, idag står tre rådjur här, de är inte rädda. Det går en stig mellan körsbärsträden bort mot husen, utanför husen hänger hängmattor och här finns en grill. Jag går längs med tvärbansspåret. Det bor någon längs med spåret bortanför tunneln. På Årstafältet går hundfolket med sina hundar, jag pratar med några som står vid bron över Valla å. De är alla grannar som bara råkade stöta på varandra här. Jag tar en bild på dem. Jag hälsar på en annan man som går med sin lilla hund, jag känner igen honom, han kanske ofta promenerar här. I Östberga är några dagisbarn på utflykt vid gravkullarna. Jag går upp på kullen och följer berget en bit innan jag vänder tillbaka.

På eftermiddagen går jag med Tomas, vi börjar vid bron. Vi tittar på slussen och nya bygget i Mårtensdal. Vi går runt under bron där jag inte vågade gå förra gången. Det ligger många saker samlade här. Vid gymnasiet tror jag att vägen gick lite mer rakt över skolgården, det finns ett litet berg bakom skolan, kanske att vägen gick nedanför det. Vi går upp på kulle där det ska finnas en trangelpunkt, vi hittar en triangel men jag vet inte vad det betyder. Ska kolla upp. (En fixpunkt är inom lantmäteriet en noga positionsbestämd punkt, som genom triangulering utgör utgångspunkt för vidare mätningar i dess omgivning. Karttecknet för en fixpunkt är en triangel, och den kallas ofta för triangelpunkt. wikipedia.se) Det är fin utsikt härifrån. Här uppe finns resterna av två bunkrar. Det börjar regna så vi får avbryta och gå och fika i stället.

Emelie har varit på möte med en ekolog som berättat för

henne hur de arbetar med olika ekologi kartor. Jag tycker det skulle vara roligt att lära mig mer om ekologi. Kanske kan ta med mig en ekolog längs vägen.

Tittar på riksantikvariets fornsök och markerar på karta var garvarna låg. Funderar på om jag ska besöka några fler platser, som ligger lite spritt i stadsdelen. Tittar på Renata Lucas och Janet Cardiff. Gjorde jag inget mer på hela dagen?

Idag ska Sabina följa med mig längs vägen. Jag tittar och lyssnar på Janet Cardiff medan Sabina äter frukost. Vi möts vid Skanstull och går till Östbergabackarna.

Under bron ligger installationen kvar som den gjorde i måndags. Det här är kanske inte en plats som man skulle vilja vara på ensam om natten. Många joggar runt Årstaviken, där känns det inte så läskigt men jag brukade inte springa där sent förut när jag bodde vid Hornstull. Ett hunddagis går förbi med massor av hundar. Det är sandigt och grusigt under bron, lite sly.

Upp för backen ligger två motorcykelklubbar, Easy Riders och Rápidos. De har fina hus som de håller till i, det ena är en gammal krog. De lägger om taket på ett hus. Det står massor med bilar parkerade här, Sabina frågar om de parkerar där för att slippa ta bilen in till stan, smart, så är det säkert. Jag tänkte att de hörde till motorcykelklubben när jag såg dem i somras och sen har jag inte tänkt mer på det.

Idag sitter det några fyllisar på bänkarna. Vi går inte fram men jag smyg fotar på avstånd. De kanske började sitta här när de tog bort bänkarna på Gullmarsplan? Eller så har de suttit här länge, kanske skulle fråga någon.

Päronträdet vid Bolidensplan är ett gråpäronträd, Sabina kan. Det är goda päron, jag äter ett och tar hem tre som ser fina ut.

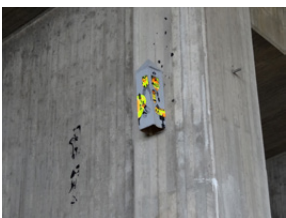
Vid Lindetorpsvägen byter de container vid glasmästeriet. Några killar ska gå till tvärbanan.

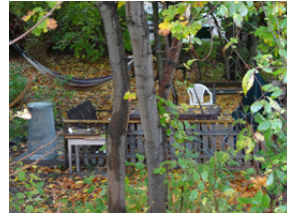
Vi fikar vid Årstatorg. Det pågår en danskurs i folketshus lokalen.

Vi går ner för slänten där jag tycker det är så fint. Vi markerar äppelträden på fruktkartan. Jag plockar Åkerö och ett annat äpple. Den här biten tycker jag mest om.

Vi går genom Linde. Här stannar jag sällan till, jag tycker inte det är så roligt där.

Vi går ut på fältet längs Göta landsväg. Det är fint den första biten. Det är lite träd på kanterna och man ser vägen slingra fram framför sig. Här är vägen delvis gräsbevuxen och ser gammal och fin ut. Ängarna har slagits nu. När gräset är högt används inte ytorna så mycket, det är svårt att gå i högt gräs. Efter Valla å blir vägen inte lika trevlig. De öppna fälten gör att det väsnas mycket, det är blåsigt och finns inte mycket att titta på. Det är mest hundar och deras ägare som går här, en barngrupp har jag sett, några som joggar. Det är nog bra för hundarna, de kan springa lite fritt.

Vi går fram till vägen mot Östbergabackarna, jag har blivit trött så vi bestämmer att det räcker för idag. Vi går längs vägen till busshållplatsen vid McDonalds, det är mycket skräp på marken längs vägen. Vi åker hem till Sabinas mamma och fikar.

Sökte på området Linde Torp, där industrierna är, Brostaden verkar äga mycket där. Kollar planer på stockholm.se. Från Bolidensplan och ner längs Johanneshovsvägen ska det byggas, liksom i början av Årstavägen och vid tvärbanan. Tittar på planförslagen. Tittar på planerna för Årstafältet. Jag vet inte vad jag ska göra, varför jag ska hålla på med den här vägen. Känns inte bra. Läser om documenta på DN och Aftonbladet. Tamara som jag jobbade med hos trädgårdsmästare Staffan deltog på utställningen, hon höll på att göra möbler under hypnos när vi jobbade tillsammans.

Gå över bron och fortsätt upp för backen rakt fram. På höger sida ser du en trappa när du gått en bit upp för backen, gå ner till mitten av trappan och titta till vänster. Här ligger det skräp ordnat till mönster. Ta trappan tillbaka upp på gångvägen, gå till höger upp för nästa trappa och gå fram till det stora trädet. Vänd dig om.

Har en svår dag. Fastnar i varför jag gör det här, vad det ska bli och det känns inte bra. Jag prövar att rita planer av några av platserna/rummen längs vägen men det blir inte så bra. Jag tänker på de rum som jag ser längs vägen och färglägger.

Funderar på om jag skulle byta plats, eller undersöka platser i stället för en väg, en väg som inte finns. Kanske att jag kan undersöka och jämföra platser där gårdar låg så att områdena jag tittar på skiljer sig lite mer. Jag tycker att vägen är tråkig, att det inte händer så mycket kul längs den. Det finns inte direkt nå-

gon anledning för någon att gå här. Jag får komma på en annan anledning, det kan nog inte bli en vandring för någon annan att göra, det är lite för långt och händselöst. Jag funderar på vad jag skulle tycka om att göra, som att rita bilder, bygga modell, kanske sätta ihop foton till en filmsekvens, spela in ljud, samla saker. Jag tror jag kan göra det längs den här vägen, jag har ju redan börjat, det är inte bra att ändra sig, bättre att jobba på. Kan ju göra en illustrerad bok om en väg, boken kan vara rolig att läsa (och göra) även om vägen är tråkig.

SAMMANFATTNING:

Jag fortsätter att gå längs vägen.

Jag letar upp och markerar på kartan var de gamla grav platserna ligger med hjälp Riksantikvarieämbetets fornsök.

Sabina går med mig längs vägen.

Jag läser om områdena som vägen passerar. Jag tittar på stadens planer för områdena längs vägen.

Det känns inte så bra, jag är osäker på vad det ska bli och varför jag gör det här. Vägen är ganska lång, och det händer inte så mycket längs den.

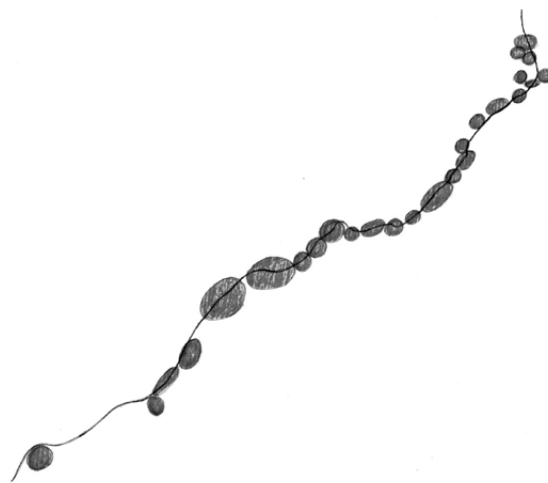
Jag tänker att jag ska undersöka platser i stället för en väg som inte finns. Jag funderar på vilka olika platser jag skulle kunna undersöka och jämföra.

Det finns inte direkt någon anledning för någon skulle vilja gå här längs vägen. Jag får komma på en annan anledning, det kan nog inte bli en vandring för någon annan att göra, det kan aldrig bli en Cardiff vandring.

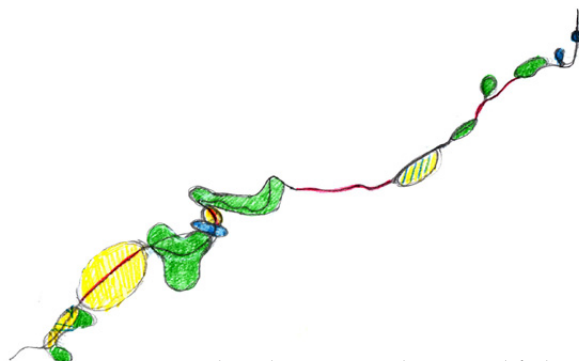
Jag tror jag kan göra någonting med den här vägen, det kan bli en illustrerad bok om en väg, boken kan vara rolig att läsa och göra även om vägen är tråkig.

22-28 oktober

Skriver ner om platserna jag passerar längs vägen. Jag ritat in var de ligger som ett pärlband längs vägen. Jag tycker det är intressantast med platser där det finns spår av mänsklig verk-

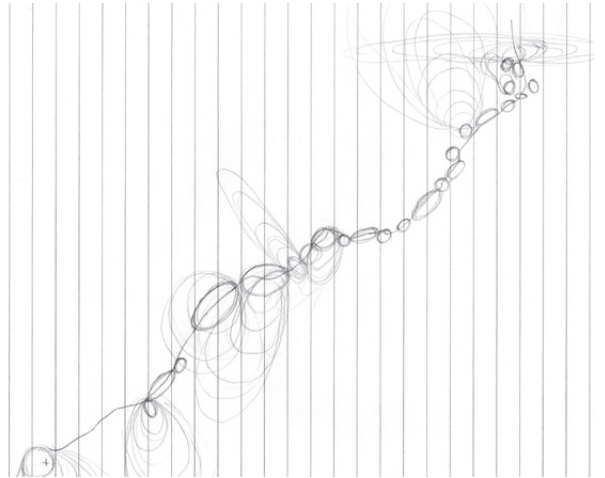
Platser längs vägen

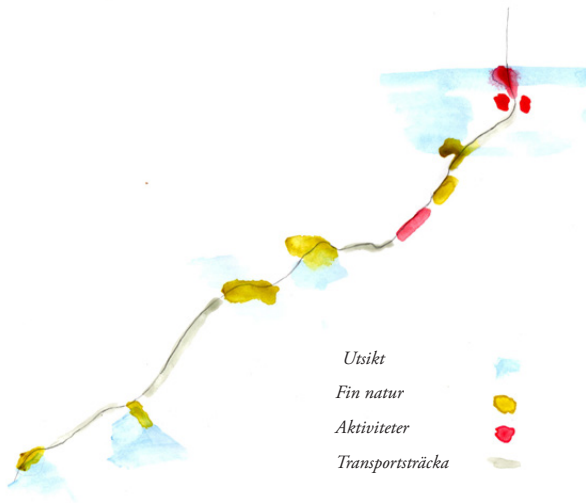
Jag tänker på de rum som jag ser längs vägen och färglägger. Grönt för fin natur, gult för tråkigt och blått där det är lite spännande. När jag gjorde den här var jag lite missnöjd, jag tyckte inte att det var så roligt att gå längs vägen.

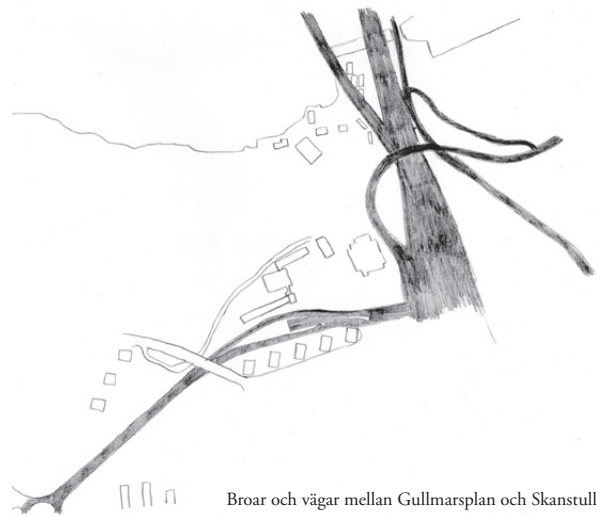
Naturområden

Platser med utsikt

- Utsikt*
- Fin natur*
- Aktiviteter*
- Transportsträcka*

Broar och vägar mellan Gullmarsplan och Skanstull

samhet men även där det är lite vild natur, hur vild den nu är. Kanske kan kallas oordnad, eller ovårdad. Jag ritar in var det är utsikt. Kollar på några kartläggningsprojekt på internet för inspiration. Cirklar och akvarell. Man kan rita in dofter. Jag skulle vilja samla löv från alla buskar och träd jag passerar. Ska göra det. Jag hittar en gammal karta och jämför vägens sträckning mot dagens flygfoto, jag tycker inte att vägen går riktigt så som hembygdsföreningen skrev men jag kanske inte lyckats passa in dem helt rätt. Jag tycker vägen går annorlunda mellan gymnasieskolan och allén. Jag och Emelie har Sofia och Klara på middag, jag blir lite avundsjuk på att de är så duktiga och att det går så bra för dem. Jag känner mig misslyckad och blir ledsen.

Jämför den gamla kartan mot en karta från idag, vägen ser ut att gå genom parken inte på den sida vägen som hembygdsföreningen skriver, det kanske inte är rätt och det spelar egentligen inte så stor roll för mig. Jag ska se om jag tycker mer om att gå den vägen. Skriver av mina anteckningar om de olika platserna och min upplevelse längs vägen.

Jag tänker att vägen startar vid Skanstullsbron och går ut mot Brännkyrka. Dels för att det är närmast mitt hem men även för att jag tänker att vägen går från staden ut till kyrkan, men vägen går ju lika mycket åt andra hållet.

Jag tänker att lilla bron och slussen är en plats. Båtklubben, båtaffären och gården hör ihop med den platsen. Kanske för att de alla har kontakt med vattnet och ligger på samma marknivå. Här går joggningsrundan förbi.

Installationen och rummen under bron är en plats. De hålls samman av bron, bropelarna, ljuden från bilarna och tågen ovanifrån, gruset på marken och det samlade materialet.

Båda dessa är samtidigt delar av det större rummet under bron som hålls samman av pelarna och ljuden. På ena sidan går gång- och cykelvägen och en väg. De här används mycket, det rör sig upp och ner för backen. På andra sidan är det en brant slänt. Tvärbanan korsar rummets tak i en annan riktning än bron och vägen. De lönnar som står på andra sidan vägen tror jag har planterats i samband med att tvärbanan byggdes.

Motorcykelklubbarna är en plats. De gamla husen, deras placering med den lilla vägen mellan skapar en form av rumslighet.

Bron och vägen nedanför huset binder dem samman, eller för dem samman. Då den ena vägen går längre ner och det finns lite utsikt så blir de inte helt inklämda.

Platsen på bronns andra sida, där bänkarna och borden står ser jag som en plats. Bron där tvärbanan går skapar en vägg, slänten ner mot Årstaviken skapar en gräns och skogen ringar in på andra sidan. Rummet öppnar upp sig mot utsikten över Södermalm. Tvärbanan har en utskjutande kant som kan fungera som regnskydd.

Härifrån ser jag vägen som transport, nu dröjer det ett tag tills jag stannar upp. Vägen passerar gymnasieskolans skolgård men den har inte fångat mitt intresse.

Vid bron över Johanneshovsvägen finns triangelpunkten och resterna av bunkrarna från kriget. Det är fin utsikt härifrån.

Längre fram på andra sidan bron finns det runda stenar som en liten mur. Jag tror de gjordes när det låg ett koloniområde här.

Efter viadukten då vägen går under Johanneshovsvägen kommer den upp i Grynkvarnsparken som ritats av Holger Blom och Erik Glemme. Här finns allén.

Johanneshovsvägen har en stark rörelse i nord sydlig riktning och jag tror det bidrar till att jag rör mig snabbare längs vägen här och upplever den som en transportsträcka. Även om rumsligheter öppnar upp sig på sidorna så har jag inte rört mig i dem. Det är inte särskilt trevligt längs den här vägen, den är väl trafikerad och bred. Det är ganska skräpigt.

Då vägen går längs Linde Parks industriområde får vägen en annan karaktär, glasmästeri och djursjukhus, höga hus står tätt på ena sidan och en smal remsa naturmark skiljer vägen från Johanneshovsvägen. Här finns det inte så mycket till trottoar utan är mest en väg för biltrafik.

Efter Linde park kommer en liten dunge av mest poppel, poppelskotten står tätt tätt. Egentligen skulle det vara gräsmatta här men entreprenaden har inte klippt som de borde så nu är här alldeles tätt med stammar.

Efter dungen kommer tvärbanestationen. Här finns det en liten yta som inte sköts av någon, varken staden eller SL enligt plankartan. Här ligger det skräp och gammalt ris. Bredvid finns en grusplan. Vägen går nu över på andra sidan Johanneshovs-

Under bron, slussen, samlade materialet

mc klubbarna, samlingsplatsen

Frukträden, rådjuren, bäcken, hängmattorna

Grynkvarnsparkens allé,
Linde Parks industriområde

Årstafältets första del

Platserna jag tycker är intressantast längs vägen

vägen. Jag vet inte om det var så vägen gick men det är enda övergångsstället.

Biten fram till Årstavägen ser jag återigen som transportsträcka. Här går man alldeles intill vägen och det är ganska jobbigt med all trafik. Det finns ett berg här som jag skulle kunna gå upp på.

Platsen som går från Årstavägen ner mot spåret tycker jag om. Den är lite hemlig, det är ganska brant och det finns bara en stig, ingen riktig väg. Jag tyckte det var fint här när jag inventerade i somras. Det passar bra att det bor rådjur här. Det finns en liten bäck och flera fruktträd. Det har legat en gård här som hette Linde. Hängmattorna och grillen passar till känslan på platsen, att det är någon slags trädgård. Det är lite ovärdat och tvärbanan kör förbi regelbundet.

Området Linde passerar jag bara. De höga husen och den ordnade miljön gör att det känns lite tråkigt här. Det finns inte så mycket att titta på.

På Årstafältet är det trevligt att gå på vägen fram till Valla å. Den första biten är omväxlande tät och öppen med fina träd och vägen är fin med en sträng gräs mitt på.

Vid ån korsar två vägar och här har jag mött både en dagisgrupp och ett gäng med grannar som stötte på varandra när de var ute med sina hundar.

Efter ån är vägen mer som en vanlig grusväg även om den har vägbanken kvar. På ena sidan ligger golfbanan och på andra sidan ruggbyplanen. Det är lite för öppet för att bli intressant att gå här.

På Årstafältet rör det sig mest hundägare med sina hundar. En och annan på joggnings tur men det är inte så mycket aktivitet. Jag ska nog gå här en vacker helg dag för att se hur det är då också.

I Östberga går vägen lite lågt mellan vägen och bostadsområdet. Det är fina tallar. Här passerar man ett gravfält.

Berget vid Liseberg är fint, hållarna är mjuka och det är fin utsikt.

Biten fram till kyrkan går genom ett villaområde.

Mitt intresse avtar ju längre bort från staden jag kommer. Jag har prövat att börja vid Årsta för att inte vara trött när jag går

den sista biten, det har inte hjälpt så mycket. Jag gick upp på berget vid Liseberg den gången. Det är inte så mycket aktivitet på Årstafältet och i Östberga, det finns inte så mycket att titta på.

Igår gick jag igen, då samlade jag löv längs vägen som jag har scannat. Jag har samlat ett löv från varje träd och buske som jag passerat, men endast ett löv per art. Ibland tog jag fler om de var särskilt vackra (det skulle jag inte ha gjort, det krånglade till det då jag bara vill använda ett löv av varje art till planscherna). Det var skönt att koncentrera sig på att titta på träden och buskarna. Jag har svårt att registrera många saker på än gång, det är lättare för mig att söka en sak i taget.

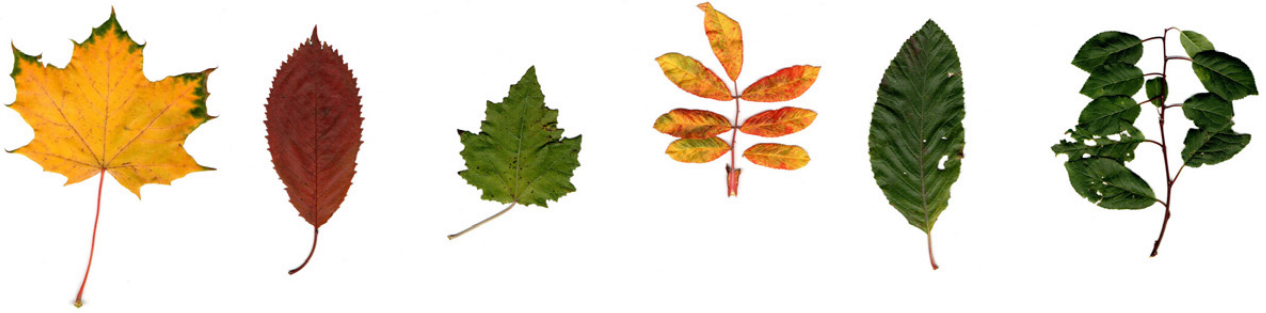
Jag tänkte att jag skulle gå vägen och registrera på andra sätt än med kameran, som att samla som jag gjorde igår, kanske rita av någonting eller konstruera kartor medan jag rör mig. Jag ska inte sluta fotografera men jag vill få in fler sätt att dokumentera vandringen på. Jag tänker att jag inte ska förlita mig på att kameran fångar platsen så som jag upplever den och att andra metoder kan vara viktiga att få in. Under bron är t.ex ljudet viktigt, bilarna och tågen som kör över platsen skapar ett speciellt ljud och den delen av upplevelsen får jag inte med på bild. Min ljudupptagnings grej är tyvärr lite trasig, ska försöka laga den.

Tittar på K Special med Klara Kristalova. Hon gör fina skulpturer, de är hemska men vackra, jag tycker om dem. Hon verkar ha ett fint liv i sitt hus på landet. Hon sa att hade en så hög ambitionsnivå så att hon aldrig han med att göra det som hon hade tänkt och därför blev besviken. Lätt hänt.

Går morgonpromenad. Det har varit kallt i natt, det är frost på marken. Ängen nere vid Lilla Sickla är alldeles vit. Jag tänker att det skulle vara fint att gå längs Göta landsväg nu när det är frost så jag går hem och packar ihop mina saker. När jag cyklar iväg börjar det blåsa och molnen blir mörka så jag vänder om. Jag tycker inte om att gå när det är kallt och grått, det är jobbigt att frysa och bilderna blir bättre när solen skiner, eller åtminstone när det är lite mer ljus.

Jag känner att det går väldigt långsamt och känns osäkert. Jag vet inte vad jag gör eller varför jag gör det eller vad det ska bli. Läser en artikel om Janet Cardiff i NYT. Sen söker jag på

walking landscape architecture men leder mig ingenstans. Jag försöker hitta inspiration till hur jag ska arbeta vidare. Jag gör klart planschererna med löven, det är svårt att få till det, bestämmer mig för att göra två, en med små löv och en med stora löv. Jag hade tur som plockade löv på torsdagen, på kvällen började det snöa och nu har det varit minusgrader på nätterna så de flesta löven har ramlat ner. Läser i Walkscapes.

SAMMANFATTNING:

Börjar söka platser längs vägen, ritar upp hur de ligger längs sträckan. Ritar in utsikt. Jag börjar beskriva platserna i ord, hur jag upplever dem och vad de utgörs av.

Jag samlar löv längs vägen som jag scannar.

29 oktober- 4 november

Läser om Lefebvres Rytmanalys, förstår inte riktigt.

Lyssnar på P1, Hur ska vi ha det med allemansrätten.

Söker på kartläggningsstrategier. Jag vill veta hur det går till att göra en karta medan man rör sig, och jag vill veta hur den kan se ut.

Jag tänker att jag är dålig på att ta in platserna, att jag i stället funderar på hur kallt det är, hur trött i benen jag blir... men att gå är jobbigt och det jag känner är en del av min upplevelse av den här vägen.

När jag är under bron, där skrotet är samlat, känner jag mig osäker, jag är rädd för dem eller den som samlat saker där, jag känner mig fänig som tittar, jag känner det som att jag inte ska vara där.

I allmänhet känner jag mig fänig när jag går längs vägen, när jag fotograferar särskilt.

Hur kan jag gå vilse?

Hej Marta, Så fint du har jobbat! Mycket intressant hur du beskriver och funderar.

Det här tänker jag på när jag läser: -Hur kommer det sig att den första presentationen är så strikt och att den andra är mer överlappande och grupperad?

Den första, eller de två första, är mer som en redovisning av vägen, hur den går genom de olika områdena. Den andra visar mer på de platser jag ser längs vägen, och är en början till beskrivning av dessa. De första är mer redovisande, som att så här ser det ut och därför mer strikta, bild bredvid bild. I den senast har jag grupperat bilderna för att berätta om platserna. Om det är någon bild som berättar som fångar platsens karaktär särskilt har jag låtit den vara större. Hur bilderna är sammansatta för varje plats är lite som test, på någon har jag låtit en bild vara stor och visar på händelser eller föremål i mindre bilder, på en annan har jag låtit alla bilder ta ungefär lika stor plats, detta för att de alla utgör delar av en helhet som jag inte tycker mig lyckats fånga på en bild. Vägsträckan över Årstafältet kan fångas i en bild på ett annat sätt än slussområdet då det inte går att överblicka och är sammansatt av flera mindre platser och olika händelser.

Jag prövar olika sätt för att se vad jag tycker fungerar. Jag kan tycka att det blir lite rörigt när bilderna ligger överlappande men samtidigt stämmer det bättre med hur jag upplever några av platserna.

-Hur skiljer sig de tidigare stråk-kartorna åt från de senare? Beskriv vad du ser, vad du väljer att illustrera. Skriv även något om varför du väljer att göra som du gör, gå..fotografera...rita kartor... skriva...

Första vandringen fokuserade jag på vägens sträckning. I den andra vandringen började jag undersöka platserna som jag passerade längs vägen. Det fortsatte jag med under den tredje vandringen. Jag tänker på vägen som platser på rad med vägsträcka mellan. Det beror nog mycket på att det inte finns någon väg kvar och att vägen så som den en gång gick passerar genom olika rum, som under bron, skolgården, Grynkvärnsparken. Då jag inte ser vägen utan bara följer den som en osynlig riktning genom rummet blir det naturligt att titta på rummet. Där vägen finns som en fysisk lämning blir själva rörelsen längs vägen viktigare. Jag märker att jag tycker om att fotografera mänsklig aktivitet eller resterna av mänsklig aktivitet, som när de slussar båtar, samlar skrot, gör en rabatt, lämnar en spade, staplar däck mot en grön container, eller där naturen är vild och lite ovärdad som i slänten där rådjuren bor eller på Årstafältet i den delen där

det finns rester av kolonilotterna, som hallon och spirea. Jag vet inte riktigt varför. Det är någonting lite tillåtande med de här platserna, det ser inte ut som det ser ut på andra platser, inte så ordnat. Hittills har jag nog mycket försökt att dokumentera så rakt på som möjligt så att Sabina och Peter ska se vad jag ser, så att de kan följa med på vägen så som den ser ut, även om det blir genom de bilder jag väljer att ta och det jag väljer att berätta.

Jag har valt att gå/vanda som metod efter att jag läst Walkscapes av Francisco Careri, det är svårt att inte vilja gå efter att man läst den boken. Jag har även läst Monica Sands avhandling *Konsten att gunga*, experiment som aktiverar mellanrum och hittat bra anledningar till varför att gå är en bra metod för att undersöka staden. Jag kan ju även tänka själv och säga att jag tycker att gå är bra för att jag då rör mig i en hastighet där jag kan ta in rummet. Hur det ser ut och vad som händer runt om mig. Det är enkelt att stanna, vända om, gå på sidan av. När jag går känner jag markmaterialet under mina fötterna, även med skor så kan jag känna om det är grus, gräs eller asfalt under sulorna. När jag går får jag en uppfattning av avståndet och tiden. Efter att ha gått några kilometer så känns det i benen. När jag går kan jag även dokumentera.

Tänk på vägen som en form. Var är den smal, var är den bredare, har den en riktning eller rörelse, är den diffus eller tydligt avgränsad, i vilka riktningar breder rummet ut sig, finns det ett tak.

Fotografera gör jag för att det är effektivt. Jag har aldrig heller haft någon tanke om att kunna fotografera, det har aldrig varit något jag försökt mig på, därför ger det mig heller ingen prestationsångest. Teckning tycker jag att jag borde vara bra på och skulle även vilja vara bra på och därför är det svårare för mig (man kan ju tycka att jag borde teckna då om jag nu gillar det).

Rita kartor gör jag för att det är ett bra sätt att förklara hur jag rör mig i landskapet. Hur rummen ligger i relation till varandra. Jag tycker även att kartor kan vara väldigt fina och jag tycker om när det är fint. Söker på kartläggningsstrategier. Jag vill veta hur det går till att göra en karta medan man rör sig, och jag vill veta hur den kan se ut. Jag förstår inte riktigt hur man gör, vet ni? Jag ska försöka få tag på Glänta 2002:3-4, numret heter *Du är här* och handlar om kartor och kartläggning.

Skriver gör jag för att berätta vad jag tänker, vad jag upplever när jag går, hur arbetet går framåt eller inte går så mycket framåt. Jag skriver även för att berätta vad jag läser.

-Har du gått igen? Hur tänker du göra det? Varför sluta fotografera?

Igår gick jag igen, då samlade jag löv längs vägen som jag har scannat. Jag har samlat ett löv från varje träd och buske som jag passerat, men endast ett löv per art. Ibland tog jag fler om de var särskilt vackra (det skulle jag inte ha gjort, det krånglade till det då jag bara vill använda ett löv av varje art till planschererna). Jag fick för mig att jag skulle plocka löv för att det var en höst med vackra löv i år. Ibland hinner de inte få så fina färger innan de ramlar av. Jag hade en förhoppning om att jag skulle hitta saker när jag gick längs vägen, som berättade om hur olika platser används, aktiviteter eller spår av aktiviteter, eller tappade och kvarglömda saker. Jag har inte hittat så mycket, det var mycket svårare än jag trodde att förstå Göta landsväg. Löven var ett försök till att samla någonting som jag hittade längs vägen. Då jag inte hade med mig olika påsar för att samla löv från de olika platserna som jag passerade, utan bara plockade en av varje art, så säger samlingen ingenting. Jag skulle kunna ha plockat alla olika löv från en plats och lagt dem i en påse, sen gått vidare och plockat alla löven på nästa plats och lagt dem i en ny påse, det skulle ha berättat mer om de olika karaktärerna, men så gjorde jag inte. Det var synd kan jag ju tycka nu efteråt. Alla löv har ramlat av nu så jag kan inte göra om. Som det är nu så berättar löven bara att dessa arter finns längs vägen. Det var skönt att koncentrera sig på att titta på träden och buskarna. Jag har svårt att registrera många saker på än gång, det är lättare för mig att söka en sak i taget.

Jag tänkte att jag skulle gå vägen och registrera på andra sätt än med kameran, som att samla som jag gjorde igår, kanske rita av någonting eller konstruera kartor medan jag rör mig. Jag ska inte sluta fotografera men jag vill få in fler sätt att dokumentera vandringen på. Jag tänker att jag inte ska förlita mig på att kameran fångar platsen så som jag upplever den och att andra metoder kan vara viktiga att få in. Under bron är t.ex. ljudet viktigt, bilarna och tågen som kör över platsen skapar ett speciellt

Ljud och den delen av upplevelsen får jag inte med på bild. Min ljudupptagnings grej är tyvärr lite trasig, ska försöka laga den.

Jag gick en gång till och fotograferade till en stillbilds film som jag vill göra. Jag hade tänkt det en tid att jag ville göra en filmsekvens av vägen så att ni kan följa med. Tyvärr blev det mer som ett bildspel men det fungerar också, i alla fall som ett sätt att visa vägen. Jag hoppas det blev bra, kanske vred kameran lite snett ibland, ska bli spännande att se. Det är svårt med den vita himlen, det blir för stor kontrast och himlen försvinner. Tror jag måste åka till Tomas och sätta ihop på hans super dator. Det var så vackert på morgonen med frost på bladen och i gräset, tyvärr började det smälta lite efter en stund men jag tror att det syns på de första bilderna. Det var väldigt kallt, handen domnade bort så det var svårt att trycka på knappen. Nu känns det som att jag har träningsvärk i handen.

På Årstafältet träffade jag två kvinnor. De frågade mig vad jag skulle använda bilderna till och vi började prata. Den ena hade varit ordförande i Årstafältets vänner och hon var väldigt intresserad av Göta landsväg. Hon sa att hon hade arbetat mycket för att Göta landsväg skulle bevaras, att de inte skulle bygga så nära den så att den fortfarande hade lite av landskapet på sidorna. När hon kommit upp till Länsstyrelsenivå och även där fick svaret att de tyckte att det var bra att vägen bevarades men att det även tyckte att det var bra att de byggde längs den kände hon att hon gav upp. Enligt de nya planerna för Årstafältet kommer Göta landsväg bli ett promenadstråk genom området, den första delen, närmast den nedlagda vägen kommer att asfalteras. Jag undrar hur länge resten kommer att lämnas utan asfalt, det kommer bli lerigt. Dikena på sidorna undrar jag också om de kommer att bevaras, blir ju svårt att gå upp på vägen när det är diken. Jag ska kolla på vilka andra vägar det finns som är så här gamla. Ska även kolla på andra fasta lämningar med samma ålder. I kväll ska de ha ljusfest på fältet, barnen på förskolorna har odlat pumpor som ska ställas ut. Jag hade gärna gått dit men jag har huvudvärk och är sjuk så det kommer jag nog inte orka. Får titta på bilder på deras hemsida. Det stod ett tält med texten Bevara Årstafältet vid Valla bro. Jag borde pratat med dem men jag orkade inte. Kanske kan kontakta dem en annan dag när jag inte är förkyld. Min huvudsyssla idag var att fota till stillbilds filmen.

Jag blev intresserad av vägen på ett annat sätt idag när jag pratade med de två kvinnorna, mer som historisk lämning än som ledstång för mitt undersökande. De undrade om jag skulle skriva något om de planer som finns på att bygga längs Johanneshovsvägen, spåret och Årstafältet och hur det skulle påverka området. Jag sa att jag inte visste om jag skulle det, eller om jag skulle fokusera mer på själva vägen.

Jag tittar på planerna för Årstafältet igen. Göta landsväg bevaras, den delen som jag tycker är finast kommer ingå i en esplanad så den kanske man inte kan säga bevaras, den kommer antagligen behöva byggas om, den ska bli en del av bostadsområdet. Den andra delen kommer att finnas kvar. Jag tycker faktiskt att det är synd om vägen försvinner, tänk hur länge den här vägen har legat här. Jag tycker det är konstigt att saker kan finnas under hundratals år och så kan området göras om och saken försvinna för alltid. Som döden. Landskap förändras, vi använder dem på olika sätt och vi har olika behov, men det är svårt att bestämma att nu, nu får det vara slut, den här vägen eller gravplatsen eller huset som funnits här sedan medeltid, nu ska det tas bort, nu räcker det, nu behöver vi inte spara det längre. Jag vet att vägen har byggts om under åren, den har självklart inte sett likadan ut som den gör idag sedan medeltiden men jag tycker ändå att den har en stark karaktär och upplevs som en gammal väg. Man får en uppfattning om det landskap som vägen gick genom.

Jag tittar på Riksantikvarie ämbetets sida Fornsök igen. Jag ska titta hur gamla gravfälten längs vägen är. De har typisk datering som enligt RAÅ betyder: Typisk datering talar om en lämningstyps sannolika kronologiska tillhörighet. Värdet är alltså inte en datering av den specifika lämningen utan en upplysning om vilken grov datering en lämning av denna typ oftast har. Det är viktigt att vara medveten om att det finns undantag. Gravtypen stensättning har en typisk datering som sträcker sig från och med bronsålder och fram till och med järnålder men det finns exempel på stensättningar som fått både äldre och yngre dateringar. Typisk datering visas om lämningen saknar specifik datering. Lämningar som har en kronologisk tillhörighet som sträcker sig från och med stenålder till och med järnålder får typisk datering förhistorisk tid.

Jag vet inte så mycket om historia märker jag. Jag ska göra en tidslinje. Jag läser om Sveriges historia på wikipedia för att skaffa mig någon slags koll. Läser om Sveriges och Stockholms historia.

-Tråkigt...vad betyder det? Sätt egenskaper på platserna, beskriv karaktärer, aktiviteter, rester, sammansättningar. Vad får det dig att tänka på? Att vilja ändra på? På platserna eller på meta nivå, eller helt fritt associerat.

Det här tycker jag är svårt.

Först är det många nivåer, platsen ligger under bron, men här finns det ännu en bro med vatten under och en sluss. Den här första platsen har ett tak, och ett golv, men golvet rör sig upp och ner, det är backar och nivåer. Det är tydligt avgränsat uppåt och nedåt, österut går vägen och skapar en gräns, västerut är gränsen mer otydlig. Husen med staket sakpar en gräns och vattnet skapar en gräns, det går inte att komma fram till vattnet för båtklubben och slussen är inhägnade med staket. Rummet öppnar sig mellan berget och husen och sträcker sig bort längs Årstaviken. Jag upplever ändå rummet som rektangulärt, som en låda, då bron har en så stark form och dominerar platsen. Broöppning, slussande båtar, tvätta båten, båtklubb, bårdelsförsäljning, Gård, joggare, hunddagis, skrot, peabs material, cyklist, promenad, bilar, tvärbana. På kvällen har jag sett att det sitter belysning under bron, som lyser upp sprången, jag undrar om den alltid suttit där, kanske kom dit när man rustade och byggde trä trappan. När jag är under bron, där skrotet är samlar, känner jag mig osäker, jag är rädd för dem eller den som samlar saker där, jag känner mig fänig som tittar, jag känner det som att jag inte ska vara där. I allmänhet kan jag känna mig lite fänig när jag går längs vägen, särskilt när jag fotograferar. Vet inte riktigt varför.

Det andra rummet där motorcykelklubbarna ligger är mindre till skalans. Bron och vägen utgör en bortre gräns och husen en inre. Husen har staket kring sig så rummet blir smalt, men det breddas vid parkeringen. Det finns inget tak. Husen har stått här sedan 1700 talet, nu lägger de om taket på det ena. Jag vet inte om det är samma hus. Här finns två motorcykelklubbar och en däckfirma.

Efter kommer ännu ett rum med tydlig form när man går

i tunneln under vägarna. Med väggar golv och tak. Det finns två öppningar i sidan som leder upp på bron. Det luktar urin. När man cyklar här är man alltid rädd för att krocka. Det är en ganska otäck tunnel.

Vid gymnasieskolan och idrottshallen skapas rummet mellan husen men har odefinierade gränser. Kände mig lite iakttagen när jag gick här och samlade löv, gymnasisterna skulle gå till skolan. De hade Halloween pyntat med garvstenar på skolgården.

Vägen går längs berget och får en riktning och en kant. Johanneshovsvägen skapar en andra kant, även om den inte är visuell.

Här kan jag inte bestämma mig om jag vill gå i tunneln under vägen eller använda bron ovanför vägen. Jag tyckte om bron förra gången jag gick, så jag tror att det är så vägen får gå. Det ger även fler nivåer. Alltså fortsätter vägen upp för trappan mellan berget och buskagen och över bron. Vägen går ner för en trappa och stigen fortsätter bland träden. Nere i Grynkvärnsparken öppnar sig rummet, vägen går i parkens kant. Här ser jag några rådjur, det finns många nu. De har bytt ut gungorna i lekparken.

Längs vägen över det öppna fältet är omgivningen mer överblickbar och ordnad, vägen slingrar sig fram, fälten breder ut sig på sidorna, det är lugnt, inte så många människor och det händer ingenting utan är ganska vilsamt. Jag vet var jag ska gå, jag ser vägen tydligt framför mig och behöver inte fundera på hur jag ska röra mig. Vägen skiftar, i början har den mer gräs på sig, längre fram är den mer som en vanlig grusväg men den har hela tiden dikena på sidorna. Omgivningen skiftar något, ibland är det öppet fält, ibland en liten dunge, några buskar, en bit är diket igenvuxet med pil, sista biten går vägen längs med en golfbana.

I Östberga går vägen som i en dalgång mellan berg och vägen ovanför. Rummet är långsträckt men bryts av ingången till bostadsområdet och tunneln under vägen. Rummet öppnar sedan upp sig uppe på berget och sträcker sig ut. Vägen går ner för backen och vidare genom villaområdet. Brännkyrkas kyrktorn skymtar där borta.

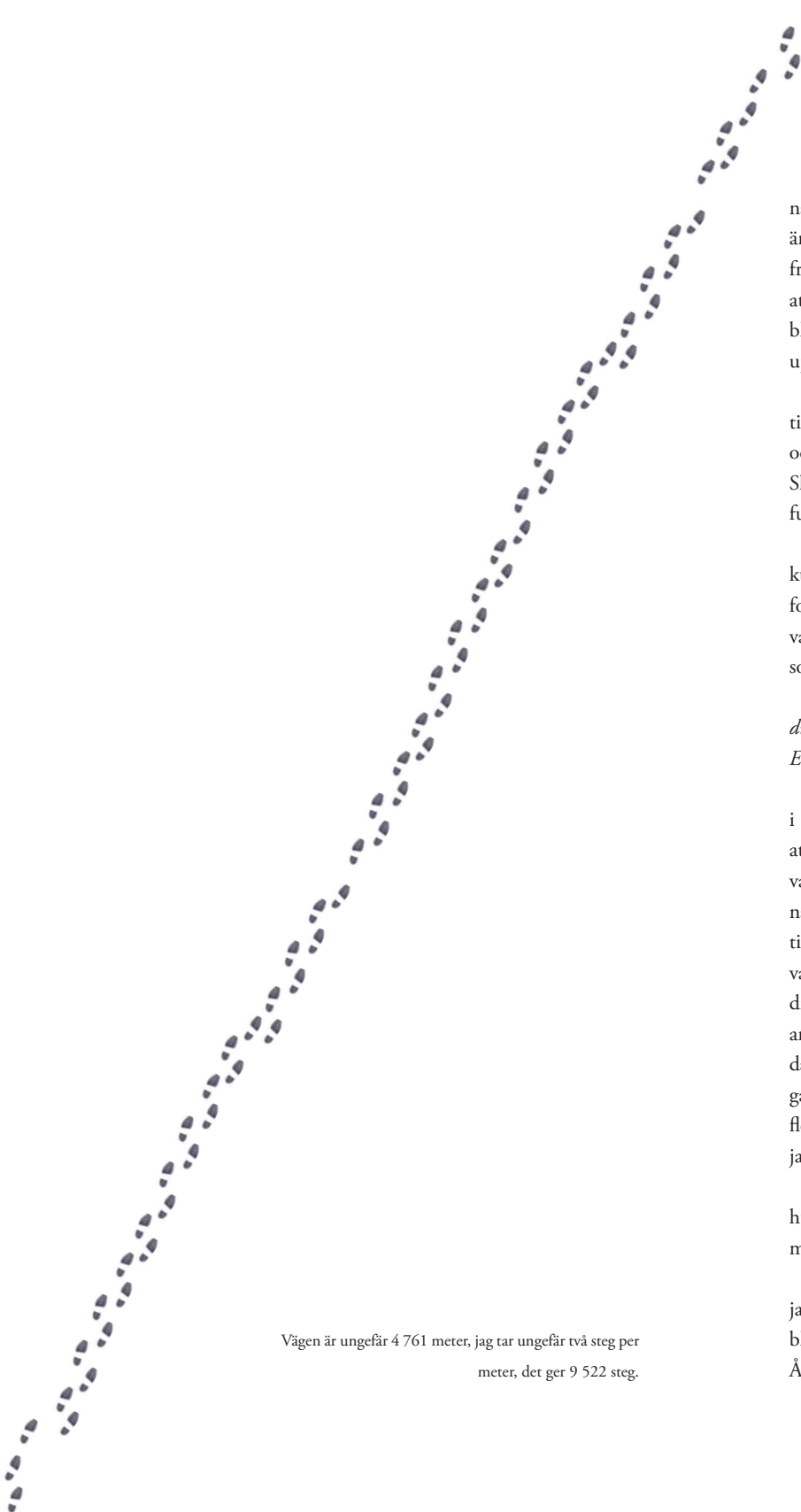
Vägen passerar broområdet, motorcykelklubbarna, skolgården, Grynkvärnsparken, företagsområdet, Johanneshovsvägen,

Vägen är ungefär 4 761 meter, jag tar ungefär två steg per meter, det ger 9 522 steg.

naturmarken, miljonprogramsområdet, landskapsparken, ännu ett miljonprogramsområde, villaområdet och kommer fram till kyrkan. Jag tänker att jag är dålig på att ta in platserna, att jag i stället funderar på hur kallt det är, hur trött i benen jag blir... men att gå är jobbigt och det jag känner är en del av min upplevelse av den här vägen.

Jag tänker att området under bron är ett mellanrum, samtidigt som det är ett tydligt rum. Passagerna under vägarna är också mellanrum, eller passagerum, där uppehåller man sig inte. Slänten med rådjuren är ett slags mellanrum, ett rum utan tydlig funktion.

Jag har svårt att beskriva platserna. Kanske att Peter skulle kunna skicka den där plats beskrivningen som han gjorde till formläran, den som var inspirerad av Kandinsky? Jag vet inte vad jag vill ändra på. Jag ska ta med mig alla dessa funderingar som sällskap på min nästa vandring.

-Vad tänker du på när du ger förslag på att jobba vidare? Har du referenser, kan du koppla till de projekt som Peter pratade om? Eller till andra projekt, eller helt fritt?

Jag tänker att det inte kan bli en vandring som Janet Cardiff, i en intervju på Carnegie International 1999/2000 säger hon att det är svårt att få människor att ta sig tid att vandra hennes vandringar då de tar 15 minuter (<http://www.cmoa.org/international/html/forum/cardiffresponse.htm>). Min väg tar över en timme, och då får man gå snabbt. Cardiff skapar flera lager till vandringen, hon berättar och gör det spännande, som sagor eller drömmar. Till det har hon inspelade ljud, från platsen och från andra platser och tider. Besökaren får en hel upplevelse. Jag fick dåligt samvete när jag släpade med Sabina längs vägen, det är ganska långt att gå och inte särskilt spännande. Om jag hittar fler lager som berättar om vägen och platserna längs vägen kan jag kanske göra vandringen till en större upplevelse.

Kanske att jag skulle styra upplevelser, Ammarnäs, krypa in, huka sig, trycka sig förbi, skulle kunna jobba så längs vägen. Gå mellan träden, springa, krypa... Tror inte det är rätt väg att gå.

Jag blev sjuk i veckan, men konstigt nog hjälpte det mig, jag har jobbat på bra ändå. Idag pratade jag med Maggan som blev väldigt intresserad och tycket att jag skulle kontakta Barbro Århem, antikvarie på Stockholms Stadsmuseum som hon kän-

ner. Hon tänker att vi skulle kunna göra någonting med Göta landsväg längs den faktiska vägen, som de hade gjort längs en väg på Järvafältet, Tidens väg - en vandring i historien. "Tidens Väg är en cirka två kilometer lång vandring i Järvafältets spännande förflutna. Med hjälp av informationstavlor och pedagogiskt material levandegörs områdets historia längs grusvägar och avstickare ut i naturen." (<http://www.stockholm.se/tidensvag>). Maggan skulle även kanske vilja ha en temalekplats. (Hon gillar verkligen lekplatser) Tycker ofta att den här typen av informationstavlor inte är särskilt roliga men det skulle säkert gå att göra på något annat sätt. Kul!

Jag har funderat på om jag skulle göra en hemsida att samla informationen på, om jag vill visa film och ljud så skulle det vara bra. Men jag har än så länge inte någonting att lägga upp och bara tanken gör mig nervös.

Jag har under veckan sökt hur jag ska gå vidare genom att läsa om vandring och konstnärliga vandringsmetoder i Walkscapes och i Monica Sands avhandling. Jag har titta på Janet Cardiff och Mikael Lundberg. Cardiff gör väldigt fina vandringar, från henne skulle jag kunna låna att hon plockar fram mer hos platsen än man kan se, att hon gör en uppmärksam och förstärker stämningar genom ljud och det hon berättar. Mikael Lundberg gjorde något intressant när han hade en gps på sig under flera månader och registrerade sin rörelse. Jag tänkte att jag skulle skaffa en stegmätare och se hur många steg jag tar längs vägen och sedan rita alla stegen på ett stort papper. Kanske inte säger någonting men kan bli vackert. Egentligen var det en recension av Sophie Totties utställning på Theiliska galleriet i SvD som fick mig att vilja rita något noga. Stegen tog jag bara för att det är något som jag håller på med.

Skriv snart igen!

Hälsningar, Sabina

SAMMANFATTNING:

Sabina ger mig frågor som jag besvarar. Det hjälper mig, jag sammanfattar och tänker om mitt arbete. Den texten blev som en sammanfattning av vad jag arbetat med så här långt. Jag berättar att jag prövar olika sätt att presentera platserna längs vägen

för att se vad jag tycker fungerar, ibland överlappar bilderna, är grupperade och ibland ordnade. Jag berättar hur de olika vandringarna längs vägen skiljer sig åt, och hur jag har kommit att mer titta på platser när jag lärt känns vägens sträckning. Jag berättar varför jag har valt att gå, fotografera, skriva och rita kartor. Jag försöker beskriva platserna och funderar hur jag ska arbeta vidare.

5-11 november

Det här arbetet handlar om en väg. Min väg under arbetet med mitt examensarbete i landskapsarkitektur. En historisk väg i Stockholm. En väg som en form att röra sig längs för att hitta exempel på stadens rum.

Naturlig rörelse på platsen, bryta eller ändra denna. Monica Sands gunga svänger i motsatt riktning mot hur människor går och cyklar (Sand, 2008:78).

Ett musikstycke utan mellanrum, eller tal utan tystnad skulle vara jobbigt. Kanske behöver staden på samma sätt sina mellanrum, sina ytor utan plan, där aktivitet och beteende inte är styrt, där det som inte kan planeras tillåts att ske.

Gå upp på bron, ha rummet under dig. Fota från sidan, från Årstaviken på kvällen, med alla lampor.

Årstafältet är en rest av ett kulturlandskap, alltså också ett form av mellanrum. Slänten är ett annat mellanrum, mellan väg och tvärbana, mellan bostadshus och parkeringsplats, mellan himmel och södra länken. Resterna av vägen befinner sig i ett mellanrum mellan funktioner, mellan att vara väg och att bebyggas med bostäder.

Sand skriver "Temporala mellanrum kan lokaliseras som ett avbrott i en kronologi - en väntan på vad som ska komma eller en förlust av vad som varit. När vi genomkorsar dem upptäcker vi dock att de är långt ifrån övergivna. De utnyttjas i vardaglig användning som även den är dold i stadens övergripande planering. Temporala mellanrum som avvaktar en funktion tas oavbrutet i bruk och aktiveras." (Sand, 2008:175)

Mina steg längs vägen. Hur har andra steg sett ut genom

åren, barfota? Vad hade man för skor? Vilka sulor har satt sina märken i vägen? Hästen, hunden också.

Ett sätt att gå vilse kanske kan vara att gå på kvällen/natten. Ett sätt att gå vilse i tiden kan vara att inte ha bråttom, att inte skynda fram längs vägen.

Men är det ens möjligt att gå vilse i vardagliga förflyttningar mellan välkända platser och strävan efter att kontrollera dem? (...) Snarare kan det vara den mest systematiska strategin som får det vardagliga att bli annorlunda. (Sand, 2008:187)

Mellanrum, kartläggning, gå-strategier. Många av mina rum är mellanrum.

Jag tänker att en vägen själva väsen är att användas för förflyttning. På ett sätt tycker jag därför att det är bara om Göta landsväg får fler aktiviteter kring sig så att den används mer. På ett sätt kan jag tycka att det viktigaste är att den används på det sätt som den är tänkt, att vara väg.

Jag börjar på en begreppsbeskrivning

Tittar på Cardiff video från Alter Bahnhof igen. (<http://www.cardiffmiller.com/artworks/walks/bahnhof.html>) Den är så delikat, så fint regisserad, hennes röst är väldigt behaglig, jag tycker om att lyssna på henne. Varje gång hon nämnde en resväska gick någon förbi med en resväska. Jag tror att det är väldigt svårt att göra en audiowalk. Jag vill inte försöka mig på det. Jag känner att ett konstnärligt angreppssätt är för svårt, jag är inte tränad i det, jag har aldrig gjort det. Jag har läst intressanta texter, och jag ser hur de hänger ihop, kanske inte allt ännu men många delar, det är bra i alla fall. Jag vet inte vad jag är tränad i, tänk att sitta och arbeta med sitt examensarbete efter fyra och ett halvt år på utbildningen och inte kunna säga vad man har blivit tränad i.

Rumslighet, platsbildning och identitet

Var finns det rester? Blomrabatten, bänkarna, spadarna, bunkern, allén, motorleden, vägen, gravfältet.

Jag läser rapporter som jag hittat i Stockholms Stadsbiblioteks digitala arkiv. Jag läser om hur Stockholm växt fram sedan stenåldern och om de gårdar som funnits i området. Det är intressant. Texterna refererar till några böcker som jag tror att jag kan hitta på Stadsmuseets bibliotek. Får bli att åka dit någon dag i nästa vecka.

Vetenskapligt program för den arkeologiska verksamheten

vid Stockholms stadsmuseum. Stockholms stadsmuseum, Kulturmiljöavdelningen. Redaktionell bearbetning Kerstin Törn-gren. 2004:5.

Årstafältet, Stockholm. Arkeologisk förstudie, 2012. Kerstin Söderlund. Stockholms stadsmuseum rapporterar, 3. Mycket informativ, det är ett spännande område.

Jag gick längs vägen med Carolina, det blev en vandring som en promenad i regn med bulle och te vid gravfältet i Östberga. Det var blött och lerigt på vägen, både i Grynkvärnsparken och på fältet. Jag hade bestämt med Carolina att hon skulle göra mig sällskap efter att vi hade träffats på en fest, jag tyckte hon var rolig så jag frågade om hon ville följa med mig. Vi känner inte varandra. Då hade jag en tanke om att jag vill ta med mig olika människor som jag tycker är intressanta som sällskap längs vägen. Men jag har inte följt upp den tanken, jag känner mig lite osäker på hur kul det är för sällskapet. Men nu hade jag ju sagt till Carolina att vi skulle gå så då gick vi och det var trevligt. Jag tror det är bra att jag rör mig längs vägen på detta sätt också, som att jag tar en promenad längs den.

Jag tror att det vore bra om du sorterar det du skrivit som metoder. Metod för upptäckande, metod för analys, metod för...Du har beskrivit det här i de texter som du skickat till oss och i din dagbok, så du kan plocka därifrån och skriva nyttfritt. Metoden är ett systematiskt sätt att beskriva vad du gjort, som om du ville att någon annan skulle göra om precis samma sak. Observera att jag inte menar att det måste bli samma iakttagelser etc. Bara att det gör enligt samma mönster.

Att jag frågade om metod var för att jag tänkte att du då skriver på ett enkelt sätt som kan vara en ingång för en framtida läsare. Är det ok?

Sabina

Metod för att finna historiska fakta om Göta landsväg:

Söker i Stockholms Stadsmuseums digitala arkiv på Göta landsväg. Läser forskningsrapporter, arkeologiska rapporter. Referenser till böcker om Brännkyrka, Göta landsväg och de gårdar och gravfält som finns i området finns på Stockholms stadsmuseums bibliotek.

Söker på Stockholmskällan, bilder och kartor.
Jämför gamla kartor med dagens karta för att se var vägen gick och var garvar och gårdar låg.

Metod för att lära känna Göta landsväg idag:

Jag promenerar längs vägen.

Jag fotograferar.

Jag ritar upp var de rumsligheter jag finner ligger längs vägen.

Jag hade en förhoppning om att jag skulle hitta saker när jag gick längs vägen, som berättade om hur olika platser används, aktiviteter eller spår av aktiviteter, eller tappade och kvarglömda saker. Jag har inte hittat så mycket, det var mycket svårare än jag trodde att förstå Göta landsväg. Löven var ett försök till att samla någonting som jag hittade längs vägen

Tittar igenom mina anteckningar, jag har skrivit så mycket, jag orkar inte läsa igenom allt..

Jag känner mig trött och lite nedstämd. Vet inte riktigt varför. Jag har ju saker att jobba med, jag kan åtminstone skriva om vägens historia om jag tycker att det känns för svårt att skriva om metod idag. Huvudsaken är ju att jag jobbar på. Och jag kan ju skriva om metod till handledningen så kan vi prata om det då.

SAMMANFATTNING:

Jag ser de utvalda platserna som mellanrum, Årstafältet är en rest av ett kulturlandskap, Slänten är ett annat mellanrum, mellan väg och tvärbana, mellan bostadshus och parkeringsplats, mellan himmel och södra länken, Resterna av vägen befinner sig i ett mellanrum mellan funktioner, mellan att vara väg och att bebyggas med bostäder.

Jag läser om hur staden växt fram och hur området har förändrats.

Jag inser att det är mycket svårare än vad jag trodde att hitta spår och förstå platserna längs vägen.

12-18 november

Handledning. Jag har inte förberett någon presentation men jag ska samla ihop mitt material och skriva ner efter handledningen.

Jag berättar att jag tycker att det är svårare än jag hade trott att gå längs vägen, att det är lite långt. Det tar mig två till tre timmar att gå från Skanstull till Brännkyrka, beroende på vad jag gör medan jag går. Det tar mig en och en halv timme att åka kollektivt tillbaka hem därifrån så jag brukar ta med cykeln men det är lite böktigt att dra den med mig. Sabina säger att det är intressant att vägen sneddar genom kollektivtrafiken, att den har en sträckning som kollektivtrafiken inte har. Den rör sig diagonalt genom områdena. Att använda. Jag har kollat på SL igen, det tar lång tid att åka från Östberga, men inte så lång tid att åka från Brännkyrka kyrka.

Jag ska bestämma vad som är min stora struktur - visuellt och text, det är här som jag ska ha skärpan. Här har jag lite svårt att förstå, är den stora strukturen ungefär det samma som upplägg, vad arbetet ska sluta i för produkt? Vad det egentligen handlar om?

Vad finns implicit och explicit, historia, lager

(implicit - inte klart utsagt, underförstådd, omedvetet, tyst outtalad kunskap. Explicit - uttryckligen, tydliggjort, att vika ut, synliggöra, sagt öppet i klara ord)

Vad är det bärande och vad är buret

Det invikta i landskapet, var det är invikt

Modell - mobil. Jag kan se den framför mig, verkligen rolig att göra men jag är rädd för att det är ett för stort arbete.

Modell av rummen

Fort, billigt material

Teckna modellen, skriv om sträckan.

Träna på att tänka på flera aspekter av vägen:

Gestaltning av sträckan i form av tempo, öppning, förtätning, materia och luft, t.ex. med tråklossar.

Explicit, implicit, vad som är dolt och vad som manifesterar sig.

Kan få uppslag till intressanta diagram av detta.

Diagram är förenkling.

Edward Tufte - Visual environment.

Diagram för text, fenomen.

Klippböcker. Sabina samlade material i mappar som blev pärmar och sen hade hon en väska full med material som hon bar runt på.

Göra sträckan. Visa på tidsepokerna, hur de ockuperar sträckan.

Pröva genom att sortera bort.

Jag tycker att det skulle vara fint om modellen, eller det sätt jag visar sträckan på skulle var alldeles för lång, så att den blir otymplig. Jag tycker att det är lite otympligt att välja en så lång sträcka som område att undersöka och det skulle vara roligt om det kunde speglas i presentationen. Att man t.ex. skulle behöva förflytta sig för att kunna titta på alla delar. Kan vara en lång modell eller en lång illustration som man viker ut.

Jag tycker om böcker. Kanske att det ska vara en bok. Jag tycker om papper, med olika struktur och tjocklek.

Sabina fick en kokbok av sin pappa som var sorterad på ett sätt så man kunde välja en från förrätt, en från huvudrätt, en från efterrätt. Jag tänker att olika papper kan visa olika tids lager, tunna papper lager på lager. Under formlära ett skrev vi ut metamorfosövningen på ett transparent papper, teckningarna flöt ut lite, det blev vackert.

Formatet, liggande eller stående? Stående, som en gammal kassabok. Jag tänker vägen som sträcka framför och bakom mig.

Peter har tittat i en bok på morgonen, han går hem och hämtar den. Atlas över avlägsna öar. Öars som författaren aldrig har varit på och som hon aldrig kommer att besöka. Hon beskriver öarna, livet på dem och har gjort en liten karta över varje ö. Det är en vacker bok. Blå, grå, vit och orange/gul. Texten är också fin.

Jag tycker om att man kan bläddra fram och tillbaka i en bok. Alla röda sidor kan höra ihop med ett tidslager, då kan man läsa alla röda sidor för att få t.ex. medeltiden eller läsa om en plats och då läsa alla sidor till den platsen, och få alla lager som jag hittat om den platsen. Sidorna behöver inte komma i samma ordning för varje plats. Kan fungera på många andra sätt också.

Nedslag längs sträckan. Vad finns där som strålar utåt och påverkar någonting.

Man kan säga att de platser jag tittar på längs sträckan är rester. Under bron är en restyta utan planering. Allén är en restyta, en lämning, bredvid går en asfalterad gång och cykelväg som används mer. Ytan vid tvärbanan är en yta som blivit glömd i planeringen, ett litet glapp. Slätten är en lämnad yta, här planeras ingen bebyggelse, på planerna byggs det bredvid och runtom men inte här. Under går södra länken, kanske de har ett samband, att denna yta måste lämnas p.g.a. tunneln? Den nedlagda motorvägen är en rest av en infrastruktur, den möter resten Göta landsväg och en gammal pilallén med osäker ursprung, tre tiders vägar möts, alla rester. Brännkyrka kyrka kan möjligen ses som rester, resterna av människorna som levat i detta område ligger begravda där, som Årstafrun. Hon bodde på Årsta gård och Årsta fältet var hennes ängar. Startpunkten, slussbron, kan jag inte få att passa in, det är inte riktigt någon rest.

Inledande text

Ta mig fram till samtiden.

Hur det gamla och det nya påverkar varandra.

Inte röra mig kronologiskt utan sätta det i relation till varandra.

När händer det någonting - göra den strukturen.

Vilken typ av händelse

Så här ofta tilltalas jag av platser/händelser

Anledningen till hur jag förklarar varför jag valde just dessa punkter.

Peter undrar hur många nedslag jag tycker att det finns längs vägen, jag säger 11-12. Banta ner till sju. Rom, Konstantinopel.

Jag försöker beskriva vilka dessa punkter är.

Vissa platser visar upp sig.

Definiera vad som tycks bilda gränserna, hur de är länkade.

Fokus på punkterna.

Transportorten mer beskriver platsens karaktär.

Skala av och förenkla - som du kan greppa.

Formulera någon tanke så att du kan greppa hela sträckan.

När jag beskriver - välja några aspekter att skriva om.

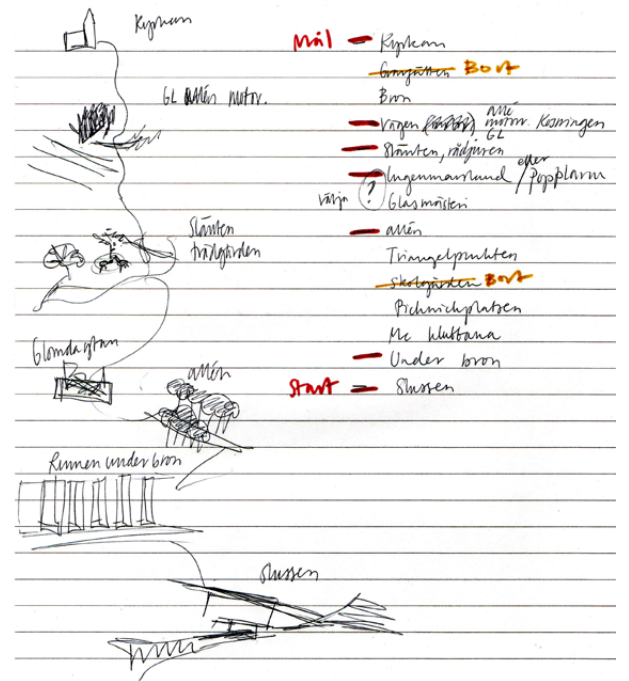
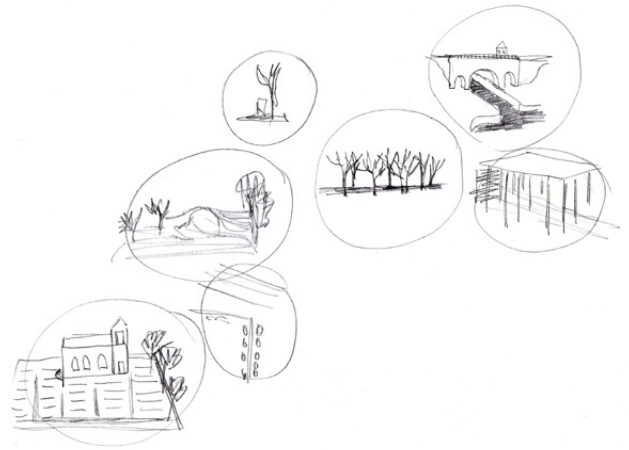
Inte för många aspekter på varje plats - fokusera på dem.

I Atlas över avlägsna öar har hon valt öar, kanske för att hon inte kunde resa från Östtyskland och upplevde det som en ö. Hur väljer jag punkterna längs vägen?

Under bron	slussbron	grupp med mestan stölar och gullarna sluss kvarnrestar
	Brannmet	Södermarken under bron sannsländet
Beddoid bron	Mc Klubbarna	grunda busen
	Plasering	bänkar grill utskjutnings
Skulpturen		
Vägs med Järnhusstrången		triangelpruntet kärnan område
Gripshagensparken		Parkens allén
Bråderiprom		
Lindespark		Glasmassen, vetenmär
Poppel		
Statistiken		längs ysta, träd, byg, skulpt
Längs med Järnhusstrången		
Slånten		Hembygd trädgård Rådgården braut
Linde		miljöprogrammsområde, ordnat
bränna motströmmen		ser bäst
bl		Mc allén, källaresterna fältet kärna i fältet Göten Rungbyplanen
Östergatan		Gropfältet Stenen Utsiktstegen
Liseberg		nåa område
Brännkyrkan kyrkan		Kyrkan, graven, utskjut Höll ting

- Tidligt namn
- Historisk lämning
- Hittat något försvunnet
- Möjligtvis aktivitet
-
-

Resten
aktiviteter
karakteristiska
samma förhållningar

Jag väljer ut sju platser på sträckan att undersöka. Jag kommer fram till Slussbron, under stora bron, allén, oplanerade ytan, slånten, dr vägresterna möts och Brännkyrka kyrka

Slussbron

Under stora bron

Allén

Oplanerade ytan

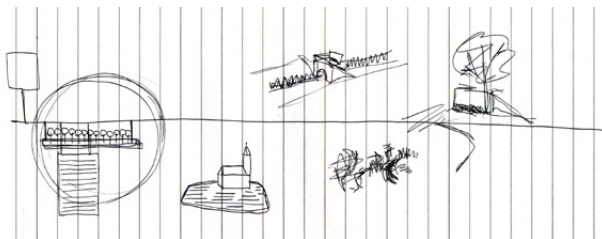
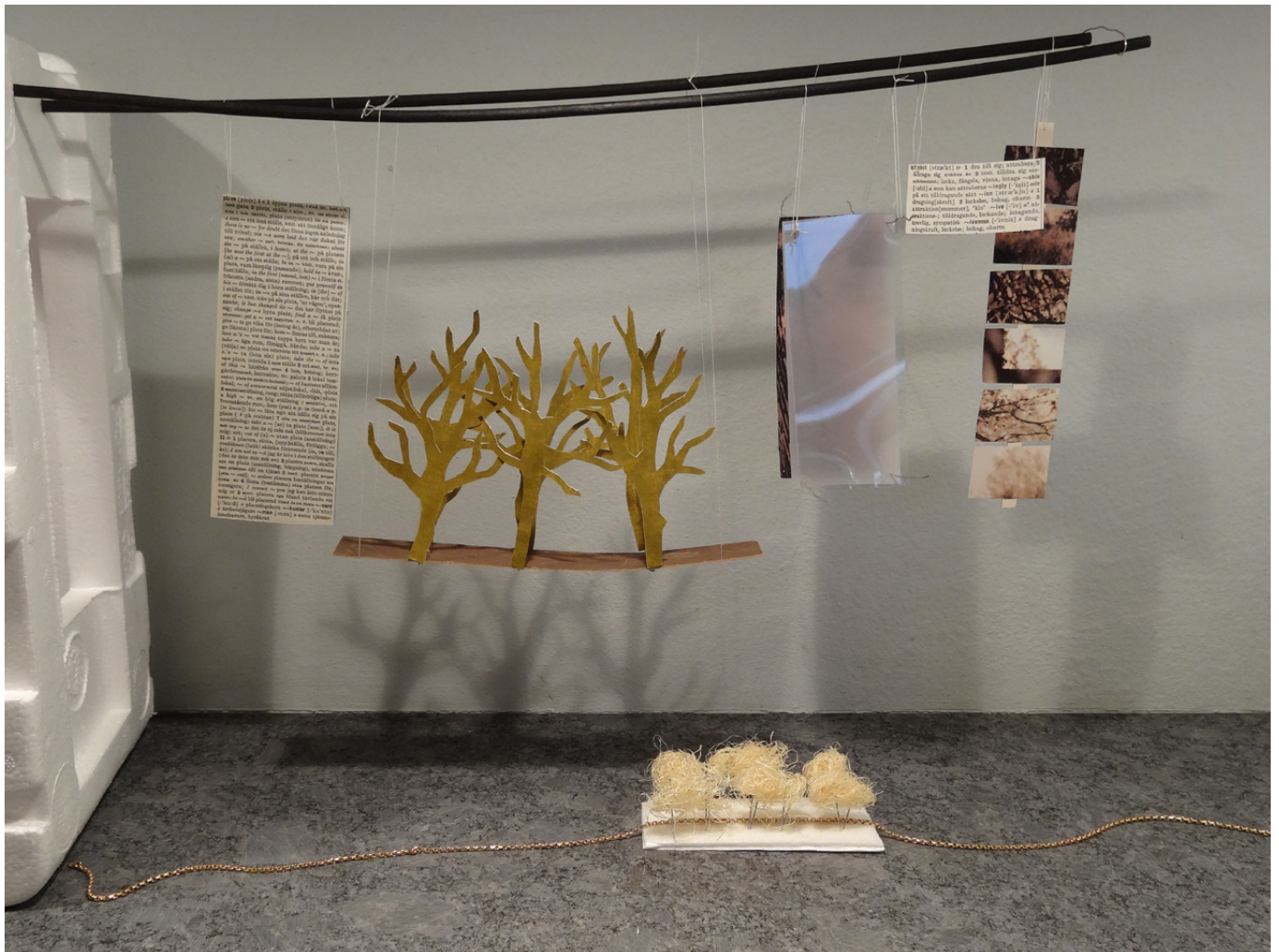
Slänten

Mellan Valla och Årstafältet möts tre reser; Göta landsväg, en allé med pilar och en motorväg.

Brännkyrka kyrka

Jag gjorde ett test på hur modellen kunde se ut, det är en modell av allén. Guldkjedjan symboliserar vägen, som länken genom tiden. Den lilla vita är modell över platsen, de gröna träden är en illustration, bredvid de gröna träden hänger tre lager av tid ovanpå varandra, man kan ana vad som följer sig bakom. De sex bilderna är atmosfärsbilder från platsen. En text kan var en berättelse från platsen och en en beskrivning av en stämning.

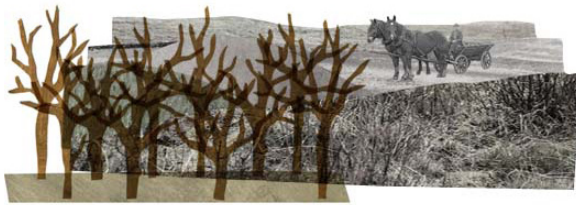
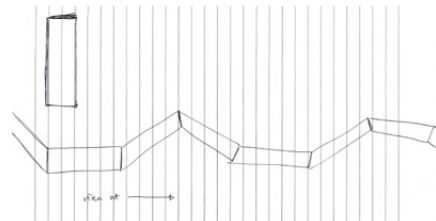
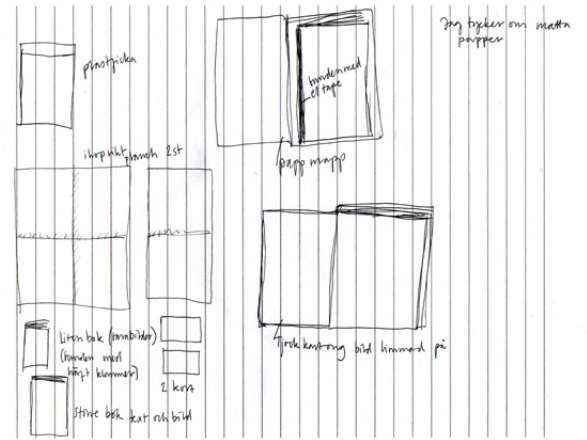
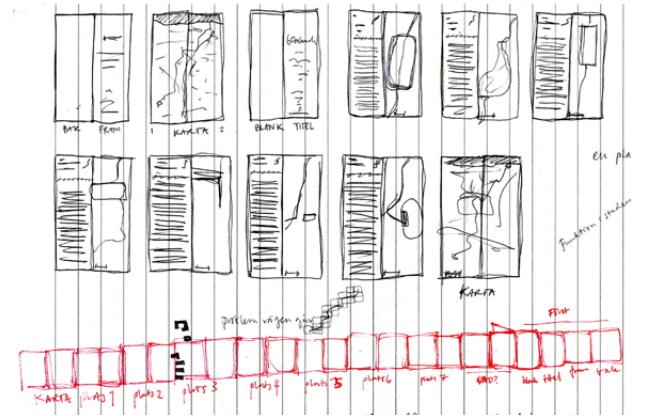

Illustration av hur åkermarken planteras med allé och staden byggs

Jag funderar på hur boken skulle kunna se ut. Jag tittar på böcker på Konst-ig och Moderna museet. Jag tycker om tanken på att boken ska vikas ut och bli otympligt lång.

Jämföra platserna. Det är då det kommer börja bli intressant säger Peter.

Viktigt att jag hittar den primära strukturen.

I bakgrundsbeskrivningen där kanske parken, infrastrukturen kommer in.

Vissa platser punkt. Visa det som famnar dig. Tydligt centrum eller tydliga gränser.

Välja sätt att illustrera där nyanserna blir viktiga.

Till på fredag:

Vad som har hänt

Mötet - sammanfattning

Hur jag har tänkt att jag ska vidare

Vad som har hänt

Jag har läst och samlat på mig anteckningar om: plats, område, rums (place, site, space), mellanrum, det plats specifika inom konst och landskapsarkitektur, att hitta - vardagligheten, vandra (som förflyttning och som konstnärlig metod så som Cardiffs walks), kartan, hur området växt fram från stenålder till idag, Göta landsvägs historia, gamla kartor och bilder från området.

Jag har gjort några egna vandringar längs vägen, fotograferat, påbörjat beskrivningar av sträckan och platserna, antecknat om processen.

Hur jag har tänkt att jag ska vidare

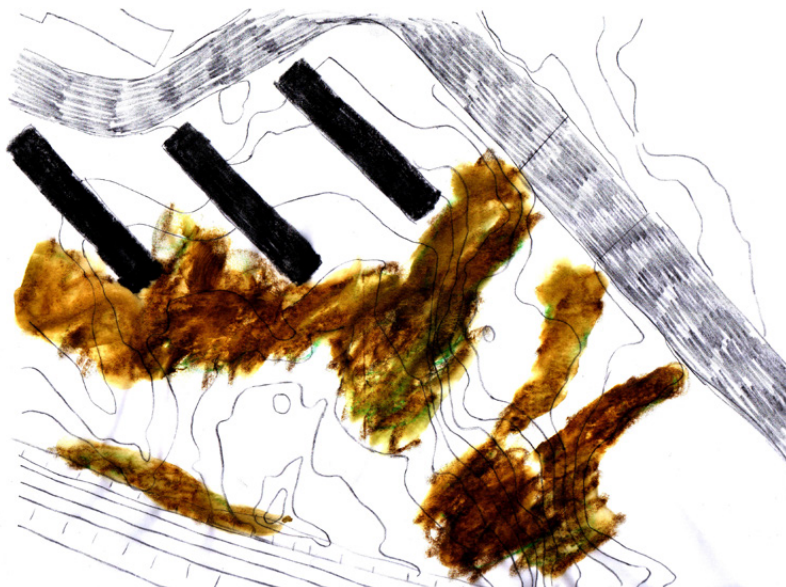
Jag tycker om tanken att arbetet ska bli en bok. Emelie säger att hon kan hjälpa mig med tips och råd. Jag har inte sett den bok hon gjort tillsammans med Katja men den låter fin och bra. Idag var jag på moderna för att lämna tillbaka några böcker och då tittade jag i bokhandeln där. Det går att göra böcker på många olika sätt. Jag har gjort några skisser på förslag.

Jag ska bygga snabba, enklare modeller för att undersöka vägen, jag ska använda modellerna för att beskriva platserna och sträckan. Jag har gjort ett första utkast på en idé som jag fick. Jag tycker om den.

Bygger modell av riskorn

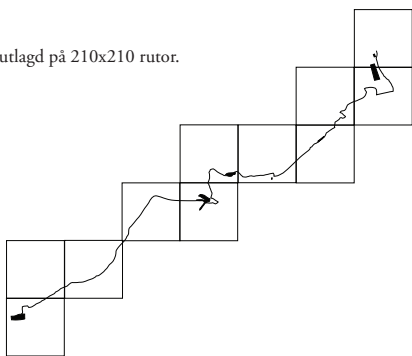
Riskornen symboliserar hur jag upplever platserna som horisontalt och vertikalt rum. Kornen ligger bredvid varandra då rummet är plant, icke omslutande och ligger på hög när rummet är omslutande, med en höjd.

Jag funderar på gränser och rum

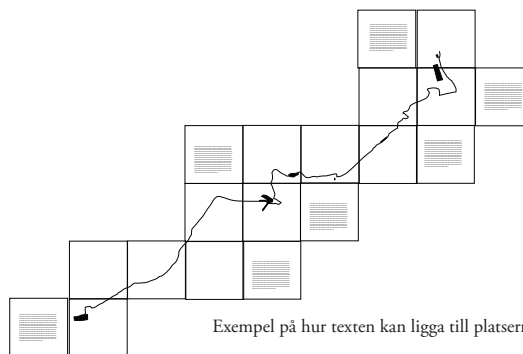

Slänten

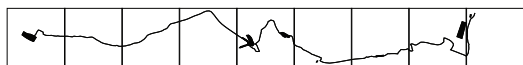
Vägen utlagd på 210x210 rutor.

Vägen som den går enligt kartan med norr uppåt

Exempel på hur texten kan ligga till platserna

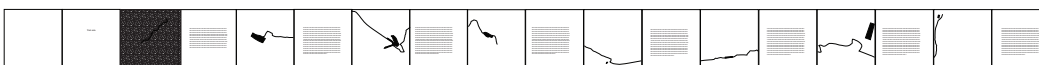

Vägen vriden så att den kan få rum inom en rak

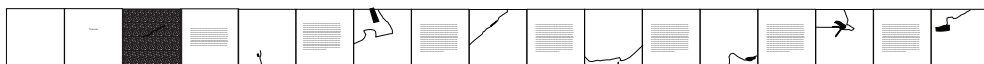
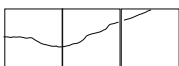
bok

Titelsida, karta där hela vägen syns i sitt sammanhang, platserna och vägen med text mellan, texten kan vikas in så att man kan titta på bara vägen.

Text och bild, ett uppslag per plats, den biten väg här under blir då över.

Text och bild, ett uppslag per plats, med norr uppåt, blir inte en väg när man lägger ut boken. Dessa bitar av vägen blir över.

Jag provar att lägga ut vägen på en lång bok.

Bron har tydliga gränser, jag ser var den börjar och slutar. Gränserna utgörs av räcken på sidorna och av smala hålrum där bron och vägen möts. Det finns ingen omslutande struktur. Rummet är öppet och har en tydlig visuell kontakt med staden runt om. Det jag har fötterna på sträcker sig vidare framåt och bakåt och är del av infrastrukturen men under finns det ett tomrum. Vattnet under mig har kontakt med Mälaren och Saltsjön.

Under den stora bron finns en vägg med öppningar som berummet form. Framför väggen (som är del av bron) ligger en remsa av grus, marken är plan. Där marken börjar slutta bildas en annan gräns för rummet. Bron skapar en gräns för vad rummet under bron är. Rummet är högt. Rummet har liten visuell kontakt med staden runt om.

Alléns rumslighet skapas av träraderna och vägens lerighet. Marken är den gala vägen, den sträcker sig bakåt in i parken, framåt tar den slut där träden slutar. Rummet är ganska högt då träden är stora. Väggarna är luftiga och det finns en visuell kontakt med omgivande park och vägnätet.

Ytan vid Linde station skiljer sig från de andra då den utgörs av en mental form i mitt huvud, eller en tom yta i planmosaik. Den tillhör staden men den är inte planlagd och den ingår inte i den skötsel som upphandlats. Här har slyt fått växa sig till träd, här ligger gruset kvar året runt och högen med kvistar städas inte undan. Det finns inte någon rumslighet men det är intressant att det kan bli den här typen av rester.

Slänten ligger i en söderslutning men träd och berg som rumsskapande element. Det skapas en skål form. Landskapets form skapar rumsligheten. Gräset är högt och det känns vilt, här bor det rådjur och växer fruktträd. Gränsen är tydlig mot tvärbanespåret, annars är gränserna mer flytande då den inte utgörs av någon skarp form.

Mellan Valla och Årstafältet möts tre rester; Göta landsväg, en allé med pilar och en motorväg. Rumsligheten i allén och längs Göta landsväg är omslutande, höga träd och buskar skapar väggar och riktar uppmärksamheten inåt. Motorvägen är öppen och har kontakt med staden lång väg.

Vid Brännkyrka kyrka skapas rummet av kyrkogårdens utsträckning, den är muromgärdad och ligger på en höjd. Grus-

gångarna, gravarna och träden. Kyrkobyggnaden ger ett slutet rum. Den visuella kontakten med det omgivande landskapet är tydlig men det finns bara en öppning.

Nu är det en som inte passar in. Alla utom en har en tydlig rumslighet, och man kan vara i dem. Den som inte passar in har en implicit form men är inget rum man kan vara i.

Tre vägar, Göta landsväg som historisk väg, Göta landsväg som rest i dagens stadsrum, min väg genom ex-jobbet, vävs samman till illustrerad bok.

SAMMANFATTNING:

Jag har min andra handledning i Malmö. Jag ska bestämma vad som är min stora struktur - men jag förstår inte vad min stora struktur är.

Jag bestämmer att jag vill att arbetet ska bli en bok.

Vi bestämmer att jag ska begränsa antalet platser till sju stycken.

Jag funderar vidare på mina platser, jag ser att de alla är rester av olika slag. Jag börjar undersöka platserna och funderar på gränser och rum.

19-25 november

Kapitel i boken:

Bakgrund

Mål

Syfte

Begreppsdefinition

Rum

Plats

Mellanrum, glapp, icke-platser - rester
Platsen i rummet

Metod

- Låna från konsten
- Gå
- (Karta)
- Fotografera
- Bygga modell (vägen, platserna)
- Diagram

Vägen

- Passerade karaktärer, strukturer

Historia

- Tidslinje
- Landskapet skapas
- Vägen
- Lämnningar, boplatser, gravar
- Vägen i ett föränderlig landskap

Platserna

- 7 rester, mellanrum
- Form, rumslig utbredning (inte objekt)
- (definieras av) Kontakten med omgivningen, platsen i rummet
- Atmosfär - hur är det att vara här
- Beskrivningar från när jag går
- Foton från vägen
- Gå (Vandra (från när människan var ett vandrande folk, nomadiska kartan, Aboriginernas songlines, vandring inom konstnärliga praktiken)
- Biologisk mångfald (städande, röjande - hur det jag lärt mig inte fungerar i praktiken)
- Varaktigt övergivet
- Boken om platserna
- Varför jag gjorde så, varför sju platser, vad jag visat, varför jag visat det, vad det betyder, hur jag skulle kunna gjort annorlunda.
- Utvärdering.
- Sammanställning av process, vecka för vecka (vad jag gjorde - vart det ledde mig - hur jag tänker om det)
- Jag söker information om platserna på internet. Jag söker ef-

ter gamla bilder och information som deras historiska ursprung, vad som fanns på platsen innan, hur platserna ska utvecklas i framtiden. Jag hittar lite om Tullbron och om Johanneshovsbron. Allén är från 1800 talet enligt parkplanen. Glappet kommer bli planlagt då området längs med Johanneshovsvägen bebyggs. Slänten kommer delvis bebyggas. Pil allén har okänt historisk ursprung enligt utredningen för Årstafältet och finns inte med på nya planerna. Brännkyrka kyrka har jag lite information om.

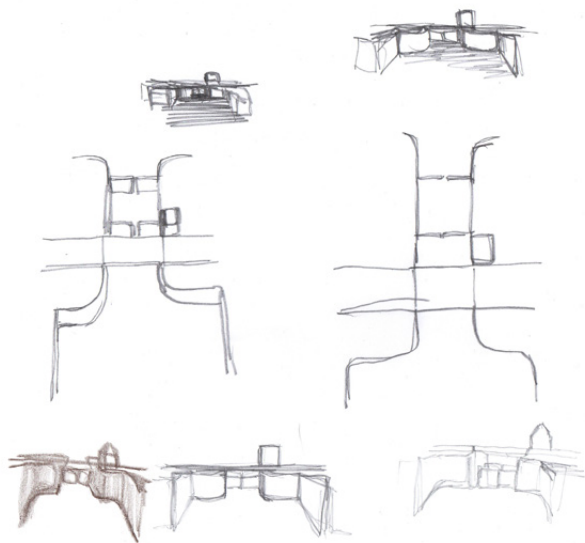
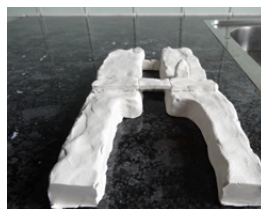
Jag tycker att det är otroligt jobbigt att göra ex-jobb ibland. Det här borde ju vara en fin och härlig tid, jag får göra vad jag vill, hur jag vill, det kommer antagligen inte hända igen men mest känns det ändå jobbigt och gör mig orolig.

Jag skulle bara vilja köra på nu men jag vet inte med vad.

Jag ringer Barbro Århem. Vi pratar om Tidens väg som hon har jobbat med i Spånga Tensta. Vi pratar om varaktigt övergivet. Hon säger att en del av Göta landsväg har fått fornlämningsstatus då den har varit varaktigt övergiven som landsväg, på så sätt har den fått den märkningen även om den används i dag. Hon tycker att Valla å har fått för lite uppmärksamhet, det var ett viktigt vattendrag förr. Valla å var livsnärven och mycket viktig för bebyggelsen i området. För ett par år sedan gjorde man i ordning den del som passerar Årsta gård och har sitt utlopp i Årstaviken. Sedan medeltiden fanns där en kvarn. Vi pratar om Göta landsväg i nya planerna för Årstafältet. Att den ska ha företräde då den korsar andra gång och cykelvägar, att den ska ha fortsatt fornlämningskydd. Barbro tipsar om Årstafruns dagböcker, de ger en bra stämningsbild om hur det var i det här området under 1700 talet. Jag frågar om allén i Grynkvarnsparcken och får två namn som arbetar med parken för tillfället. Barbro är verkligen trevlig.

Jag bygger modeller i lera. Jag bygger platserna från minnet.

1. Slussbron. Kajkanterna, slussen, lilla huset, bron.
2. Under bron. Bropelarna, bron, slänten, väggen med hålrummen.
3. Allén. Träden.
4. Glappet. Muren, sluttande backen, grenarna, trädet.
5. Slänten. Bergsknallen, slutningen, eken, äppelträdet, träden.

Slussbron

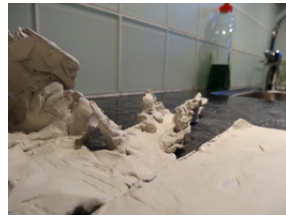
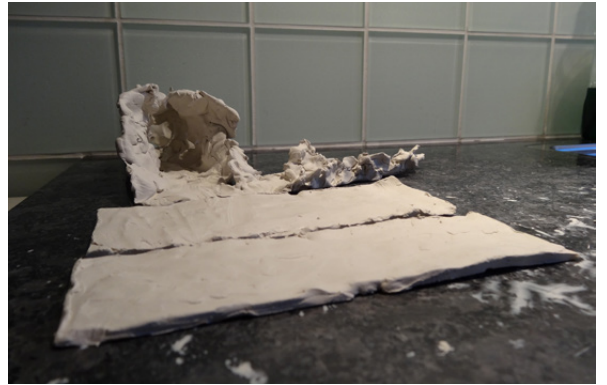
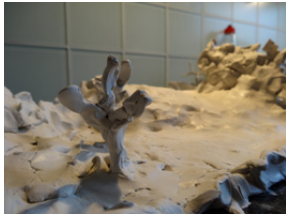

Under stora bron

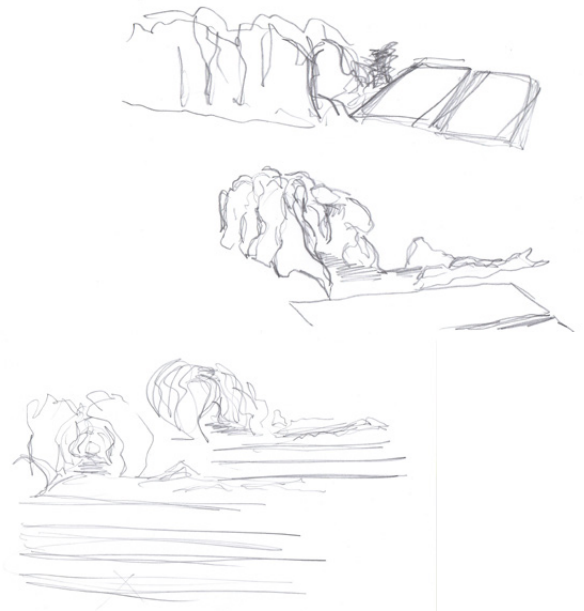

Allén

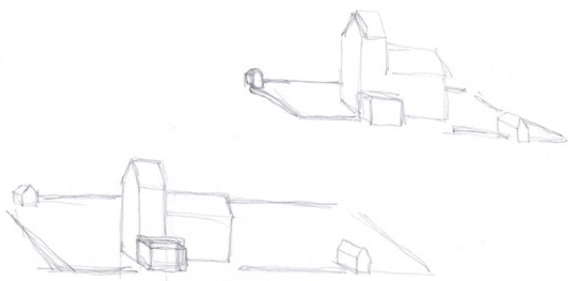
Oplanerade ytan

Slänten

Väg rester som möts

Brännkyrka kyrka

6. Vägarna. Allén, landsvägen, motorvägen. Pilarna, buskarna, asfalten.

7. Kyrkan. Kyrkobyggnaden, små husen, muren, häcken. Jag tycker att nr. 6 är svår. Det är inte en plats, mer en korsning. Jag skulle kanske byta den, men jag vet inte mot vilken plats. Skulle möjligen bli mer som en plats om jag valde en av de tre vägarna men de är väldigt långa. Korsningen, där vägarna möts ganska kan vara en plats men den är svår att greppa som form. Nr. 4 blev förvånansvärt tydligt. I nr 5 är det en landskapsform som skapar rumsligheten. Du märker den inte om du inte går ner i sänkan. Jag undrar hur rådjuren har hittat hit. Kanske längs tvärbanespåret eller från Årstafältet.

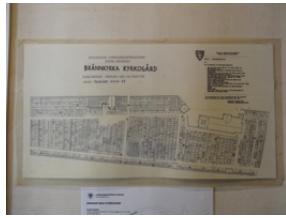
Det tar tog tid att bygga modellerna, och de blev inte särskilt bra och det var svårt att rita av dem. Jag tittade inte ordentligt. De hjälpte mig att se vilka delar som jag tycker är viktigast på varje plats, hur platsen kan förenklas till bro, pelare, träd, slänt osv. Jag kanske skulle göra ännu enklare modeller.

Jag gör en modell av hur en bok skulle kunna se ut. Jag har svårt att motivera varför jag ska göra en fin bok av dessa platser. Om boken innehöll sju fina berättelser och bra illustrationer kanske det kan vara motiverat men något sånt har jag inte att erbjuda. Platserna kanske kan vara intressanta, antingen som plats att vara på eller som form/rum i staden, eller som fenomen; sparat, glömt, överblivet, oplanerat. Men ska det verkligen ha en egen bok?

Jag kanske ska göra mer som en tidning. Först tänkte jag att jag skulle göra en mindre bok som var noggrann och fin och en separat uppsatsdel. Jag tror det blir bättre om jag gör ett dokument, många delar hänger ihop. Med tidning menar jag att det ska var många bilder och inte för långa texter, så att man orkar ta till sig vad jag skriver.

Jag åker till brännkyrka kyrka. Det har blivit kallt nu, jag ramlar med cykeln, vägbanan är hal av ett tunt lager is. Jag går in i kyrkan, en kvinna spelar orgel, det är varmt och luktar kyrka. Stearin. Jag sätter mig en stund.

Jag har inte haft en så bra arbetsvecka. Det har mest känts svårt. Jag vet att jag borde bestämma mig nu. Att det är viktigt att jag hittar min stora struktur men jag kan inte tyvärr. Jag ska jobba med texten några dagar nu och se om jag kommer på

Brännkyrka kyrka

någotting.

SAMMANFATTNING:

Jag skriver ner vilka delar som ska vara med i boken och prövar hur boken skulle kunna se ut.

Jag bygger lermodeller av platserna och tecknar av dem.

Jag letar efter gamla bilder och annan information om platserna.

26 november - 2 december

Jag arbetar med texten och böckerna.

3-9 december

Till Marta!

Du har bestämt dig för sju platser på sträckan som ska beskrivas och sedan jämföras med varandra. Jag föreslår en strategi som innebär ytterligare en hierarkisk uppdelning. Av sju platser skulle fyra platser kunna vara "moderplatser" (dessa skriver jag nedan med versaler). De tre återstående platserna mellan "moderplatserna" kan definieras som "satellitplatser" (gemener).

"SLUSSBRON" — "under stora bron" — "ALLÉN" — "oplanerade ytan" — "SLÄNTEN" — "rester som möts" — "BRÄNNKYRKA KYRKA".

Satellitplatserna kommunicerar dels sitt eget innehåll men också både likheter och olikheter med moderplatserna. Satellitplatserna kan ses som kommunikationslänkar som förbinder moderplatserna på hela sträckan med varandra och bildar ett sekventiellt flöde. Moderplatserna betraktade solitärt, vertikalt, är som frusna lager, segment av tid, historia, samtid, (kulturlager). Via satellitplatserna kan du jämföra moderplatsernas egenarter med varandra, (horisontal läsning).

Nyckelord kan vara: forntid, samtid, och framtid. Hur koordi-

neras dessa begrepp mellan och i platserna, (horizontal och vertikal läsning)? Vilka är de gemensamma nämnarna för platserna, vilka är skillnaderna? Vad kan tänkas hända med platserna i framtiden?

En bra inspirationslitteratur för visuell kommunikation är Edward R Tuft, *Envisioning Information*, (du fick fel titel av mig vid handledningen).

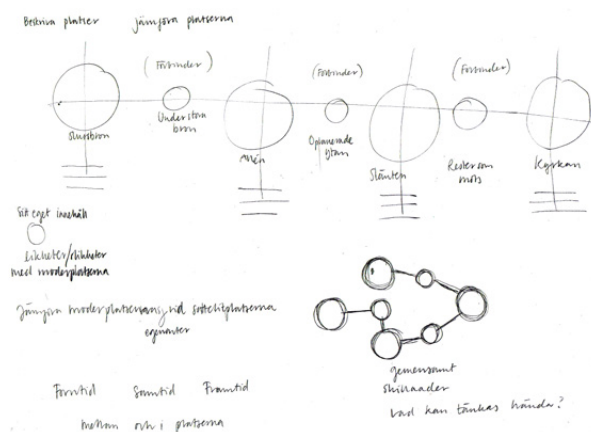
Hälsningar
Peter

Det har snöat och blivit riktigt kallt så snön ligger kvar. Jag ville gå längs vägen för att se hur den såg ut i vitt och om några nya spår gick att upptäcka. Vid bron stod peabs plog bilar redo med motorn igång. Jag gick ner för backen och under bron genom tunneln. Från andra sidan blev det en fin bild med alla bronarna och det svarta kalla vattnet. Jag gick upp för trappan och vidare in under bron, det är alltid lite annorlunda här varje gång, sakerna har flyttats, kanske använts. Stegen av trä låg här uppe idag. Vägen blev väldigt fin i snö och solsken. Allén var svart vit, det blåste när snön föll så stammarna är vita på ena sidan och svarta på andra. Planerings glappet såg lite ut som en hög, sly och grenar översnöade med ett tjockt lager snö. I slänten hade de åkt pulka, det var ett roligt spår. Jag trodde inte att den här slänten användes mer än att några promenerade igenom, och rådjuren. Jag ser många spår av djur och träffade ett rådjur, det har fått vinterpäls nu, är alldeles fluffig. Motorvägen ser mer ut som ett fält, det spännande försvann när snö lagret gömde vägbanan. Jag fotar allén och vägen men det är så kallt. Jag har ont i fötterna och kylan sprider sig upp längs benen så jag avbryter och åker hem. Läser på smhi att det är -14 ute idag.

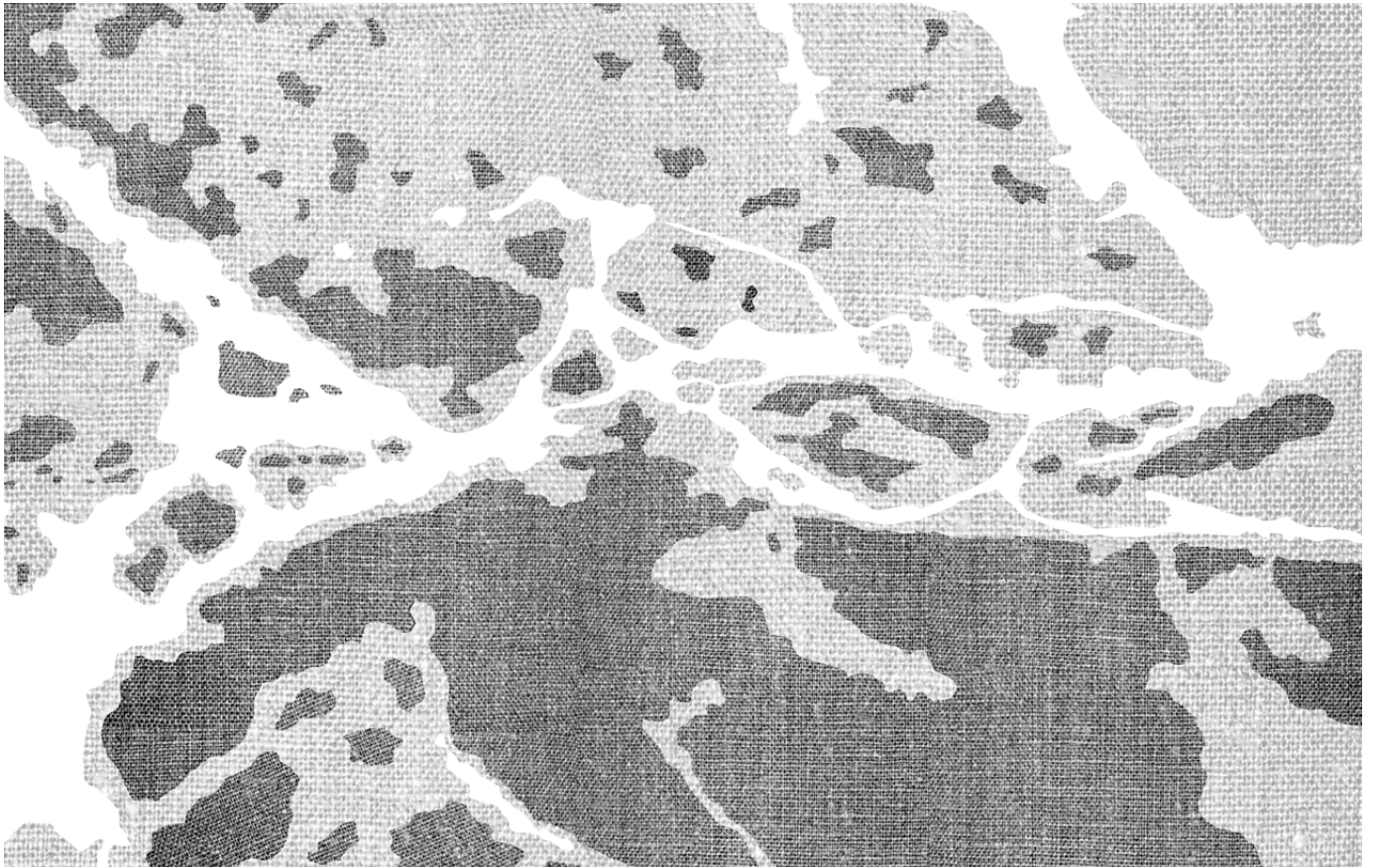
Jag tänker att arbetet blir i bok form. Små böcker så att de kan tas med om man vill gå längs Göta landsväg och läsa samtidigt som man går och tittar på platserna.

En bok kommer innehålla vandrigen, från Slussbron till Brännkyrka kyrka. Alltså sammanhanget. Här skriver jag inledning, min metod, och blandar vandrigen längs vägen (hur man ska vika av, stanna, titta till höger osv) med det jag hittat om vägen och omgivningarna och det jag läst.

Jag skulle tycka om att sträckan presenterades delades in i 22 kartbilder, där jag berättar om någonting som ligger vid sidan av

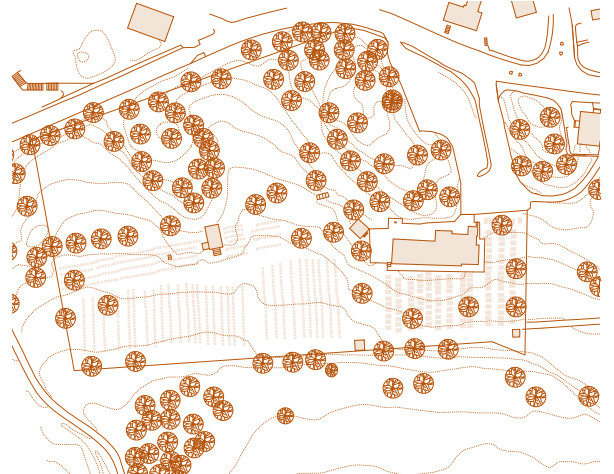
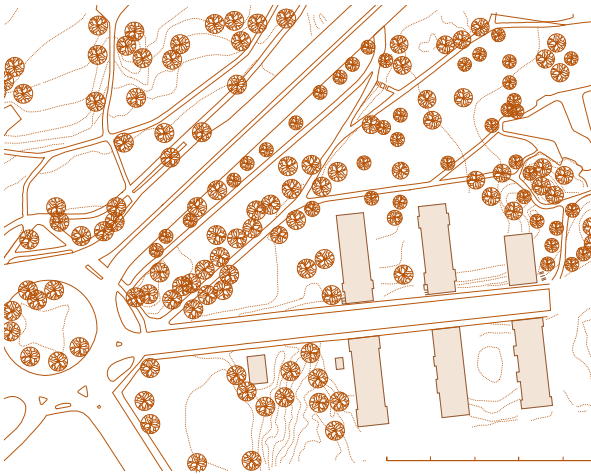
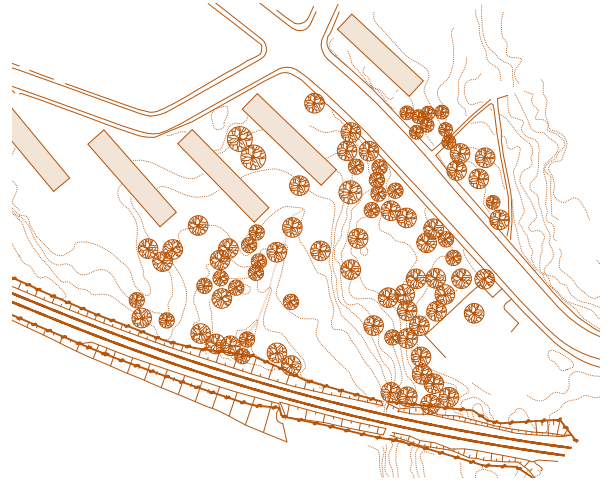

Ljusgrått är dagens vattennivå, mörkgrått är stenålderns vattennivå. Årstaviken var vid denna tid en havsvik.

Karta efter Landhöjningen i Stockholm stenåldern av Holger Ellgard från wikipedia

vägen. Men det kommer ta mycket tid att göra. Kanske kan göra det sist om jag får tid över.

I texten hänvisar jag till bok Slussbron, Allén, Slänten, Kyrkan när vandringen passerar dessa platser. När vandringen nått fram till kyrkan stannar jag. Här jämför jag platserna jag passerat och reflekterar över arbetet.

Slussbron, Allén, Slänten, Kyrkan får varsin bok/häfte, alla med samma upplägg så att de kan jämföras. Lite text, mest diagram. Slänten har jag som exempel men utan innehåll.

Hittills har jag möjligen material så det skulle räcka till inledningen, metod, och lite historia längs vägen.

Det jag har kvar är alltså att beskriva vägen, och omgivningarna. Göra kartor så att man kan se hur landskapet har förändrats. Tidslinje. Och Platserna. Berätta om och visa platserna och sen jämföra dem. Jag har alltså gjort ungefär en tredjedel nu. Vissa sidor, som t.ex. innehållsförteckning och tidslinje är sidor som viks ut.

Jag gör kartor över de fyra moderplatserna, prövar att använda endast en färg, det blir snyggt. Jag tycker inte att planerna säger så mycket, jag får jobba vidare med dem.

Jag åker till Stadsmuseet och läser i Enskedes hembygdsförnings skrifter. En man berättar om sin mormors kolonilott vid Bolidensplan. Jag läser i boken Brennikyrka sochen, här finns det mesta man kan behöva veta om socknens äldre historia.

På kvällen träffar jag Klara, Emelie och Erik. Vi äter vi middag hos Erik och sen går vi på lucia konsert i Engelbrektskyrkan.

Genom att välja ut dessa sju platser materialiserar jag sträckan.

Söker på Danelund, hittar liten text i bebyggelseregistret, riksantikvarieämbetet. Jag läser om kolonitrådgårdar i Stockholms översiktsplan.

SAMMANFATTNING:

Peter introducerar moderplatser och Satellitplatser.

Går längs vägen i snö.

Läser om platserna.

Jag tänker att jag vill göra en bok om vägen, en om processen och fyra tunna om moderplatserna, men jag vet inte hur jag ska få in satellitplatserna. Jag tycker att jag har ungefär en tredjedel

av arbetet klart.

10-16 december

Jag gör planer över moderplatserna.

Editerar bokens layout.

Ritar en karta av vägen och det man ser från vägen.

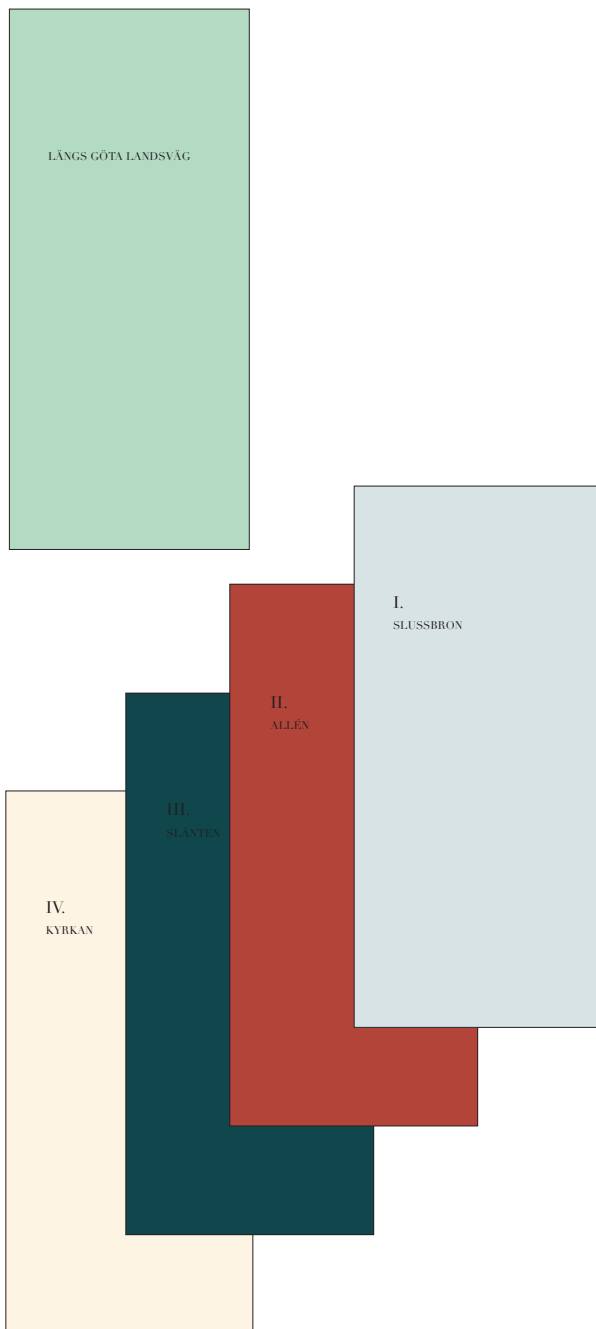
7-13 januari

När jag tittar på arbetet igen efter juluppehållet tycker jag inte att det är så dåligt. Det hänger ihop ganska bra och jag har ett relativt stort material att börja sätta ihop.

14-25 januari

Jag gör ett ryck med arbetet. Jag har bestämt att jag ska skicka in ett utskrivet exemplar till Peter och Sabina den 25 januari. Jag editerar min text, jag tar bort en del från den här processdagboken, jag har skrivit så mycket, mer eller mindre intressanta tankar.

Jag köper papper och kartong till böckerna, och bläck så att jag kan skriva ut här hemma. Jag har några sidor som ska ha ett annat typ av papper, någon sida har ett annat format, därför tänker jag att det är enklast att jag skriver ut hemma. Hela paketet med bläckpatroner går år och det tar otroligt lång tid, ungefär tio blad på trettio minuter. Jag hade tänkt att skriva ut två ex, ett till Sabina och ett till Peter men det skulle ta för lång tid så de får dela. Jag tycker det ser fint ut med de tre böckerna. Jag skriver ut små bilder och lägger in i plats boken som i Janet Cardiff boken. Jag var alltid så rädd att tappa ut de där bilderna när jag bläddrade i hennes bok, särskilt när jag läste den på tåget.

28 januari -3 februari

Emelie flyttar till Holland. Det blir tomt i hemmet.

4 februari - 15 mars

Jag börjar jobba hos Land arkitektur och låter ex-jobbet vila ett tag.

16 mars

Handledning i Malmö. Jag träffar Sabina och Peter på vårt vanliga ställe, Emricks café på St. Knuts torg.

På kuvertet som jag skickade arbetet i har Sabina antecknat, där står:

Jätte spännande! Så fint och välgjort!

Om man öppnar en av böckerna, behöver man då förstå att det finns eller inte finns en ordning? Att det finns tre?

Vi pratar om detta. Ett alternativ är att formalian är ett eget band. Det skulle underlätta läsningen då det blir lättare att hitta referenserna. Böckerna skulle även kunna vara nummerade så att det tydligt framgår vilken ordning de är tänkta att läsas i. Jag har skrivit dem med tanken att Längs Göta landsväg ska läsas först och platserna efter, processdagboken tänker jag mig att man kan läsa parallellt. Sabina säger att när man öppnar Längs Göta landsväg så blir man introducerad till arbetet, det finns en liten hälsning. Jag skulle kanske kunna ha dessa blad i alla böckerna.

Layout - öka lite i innermarginalen, ca 2 mm. Ska kolla med Tomas hur jag gör det, behöver jag räkna om allt? Minns inte hur jag gjorde nu.

Box-skivomslag. Böckerna skulle behövas hållas samman av ett hårt hölje. Peter vill gärna att man ska dra upp böckerna.

Frågeställning - Metametoden. Nu står det ingenting under titeln Frågeställning. Vi pratar om at jag kan skriva hur jag arbetat förutsättningslöst, att jag velat undersöka en sträcka, lära

mig om platsbegreppet.

Markera titlar på något sätt i layouten? Kanske även källan, och begrepp. Begrepp som as Found behöver markeras, göras kursiva?

Alla gubbar och gummor - rubrikerna. Fotoalbum, "Guidebok till Rom", "Vi var i Rom berättelser"

Martapersonen har upplevt något. Skriv hur referenserna relaterar till varandra - gör koppling till mig, till varandra, till Cardiff.

I place, site, mellanrumdelen så faller landskapskonventionen bort - kanske kan de här ligga på samma ställe, eller är uppdelningen tänkt? "Plats" är mycket mer löst hängande än "mellanrum" som funkar fint.

Först din röst (högst hierarki) sedan referenserna som stöttar dig, att andra har tänkt som du. Stapla referenser.

Jag ska skriva på det här sättet i formaliadelen, här ska även plats, site, mellanrum in.

Jag ska skriva om place, site, mellanrumdelen, skriva texten som min berättelse och ha referensernas text under. Jag ska inte bara skriva hur någon annan menar utan också hur jag har använt det i min egen studie. Hur har de bidragit, fått mig att tänka, störande eller berikande hur de skriver, vad menar de? Nu är referenserna som stapling, som bilderna, min uppgift blir att skriva bildtexten.

Arbetet behöver ett ordentligt metodkapitel. Förtydliga, hela arbetet har en process och en metod, vandringen har en metod.

Metareflektera. Det skulle vara bra om jag kan se att samtidigt som jag har hållit mig längs Göta landsväg har jag även hållit mig inom... beskriva hur jag håller mig längs en fåra.

Det skulle vara bra om jag kunde ge texten till någon som kunde göra en ordentlig korrekturläsning. Peter förslår Paul Nilsson eller Måns Holt Ekstrand. Jag känner inte dem.

Det jag ska göra nu är att ge arbetet lite mer stadga och stabilitet. Få ordning på referenserna. Metareflektera på alltihopa.

23 mars

Jag renskriver mina anteckningar från handledningen. Jag går igenom böckerna och tittar på det som Sabina kommenterat. Jag gör en planering så att jag vet hur jag ska få ihop de sista veckornas arbete.

29 mars -1 april

Jag arbetar med avsnittet om plats, rum och mellanrum.

Jag har svårt att få ihop arbetet så att alla delar passar där de ligger. Så som jag har skrivit plats, rum och mellanrum nu särskiljer sig stycket för mycket från de andra. Jag tror även att man som läsare får ut mer av det om det skulle ligga senare, efter vandringen och platserna.

6-7 april

Jag skriver ett ordentligare metodkapitel.

En eftermiddag när jag cyklar till Tomas tar jag vägen via Årsta, hela den nedlagda motorvägen har förvandlats till ett snöupplag. Jag ser en råtta. Några småkillar leker med en kundvagn, de har kört fast i leran.

13-14 april

Jag behöver editera min arbetsplan. Det var liet för invecklad, jag förstod knappt själv vad jag hade tänkt att jag skulle göra. Jag behövde även justera tidsplanen eftersom jag redovisar nu i maj i stället för i februari.

Snoupptag på rester som möts

20-21 april

Jag skriver reflektiondelen. Det är svårt att sammanfatta och reflektera på så många veckors arbete.

27-28 april

Jag fortsätter med reflektionsdelen.

1 maj

Skriva ut vissa sidor hemma. Planer, foton.

4-5 maj

Sätta ihop böckerna. Skicka till Alnarp

9-12 maj

Förbereda presentation och inläsning av annan students arbete

18-19 maj

Förbereda presentation och oponering

23-24 maj

Presentation

Sammanfattning av veckornas arbete:

Den första veckan funderar jag mest på vad jag vill göra. Jag kommer fram till att min process, röra mig i landskapet, och platsanalys på något sätt skulle vara roligt att undersöka. Jag vet inte på vilket sätt eller vad jag vill att själva arbetet ska bli. Jag tycker att jag rör till det lite för mig, jag förstår inte själv vad jag menar.

Andra veckan börjar jag läsa och bestämmer mig för att låna vandring som strategier från konsten för att undersöka en sträcka.

Tredje veckan läser jag.

Fjärde veckan känner jag mig vilse. Jag hittar ändå mellanrum som något intressant att undersöka. Jag kommer även fram till att gå fungerar bättre än att cykla.

Femte veckan har jag handledning och kommer fram till att jag ska ta den historiska vägen Göta landsväg som form att följa för att titta på samtiden. Jag ska hitta platser att jämföra med varandra. Jag börjar läsa om Göta landsväg och Brännkyrka socken.

Sjätte veckan börjar jag gå längs vägen. Jag känner mig lite osäker. Jag tänker att jag ska fokusera på platser och funderar på vilka jag ska undersöka och jämföra. Jag tänker att vägen kan bli en bok.

Sjunde veckan söker jag platser längs vägen. Jag ritar små kartor och börjar beskriva platserna i text.

Åttonde veckan hjälper Sabinas frågor mig att sammanfatta vad jag arbetar med hittills. Jag börjar nu få en struktur på arbetet även om det är löst i kanterna.

Nionde veckan inser att det är mycket svårt att hitta spår och förstå platserna längs vägen. Jag har funnit några platser som alla är mellanrum. Jag lär känna området genom litteraturen.

Tionde veckan har jag min andra handledning. Jag måste bestämma min bärande struktur men jag har svårt att förstå vad den är. Jag bestämmer att jag vill att arbetet ska bli en bok och att jag ska undersöka sju platser längs sträckan.

Elfte veckan gör jag en innehållsförteckning och undersöker platserna genom modeller.

Tolfte veckan introducerar Peter tanken på moderplatser och

Satellitplatser. Jag funderar på olika former av böcker.

Trettonde veckan gör jag planer över moderplatserna och editerar boken layout.

Sen har jag uppehåll under julen.

I februari sammanställer jag arbetet så långt som jag kommit och skriver ut ett provexemplar som jag skickar till Sabina och Peter.

Jag börjar arbeta och har ett uppehåll, böckerna får vila.

Under april och maj arbetar jag med de sista delarna på helgerna.